

78/2511

N
H
428

BIBLIO
THECÆ
ALEXAN-
DRINÆ

ICONES SYMBOLICÆ

P.D. CHRISTOFORI GIARDÆ

CLER. REG. S. PAVLI

ELOGIIS

ILLVSTRATÆ

ILLVSTRISSIMO
IOANNI BAPTISTÆ
TROTTO PRÆSIDI,
ET REG. CONSILIARIO
DICATÆ.

S. PAVLVS. AP.

S. ALEXANDER. M.

Apud Iō Bapt Bidellinū
1628.

Bassanus F.

Pars Prior

D. Elifeus Turrianus Congregationis Cler. Reg. S. Pauli
in Capitulo Generali Præfes .

*Cum Opusculum inscriptum , Icones Symbolicæ Bibliothecæ Alexandrinæ , à
P.D. Christofforo Giarda Congregationis nostræ Theologo compositum , duo
eiusdem Congregationis eruditi viri , quibus id commisimus , recognouerint ,
atq; in lucem edi posse probauerint , facultatem concedimus , vt typis man-
detur , si Superioribus , quibus id competit , ità placuerit . In quorum fidem
has manu nostra subscriptas , sigilloq; nostro munitas dedimus . Mediol. die
13. Maij . 1626 .*

D. Elifeus Turrianus Præfes .

IMPRIMATUR.

Fr. Paulus Maria Ritus de Garrexio Sac. Theol. Lect. &
Prouicarius Sancti Officij Mediolani .

Hier. Septala Can. Ord. Pœnit. pro Illmo Card. Archiep.

V. Saccus pro Excellentiss. Senatu .

MO^O
I L L. D. D. C O L.
IO. BAPTISTÆ TROTTO
MAGISTRATVS ORDINARII REGIO,
ET INTEGERRIMO PRÆSIDI.

CHATEM, seu Daetiliothecam inuenimus Præses Illustrissime non illum Pyrrhi, neq; vero illam Pompeij, sed magni alterius, & regij prorsus animi. illum quidem suo natura ingenio cœlauerat; hunc vero ars sua industria perfecit. in illo Musas omnes suis decoras pleetris, medium Apollinem cum Cythara vidisses; in hoc liberalium disciplinarum Icones Symbolicas elegantissime pictas non inuitus spectes. nam Daetiliothecam affinitas nominis in Bibliothecam facile mutauit. Illam enim vero, quæ fuerat Regis Mithridatis, in Capitolio Romanæ Magnificentie Pompeius dicauit: hanc autem, quam suis parauerat studijs, Charitum Præsul in Collegio Alexandrino Clericis Regularibus S. Pauli tui amantissimis deuouit. Consueuerunt gemmæ Principibus maximis, Daetiliothecæ sapientissimis hominibus dicari; hæc, seu gemma, seu sit Daetiliotheca, omnibus de causis debuit tuo insigniri, ac præmuniri nomine Bibliotheca. si enim gemma, quod aliud scrinium tuo sapientissimo pectore nobilius? sin Daetiliotheca, quam aliam

gemma tua mente eruditissima pretiosorem exoptet? nam, quæ Mediolani nata, dicitur nihilominus Alexandrina, vindicem sibi parare neminem illo aptiorem potuit, quem è clarissimo stipite Alexandria genuit, Mediolanum è Senatorio genere suscepit, plenum illius ardoris, & animi, à quo suam magnitudinem Alexander inuenit. porro Integerrimi Præsidis olim eiusdem magistratus è sapientissimo filio neptis Bibliotheca an potuit melius collocari in matrimonium honoris, quam si ei donaretur, qui non multos post annos eiusdem Præsidis & virtuti, & dignitati successit? quod si Musas gratissimo hospitio exceptas ab Herodoto litteris consignatum est; illiberaliter faceret, si quis forte crederet Iconibus Symbolicis adiutum fore difficilem ad eum Præsidem, eius in animo liberales discipline domicilium sibi æternum iam pridem delegerunt. Illa tantum reliqua est dubitatio, ne minus idcirco grata sit quia mittitur ab egenis pupillis. Sed, ò Dulcem providentiam æterni numinis, dum te unum ex amplissimo ordine delegimus, cui hanc Bibliothecam mitteremus, in pupillorum, & viduarum parentem beata nescio qua sorte incidimus.

Quamobrem neque Pietas, neque humanitas, quæ duæ in te singulares prorsus, & admirabiles sunt, precibus à nobis diutius fatigandæ. Ut enim illa, vel nulla euocata oratione pupillorum, & viduæ defensionis; ita hæc liberalium disciplinarum venienti choro, & Agmini benignior occurreret. Vale.

Tuæ Dominationis

serui humillimi

Heredes Melchioris Malatestæ
Pupilli.

AD

A D

CANDIDVM LECTOREM.

ABES, Candide Lector, breui hoc opere, tanquam Homeri nunc liberarium disciplinarum simul conclusas Icones Symbolicas, Elogia, explicationes. Hæ quidem postremæ longiori oratione scientiarum, & artium naturam mentibus exprimunt; media breuiori, sed tamen grandiori stylo eandem animis innuunt; primæ verò illæ varia, & multiplici figurarum suppellectile oculis penè subiiciunt. Quamobrem Icones Symbolicas sic intueri, ut in his tamquam cælestibus in speculis emicantem pulcherrimam facultatum vim, & splendorem contempleris. Elogia sic lege, ut earundem Maestatem non sublimiter expressam (nulla enim, verborum magnitudine satis exprimi nunquam posset) sed minus demisse adumbratam recorderis. Explicationes eò percurrere, quò sunt animo propositæ. Illud enim hac in re meum fuit consilium, ut si minus cum Aquilis volitarem altius, ne saltem cum cortis auibus prorsus humi serperem. Verum ita me attollerem Iconum Symbolicarum explicatione, ut medium, & proinde regium iter tenerem. Nam, qui ad hoc usque tempus res Symbolicas litteris consignarunt, hi omnes, non tam verborum splendori, quam rerum studuisse pulchritudini videntur. Mihi enim vero, dum has explicationes in mentis utero conciperem, tam ornamenti, quam rei exornandæ delectus arrisit. Semper enim iudicaui hominis esse & suo, & alieno ingenio abutentis, ita suas cogitationes, licet præclarissimas, scriptis mandare, ut ad eas legendas nulla voluptate Lectorem inuitaret. Neque tamen illorum authorum natio florentissima mihi est omnino amica,

amica, quos nimia florum cupiditas à fructibus auertit. Qui sua scriptione cedros æmulantur, vt conſpiratione gratiffima flores fructibus decorem, fruges floribus honorem concilient: illos ego non ſolùm mihi legendos præ alijs deligo; ſed, vt idem alij efficiant, pro viribus contendo.

Cæterum, quas legis, explicationes, abortiuæ ſunt; non modò, vt artis Poeticæ Magiſter præceperat, nonum in annum preſſæ; ſed ne quidem nouum in menſem dilata, cum tamen nouem Lunæ curſibus maturitatem humanis partibus afferri ſciamus. Abortum prouocarunt Sacra Congregationis noſtræ comitia, quæ hoc anno Mediolori in Cõllegio Sancti Barnabæ habita ſunt. Cum enim ſcirem rationi, ac fidei eam legem, & conſuetudinem acceſſiſſe, vt qui litterarum magiſterium profitentur Comitiorum tempore aliqua ingenij ſignificatione gratificarentur patribus, qui ad illa ex omnibus locis confluxere; nec haberem quid in oculis conſpectuq; illorum dignum ipſis ſtatuerem, ad hunc me Portum contuli.

Intellexeram Alexandrinæ Bibliothecæ, celeberrimæ illius, & antiquiſſimæ, quæ Alexandria incendio periit, heredis, nunc quidem nomine, & ſpe, aliquando etiam (opinor) ipſa re, munus planè regium ab Illuſtriſſimo Don Carolo Boſſio factum huic noſtro Collegio Alexandrino vehementiſſimè omnibus gratum eſſe. multitudo varietas, delectus, ordo, ſimilis omnium ornatus, pulchritudo voluminum, quæ in illa continentur, facilè perſuadebant. Adiecti duo maximi globi, Teriæ alter, alter Cæli, & Sanctiſſimorum, Sapientiſſimorumque virorum Tabulæ, quorum inſignes animæ in iſdem libris loquuntur, dubitationem omnem auferebant.

Huc ego vix oculos corporis, multoq; magis illos animi Sapientiæ cupidos inflexi, cum liberalium diſciplinæ Icones Symbolicæ in ipſius Bibliothecæ ſcrinijs expreſſæ, ijs me vocibus tacitè compellarunt. Quas vides coloribus pictas, varijs inſignibus decoras in hac medica animorum officina vigilēs excubare: illæ nos ſumus Filiæ numinis, cælo delapſæ, ingeniorum Cultrices **LIBERALES DISCIPLINÆ**. Huc nos eius munificentiffima liberalitas attraxit, qui ſui peccatoris honeſtiſſimum Templum nobis ſemper apertiſſimum eſſe voluit. Cæterum, vti maximè laudabiles eos reddimus, quos noſtris

nostris muneribus cumulamus, ita nostræ dignitatis emblemata à te vellemus explicari, vt laudatæ nosceremur magis, amaremur. Nam illud pollicemur te relaturum plus ornamenti, quàm collaturum.

Detrectandi oneris causas afferrenti, difficultatem tantæ provinciae, ingenij tenuitatem, in concinnitatem styli, angustias temporis subingressæ illicò responderunt; suæ liberalitati à me notam inuri, qui dubitarem, ne singulæ prestò essent ad suas ipsarum laudes breuiter explicandas.

Excusantem iterum, quod ij sint hominum mores, vt curiosius inquirant in alienis libris quod vituperent, quàm quid laudent, acri oculorum supercilio redarguerunt, quod hominum iudicia quàm ipsarum pluris facerem. Nobis enim Magistris, & Ducibus nihil prorsus timendum. ingenio, si tardum est alas; sin aridum: auctorem Caballini fontis pedem admouebimus. Deniq; tuum erga nos studium ostendisse, satis plane operi tuo fecisse est. Itaq; his consilijs impulsus Quadragesima ineunte has explicationes apparauì, poenè media suscepi, quindecim à Paschatis diebus confeci, & publicè recitandas curauì. Publicus omnium sapor, qui easdem audiere, coegit, vt eorundem votis, & postulationibus responderem, qui me omnes rogarunt, vt quas semel auribus bibissent non sine voluptate illas oculis sæpius perlegendas, ac degustandas transmitterem. feci sat citò, magis autem, quàm sat malè. Verùm gratificandi alijs cupiditas, si quæ inest culpa, veniam promeretur. alienam enim quisquis voluptatem, & voluntatem suæ gloriæ antepōnit, is profectò, si minus laudem obtinet, iustam saltem vituperationem effugit.

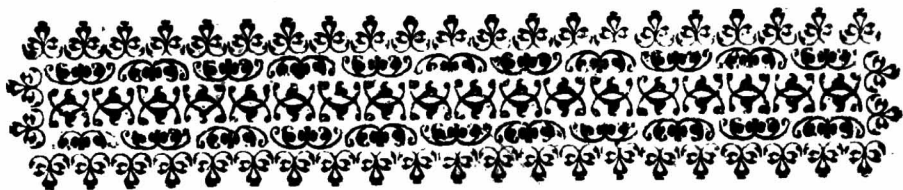

Errata sic corrige.

Pag.6. pollicerent pro pellicerent . 22. alteram pro altera. acculto pro occulto . 40. pertus pro pectus . 41. clarium pro clauium. reliquam pro relinquam. 42. magistru pro magistri . 47. esse pro est. 48. portenum pro portentum . 52. oppositum pro appositum . 72. quo pro qua . 89. hin pro hinc . 92. cælata pro celata . 95. saltitandas pro saltitandum . 96. tuæ pro suæ . 100. mentiuntur pro metiuntur . 150. extit pro extitit . 160. defendi pro descendi . 170. succinta pro succincta . 180. diutina pro diuina . 111. oculus pro oculi . 114. perficiunt pro patefaciunt . 118. effectiuis pro effectricis . emulatrix pro æmulatrix . 120. introitu pro interitu . 124. fornicem innixam, cæptam , perfectam , pro innixum cæptum , perfectum . 125. laudatur , acum , pro laudatura , cum 129. recludamue pro recludantue . 133. res preteritus pro preteritas .

LIBERALIVM DISCIPLINARVM ICONES SYMBOLICÆ.

PROLVSI O.

VM omnis de scientia, & virtute doctrina hominibus est utilis, tùm longè omnium maximè Imaginum symbolicarum Inuentrix, & Architecta, cuius beneficio animus è cælo in hanc obscurissimam corporis specû depressus, suisq; in actionibus ministerio sensuum addictus, virtutum, & scientiarum pulchritudinem, & formam ab omni licet materia secretam, coloribus tamen adumbratam si minus perfectè expressam intuendo, in amorem, & illarum cupiditatem vehementius excitatur. Amor enim cognitionem, tamquam parentem amplexatur suam, cui, nisi per intimam coniunctionem, pulchrum, & bonum nubant, pulcherrimam amoris prolem in cuiuspiam mente nunquam procreant. Quid autem, aut à natura pulchrius fictum, aut ab immortali Deo concessum melius ipsis virtutibus, & scientijs? quæ si oculis,

A

vt

ut res aliæ, cernerentur, profectò tam admirabiles sui amores in omnium cordibus gignerent, ut spretis voluptatibus, dominandi libidine neglecta, extincta diuitiarum cupiditate ad illarum prosecutionem omnes conuolarent. Nunc autem scientiæ, rerum cognoscendarum Dominæ, ac Reginæ, agendarum vero Iudices, & Arbitræ, quamquam eius sint naturæ, ut sua luce, non minora solum astra, verum ipsum etiam Solem in contentionem adductæ inumbrarent: mens nihilominus humana domicilio corporis inclusa, nocturæ persimilis, immensum splendorem haud potest irretortis oculis sustinere. Est enim mens oculus animi. Itaque, quemadmodum ignis, si crassioris huius materiæ pastu alatur, à nobis videtur; si suam in patriam purior remearet, omnem effugit sua puritate oculorum aciem: ita, prorsus nobilissimæ artes, & disciplinæ abstractæ sensibus, quo sunt in se clariores, eò a nobis minus cognoscuntur, concretæ autem ratione aliqua, & præcellenti colorum temperamento nostris mentibus accommodatæ, facilius, melius, clarius suspiciuntur. Quod si vna omnium sapientissimorum virorum conspiratione, & suffragio amari minime id potest, quod, aut ratione, aut sensu aliquo non cognoscitur; cognosci autem sensibus nihil potest, quod non sit veluti corpus, nihil intelligi mente sic depressa, quod non habeat corporis similitudinem; quis est, qui satis æstimet, quantum ijs debeamus, qui, dum scientias ipsas, & artes præclarissimas imaginibus expresse runt, illud sunt assecuti, non modo, ut illas cognosceremus, sed ut oculis quodammodo intueremur, versaremur simul, atq; cum ipsis pæne familiariter varijs de rebus colloqueremur.

Bene

Bene de sacrarum literarum monumentis meritis est Moyſes, qui illas primus à Deo accepit, & tabulis conſignatas ad omnem poſteritatem tranſmiſit. Magiſtrum ſententiarum omnis Theologorum ſchola ad cælum uſq; ſuſtollit, quod ante alios omnes doctrinam cælo ſubmiſſam ad ſeueriorem diſputationis methodum reuocarit. Nam ſapientiſſimis legum latoribus, diuinos honores à populis decretos varijs legimus, quod ſuas vrbes melioribus temperarint inſtitutis. Quis enim ignoret Socratem, eam potiſſimum ob cauſam, ſapientiſſimum virorum Apollinis oraculo declaratum, quod princeps è cælo philoſophiam euocaſſe crederetur? Vt interim omittam Æſculapium medicæ artis inuentorē, quem tamquam numen antiquitas omnis venerata eſt: Quo in honore Chyrurgorum parens Chyron, qui etiam huic arti nomen dedit, ab omnibus ſemper habitus eſt? Te vero, Euclides, principem ſuum profitentur Mathematici: te ſuum ducem Aſtologi, Ptolomæe, vocant; tibi adhærent vni & Geometræ, & Coſmographi: Nam Architectos, non tam imitatores ſuos, quam laudatores habet Vitruuius. Nihil dicam, Poëſis, quemadmodum conditores tuos Deorum filios nuncuparis. Quid enim eſſe ad laudem oratoriæ facultatis illuſtrius poteſt, quā, vt Demetrio Phalareo eloquentiæ profeſſori ſupra trecentas ſexaginta ſtatuas Athenienſes ſoli excitarint? Iam hiſtoria, & hiſtoriæ ſoror eruditio dici vix poteſt, quibus laudationum generibus ſuos parentes fuerint proſequutæ. omnes deniq; quotquot vnquam poſt liberalium diſciplinarum inuentum genus, aut illas cogitatione animi ſœcunda apud ſe concepere, conceptas, in orbem inuexere, aut alieno ex capite naſcentibus ſunt obte-

tricati, aut natas sua industria educarunt, educatas meliorem ad formam prouexerunt, amplissimam suorum laborum mercedem, ac præmium, nominis immortalitatem retulerunt.

At enim Doctrinæ symbolicæ magistri, qui has ipsas facultates præstantissimas oculis potius, quam animis subijciendo, familiares illas, & quadam ratione domesticas hominibus effecerunt, soli omnium fraudabuntur debito laudis præconio? mihi vero, quemadmodum nulla alia videtur, aut ad doctrinam aptior, aut elegantior ad suauitatem, aut ad perturbationem validior, hac ipsa, quæ Icones symbolicas expressit: ita, qui primam artem hanc excogitarunt, non illos cum earumdem disciplinarum primis auctoribus confero, sed ipsi rerum omnium molitori, ac opifici Deo simillimos iudico.

Viguerunt ante omnium sæculorum memoriam, vigent, vigeuntq; semper in mente numinis opulentissima filiæ eiusdem pulcherrimæ virtutes, neq; tamen à matre villo modo distinctæ, sapientia, bonitas, vis cunctorum effetrix, pulchritudo, iustitia, dignitas, ac reliquæ eiusmodi plurimæ. Quæ noscerentur, amarentur et plurimum, dignissimæ omnes erant: tamen, ut præ nimia sui generis claritudine intelligi: ita prorsus ignoratæ nulla poterant ratione amari. Quid hic faceret earundem parens Deus? pati, ut tam illustres filiæ ab omni hominum notitia penitus seiunctæ æternum prorsus occultæ suamet in luce delirescerent, haud videbatur decorum. eas vero in adspectum, oculosq; mortaliū adducere quā poterat id fieri, cum illinc diuinarum virtutum præcellens fulgor, hinc nostrorum ingeniorum crassior hebetudo vehementius officeret?

Dixit,

Dixit, ac vnus prolatione Verbi quot elementa, ac in elementis, quot rerum genera, quot in terris quadrupedum species, quot formas piscium in aquis, quot in aere volucrum discrimina, quot in sphaera ignis prodigia, quot in cælo stellas, & lumina, tot quasi perfectionum suarum Icones symbolicas, semel, ac simul delineauit, effinxit, & in hac orbis Bibliotheca, nisi malis Theatro contemplandas hominibus proposuit.

Eant nunc mortales, querantur modò, negent, si possunt, aditum sibi ad rerum diuinarum contemplationem facillimum patere, quando res omnes, quæ sensibus percipiuntur, illarum sunt imagines, & quamquam imperfectæ, quarum tamen adspectu, & contentione, earumdem dignitas conijci satis possit.

Mihi credite; ratione haud absimili, hospites, & quasi peregrinæ in hominum cætibus artes, & scientiæ versatæ fuissent. Nemo illas facie, pauci etiam nomine illas nouissent: memoratum sæpius, repetitumq; nunc philosophiæ nomen, iam eruditionis, aliarumq; disciplinarum, sed vix prolatum, tamquam vmbra euanuisset; neq; quispiam apud se notitiam illarum retinuisset, præter eruditos, si tamen hoc eruditi homines ipsi assequuti fuissent, nisi cæleste hoc institutum symbolicarum imaginum, præstantissimam illarum naturam clarius exprimendo in oculis, animisq; omnium defixisset, suauitatemq; ostendendo ad earum beneuolentiam, ac studiū, vel imperitos pertraxisset. Quid enim est, per cælitum, hominumq; fidem, quod harum optimarum facultatum vim demonstrat validius, suauius recreet, commoueat vehemētius hoc ipso vsu Iconum symbolicarum doctissimo, eodemq; plenissimo eruditionis?

Cætera

Cætera probationum momenta , quæ possunt afferri, & numero multa, nec virtute quidem sunt infirma ; tamen acutissima ingenia , vt intelligantur , requirunt : at Icones symbolicæ occurrunt ipsæ contemplantibus, ac oculis intuentium se se ingerunt, per hos autem, se animis insinuant, declarant, quæ nam sint , antequam perquirantur, hancq; suam ipsarum humanitatem adeo prudenter temperant, vt imperitis tantum personatæ , reliquis vel mediocriter eruditis , operto vultu, omni persona exutæ videantur. Quanta porrò voluptate id efficiant , ipsa si loqueretur suauitas, oratione sua haud assequeretur.

Primum enim habet hoc omnis imago, & similitudo, seu verbis efficta, seu coloribus expressa, vt auditores plurimum, spectatoresq; delectet. Itaq; sapientissimos Poetas, & Oratores , quorum illud munus, ac institutum est, vt in oratione suauitatem vtilitati admisceant, Poeticis sæpius , ac oratorijs imaginibus vsos reperi-mus. Deinde maximus voluptati cumulus accedit, cum est alicuius imago rei, aut personæ, quæ à nobis maxime diligatur. Tunc enim quemadmodum vicaria fungitur tacitè illius munere, quæ abest, ac si adesset. Postremò, nisi vis hæc simulachris maxima indita esset, vt animos intuentium ad eorum pollicerent amorem , & imitationem, quos exprimunt : an Græci, an Romani, omnium populorum sapientissimi publicas ædes , priuatasq; virorum præstantissimorum imaginibus compleuissent? an etiamnum Principes viri filiarum suarum, quas habent nobiles, tabulas diligenter elaboratas ad ad alios Principes transmitterent?

Hic igitur laudare verear illorum consilium , qui has
artium,

artium, & scientiarum Icones symbolicas primi omnium confinxerunt. Quid enim in illis desideres, quod si haberent, appositas crederes ad ostendendam cælestium virginum præstantiam, ad oblectandos spectantium animos, ad mentes omnium desiderio, ac flammis earumdem incendendas? An vim probationis? quæ sunt veluti elingues nuntiæ, mutæ interpretes, testes vero omni fide, & auctoritate dignissimæ? An voluptatis elegantiam? quod vnquam perspicillum, quod speculum vnquam, quis arcus in nube rorida effectus tanta cum intuentium voluptate Solem expressit, quanta symbolicae imagines, perspicillis clariores, nitidiores speculis, floridiores Iride, scientiarum formas elegantissimas ostendunt? An deniq; perturbandorum affectuum gratiam? aureæ catenulæ, quæ ex ore Herculis profluentes dicebantur hominum, & aures, & animos vincere, ac post se victos trahere, si cum Iconum gratia conferantur, nullius momenti in hac trahendi arte iudicentur.

Intellexere arcanum hoc ab ipsius nascentis mundi origine prisca illius sæculi homines sapientissimi, à quibus primum hic efformandarum imaginum usus profluxit, atq; cunctorum sæculorum interuallis labentibus per omnium pæne auctorum nationes peruagatus ad hanc vsq; nostram ætatem dimanauit. Quis enim in memoria vetustatis ita peregrinatur, qui duas illas memorabiles columnas, lateritiā alteram aduersus vim ignis, alteram marmoreā aduersus impetus aquarum excitatas olim non audierit, aut legerit, in quibus disciplinæ omnes effectæ, ac sculptæ posteris superstites transmitterentur?

Nam ab illis præclaram Hieroglyphicorum doctrinam,

nam, quam nos tantopere admiramur, Ægyptij mutuati sunt. quorum insistentes vestigijs Græci, nullam plane artem, ac disciplinam reliquerunt, quam imaginibus symbolicis non decorarint. Quod enim lapidis, aut metalli genus est, in quo illi scientiarum formas non expresserint? Quæ species coloris, quam in iisdem effingendis omiserint? Res erat, quæ non vulgarem faceret eruditionem, singularem maiestatem præferret, compleret incredibili voluptate. Cernere Græcas ciuitates liberali sub cælo, feraci solo, salo amico circumfusas, plenissimas signorum, imaginum, tabularum, in quibus virtutum, & scientiarum decor, quamquam pictus, ac fictus adeò emicaret, vt ignes castissimos in omnium oculos, perq; oculos in animos omnium iacularetur, quibus inflammarentur ad illarum cultum, quas ex Iconum adspectu pulcherrimas coniecissent.

Vtrum igitur sapienter illos fecisse, an imprudenter arbitramur? si imprudenter: ò sapientiæ nomen insaniens, ò demens philosophia, ò leges imperitæ, ò scientiæ omnes ignaræ, quæ sectatores suos in re tam clara, tam turpiter allucinari passæ fuissent. sin vero prudentissimè illos egisse dicamus: illud etiam, quod inde sequitur, admittamus oportet, tanto illustriori laude honestandum esse harum Iconum Auctorem, quanto hæc symbola omnibus, quæ circumferuntur, nobiliora, atq; omni ex parte absolutiora sunt. quæ dum percurrimus, fauete linguis, & animis. nam Icones non prius visas Musarum Alumni doctissimis, eruditissimisque viris breuiter explanando in mentem reuocamus.

N V M E R V S.

AT è florentissimis nobilium disciplinarum ordinibus, cur supra decem sex tantum delectæ sunt? quia hæ potissimum illæ sunt, quæ hominum vitæ & sustinendæ, & regendæ, & prouehendæ non vtilis non modo, verum etiam necessariæ communi sententia existimantur. Finis autem in omni delectu, quis nesciat, præcipuè rationem haberi solere? Deligit Imperator milites ad peculiare certamen: deligit magister discipulos ad literariam exercitationem. Deligit Rex oratores ad legationem illustrem; An ex omnibus vnusquisq; illos non deligit, quos obeundis muneribus aptiores cernit? cum igitur, quemadmodum Imperatori victoria, magistro scientia, Regi gloria: ita Bibliothecæ Alexandrinæ Conditori proposita fuerit pij, ac litterarij hominis sufficiens vita, metam ab illo rectè tactam fuisse opinari debemus, si has præ alijs omnibus dum accepit, Religiosis, ac eruditis viuendi rationibus satis plane fecit. Reliquum est hoc loco, singula vt singulis conferamus; ex hac enim contentione facilius perspicietur, an sibi vniuersa respondeant.

Primum sacris litterarijs vir initiatus, si Platonis magisterio edoctus intelligit, primum Deo, deinde rationi, ac æquitati, tum sibi, postremo cæteris hominibus se natum esse, ad horum omnium officiorum debitum persoluendum nihil hic deesse prorsus comperiet.

Res diuinæ, tum quæ ad veram fidem, tum quæ ad castam Religionem, purumq; sanctissimi numinis cultum
B spectant,

ſpectant, non cognoscendæ ſolum, ſed explicandæ latius etiam, ac ſæpius ab inimicis defendendæ? Præſto adſunt duæ cæleſtes Matronæ, an Virgines? ſacra Scriptura, & ſacra Theologia, illa mater, hæc filia; diuinior altera, altera paulo humanior, quæ aureo diuinæ reuelationis filo, inter varios huius vitæ errores, & ambages cæcæ regant fideliffime veſtigia, donec victo Sathanæ, carniſq; Minotauro, felicior Theſeo, non Athenas redeat victor, ſed in Cælum triumphator aſcendat.

Suum cuique, & ſæcularibus, & ſacris Principibus, ac omnibus hominibus reddendum? Non huic in Delphos, vt oraculum conſulat, enauigandum: hic duæ caſtiores Sybillæ cæleſti lumine aſſatæ, lex Ciuilis, & lex Canonica pro conſulentium bono veriſſime omnibus reſpondent. Nunc obſcuritas naturæ ad ingenij exercitationem illuſtranda: nunc recta morû, & optima viuendi ratio, ſibi, alijsque præſcribenda? quid opus eſt, aut cum Plinio, flammarum, quæ è Veſuuio erumpunt, miracula curioſius perſcrutari, aut cum Platone, non ſine ingentibus periculis in Ægyptum, in Siciliam ſæpius nauigare? cum hinc à naturali, inde à morali Philoſophia pleniffimè omnia doceantur. atqui perfectum hominis bonum quam ſapienter, tam verè aſſerebat Diogenes mentem ſanam ſano in corpore: quid ſi hoſpitem incolumi domicilium ruinas minaretur? Neque perſugium hoc deſiderari voluit, qui artem medicam, & Chyrurgiam hunc in numerum cooptauit, quas curandis, & ſeruandis corporibus Deus humaniſſimè præfecit.

Iam vero Cæli, terræq; cognitio, ſi abſit, difficile videtur, quin tuis in actionibus, Nicie Athenienſium Ducis

Ducis, & Thaletis Astrologi turpissimos casus imiteris, quorum ille, cum Syracusas obsideret, laborante luna, Deos indignari arbitratus, re infecta inglorius recessit; hic cum è cælo seruariet, in foueam ob oculos positam infelicitè prolapsus est. laudandus igitur Astrologiæ, & Geographiæ occurfus, quarum illa nos cæli, hæc vero terræ spectatores efficiat.

Hic ne sub dio, & vt ait Venusinus, sub Ioue frigido pernoctemus infelicitis cuiusdam Astrologi monet insperata mors, qui, cum spectandorum syderum ingenti desiderio teneretur, in aperta planitie solus morabatur. Aquila, quæ tunc forte testudinem vnguibus in sublime elatam tenebat, saxum diu speculata, ad quod illam dimittendo, magno cum impetu frangeret, summi verticis os caluum, album rata lapidem, ob lapidis, quam præferebat similitudinem, tanta vi, & tam securè demisit, vt ictu caput Astrologi percussisset, fregerit, in varias partes discerpserit. Quare meritò inter alias facultates Mathematica etiam figurarum, & numerorum Magistra, & ædificiorum Præses Architectura sedem sibi vindicarunt.

Ægre ferunt extremo pœne se loco seruari Rhetorica, & Poësis, atq; illas producunt rationes, & causas, ob quas, licèt artes sint, proximos honores scientijs nihilominus ambiant.

Cui bono, inquit, maximarum, & pulcherrimarum rerum notitia pectus veluti ærarium complere, nisi, cum res tulerit, in priuatas, publicasq; vtilitates possis non sine gloria erogare? Nos illæ sumus; Nos, quæ nostrorum ornamentorum splendoribus scientias omnes, & artes illustramus; Nos res omnes stylo prosequimur, pe-

destris altera, altera vero equestris, ambæ nobiles, & honestissimæ facultates. Nam Historia, & eruditio, post nos subingressæ idcirco sunt, illa, vt memorabilium exemplorum copia mater esset prudentiæ, lumen vitæ, præsidium eloquentiæ, hæc, vt lectissimorum verborum, ac rerum mundum non tam muliebre, quam virilem vbique locorum nobis suppeditaret. Substitere foris aliæ, loci angustias indignatæ, ac eximiæ liberalitatis oleum stetit, quoniam illi, quo caperetur, vas defuit. At nunc, prò domus angustijs angustè hospitamini Musæ; cum domus angusta fuerit, templum, in quo præsideatis, angustissimum esto.

. SACRA VOCOR SCRIPTURA .

. SIMPLEX NOMEN, MULTIPLEX OMEN .

. SCRIPTA, NON NATA .

. VIRTUTVM LITERA, VITIORVM LITVRA, .

. A DEO EXARATA, NON AB HOMINE INVENTA,

. FILIA NVMINIS, MATER LVMINIS, .

. COLVMBA PVRIOR, PVLCHRIOR COLVMBA .

. NORMA FIDEI, SPEI REGVLA, BENEVOLENTIAE FORMA

. QVI SEGETEM GRATIAE, QVI MESSEM GLORIAE.

. CVPIIS COLLIGERE .

. ME LEGE .

S A C R A S C R I P T V R A .

VÆ prima tempore, vtilitate prima, prima dignitate omniū artium, & scientiarum est: eadem iure Principem & in hac Bibliotheca sedem, & in oratione nostra locum sibi merito vindicat Sacra Scriptura. Nam si ex Arati poetæ ethnici sententia ab Ioue musarum initia sunt; certe nobis, qui diuiniori sumus collustrati lumine, vt agendi, ita etiam dicendi ab ea facultate, quæ diuina tota est, sunt capienda hodiè primordia.

Hæc igitur, si vocis, ac linguæ donaretur vsu, ita profecto loqueretur. Quid me taciti, ac hærentes intuemini? Virginem è Cælo demissam, cælestis formæ, verum ingenuæ, modesto, simpliciq; habitu; non fluenti, ac vndanti sinu, ad mamillas præcinctam, librorum magna volumina pedibus conculcantem, læua quidem libellum, dextera vero regentem calamus, aptatis digitis in morem scribentis, caput eximium diuinis circumquaque redimitum fulgoribus attollentem, capillis incomptis, ac sine lege effusis, sublati in Cælum oculis, erectis auribus ad secreta murmura diuinioris columbæ? Hic nisi quispiam indecorum existimet à profanis auctoribus ad res sacras exornandas verborum elegantiam lege

lege repetundarum transferre, illa Æneæ verba mihi lubentissimè vsurparem, quibus matri Spartanæ Virginis os, ac habitum gerenti apud Virgiliū in primo respondit.

*O quam te memorem Virgo? namq; haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat; ò Dea certè,
Numinis an soror, an Diuini sanguinis una?
Sis felix, nostrumq; leues quæcunq; laborem,
Et quo sub Cælo tandem, quibus orbis in oris
Iactemur, doceas ignari, hominumq;, locorumq;
Erramus, vento huc, & vastis fluctibus acti,
Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.*

Qui enim hominum genus ab ea ciuitate diuitiarum, in qua collocatum ab initio fuerat, expulsum, & in hanc ærumnarum patriam miserrimè detrusum reminiscitur; haud inficiabitur, cæcum nostri exilij genus Æneæ fuga post euersam Troiam, & incensam, ac maris iactatione rectè declarari.

Hęc enim vero, vt Venere castior, & pulchrior, ita etiā humanior blande mihi videtur his verbis subtexere.

Haud quidem meum genus mentiar; haud natalitiam domum, & ciuitatem mihi subfurabor. Ad populum phaleras aliæ. non ego fictitia gentium Pallas, quam stultissimi Poætæ armatam ex Iouis cerebro processisse suis fabulis temerè cōfixerunt. Procul ò procul à me nō solum nugæ, mendacia, fabulæ, sed erroris cuiuscunq;, vel minima suspicio, ac vmbra. Nam ipsius veritatis sum Mater, ac Filia. Veritas me peperit; mox in omnium mentibus ex me procreatur. me igitur videtis Cælo natam, delapsam Cælo, non alio, quam Deo gaudentem auctore

auctore, & Parente, cuius ex ore sapientissimo verè prodiui. Nam vti illa Mineruæ admirabilis origo ficta; ita hæc mea facta est. longa est annorum series, quibus procreata sum. longæ orationis ambages necessariae forent ad omnem hanc meæ naturæ suppellectilem explicandam. Verum breuitatis Amasia rerum summa fastigia tantum sequar.

Primum, qui in ore, in oculis, toto in corpore micat castimoniam nitor, is me totius expertem maculæ, ab omni vitio liberam, æterni candoris speculum sine labe arguit. quæ vero me vestis modeste ornat, ac regit, styli genus exprimit non nimis recisum, neq; diffuens, sed mediocriter collectum, vt diligentia quædam negligens, & negligentia quædam diligens in eo appareat, quæ omnium votis, ac intelligentiæ respondeat. Nodus ipse, quo fluentes sinus colligo, eiusdem styli formam præscribens, eiusmodi est, vt Veneris fabulosus ille cæstus, quo gratiam omnium conciliari stultissime veteres existimabant, etiamsi opinione sua veritati proximi fuissent, merito huic inuideret. Quibus enim me vel ad tempus concessi, ij sermonem publici saporis consequuti sunt. Testis est, qui ab orationis suauitate melliflui cognomen inuenit, qui, non tam ipse, quàm ego per illius os videor locuta.

Neq; tamen procaci, aut superbo pede subiectos humanæ mentis partus his voluminibus conclusos protero modestiæ, ac obseruantiam Magistra; cæterum Imperatrix omnium disciplinarum subiectis quidem, tanquam ancillis vtor; at rebelles, ac superbas iustissime debello. Idcirco enim sum Cælo demissa, veræ lucis parens, vt tenebras inferis emissas meo splendore dissiparem.

Ideo

Ideo æternæ veritatis Dux, & Administra in hunc sub-
 lunarem orbem cum imperio legata sum; vt omnes er-
 rorum phalanges, ac impijssimos mendaciorum exerci-
 tus profligarem. sin aliquod naturæ bonum inuenirem,
 fouerem amica, non inuida contemnerem. sin ingenij
 lumen aliquod detegerem, non modo non extinguerẽ,
 sed magis, ac magis meo fulgore accenderem. Quæ
 in re illud mihi planè accidit, quod inter olerum fe-
 mina sinapi contingit, vt quæ minima omnium initio
 videbar, dum me Apostolici satores prædicatione ter-
 ris omnibus committerent, postquam in mortalium
 cordibus radices egi, maxima omnium, altissimaq; ab
 omnibus iudicer, & verè sim.

Confer, libellum hunc, quem læua sustineo, cum
 oratorum, cum philosophorum libris; si in ferenda sen-
 tentia molem spectas, vel nunc caussa lubens cado. Sin
 virtus intima extimæ moli tuo iudicio præcellit; Philoso-
 phorum ingentes libri, parui; Iuris peritorum innumeri
 codices, pauci; oratorum, magnæ chartæ, vel à tergo
 scriptæ, inanes; Mathematicorum immanes tabellæ, mi-
 nutæ, omnium deniq; auctorum, qui vnquam fuerunt,
 sunt, erunt, scripta immodica, & etiam, si plura his
 adijcerentur, tenuia, ac nullius sunt momenti, si mea
 cum vi, ac nobilitate conferantur.

Neq; id mihi à superba Titulorum cohorte, quam
 auctor in fronte præscripserit, importunè arrogo. com-
 mendatitijs hisce litteris ad Beneuolum lectorem mu-
 nitæ proficiscantur aliæ facultates. Mihi sat commen-
 dationis apud omnes dat simplex auctoris nomen.
 Egregia commendatio, quæ alias omnes in compen-
 dium mittat, tantò carior habenda, quantò verior, &
 soli-

solidior. quis enim Deum audit, quin illico præstantiam operis non arguat à nobilitate Auctoris? Nam sanctissimi, iidemq; sapientissimi viri, quibus adscribor, scribæ ipsi, seu potius calami, non Principes, aut mei conditores fuerunt. scripsere homines, Numen dictavit. Itaq; ob hanc etiam causam in Cælum oculos sustollo, ut locum indicem, vnde nanciscor lumen, quod sapientissimo è capite, in radiorum similitudinem circumquaq; vibrans Soli me simillimam reddit. Aures erigo ad suffurantis columbæ secretum murmur, quo diuini spiritus cælestis reuelatio adumbratur. Felix columba, fortunata volucris, auis Beata, cui olor cedat, inuideat Pavo, lusciniæ non contendar, quam Aquila, quam Phoenix ipsa nescio quodam liuore admiretur. Ergo, dum mihi in aurem suffurras, cælestem declaras afflatum, quo viam monstrante, & dirigente per sanctissimum veritatis callem semper recta gradior, nec vnguam quidem ab illa in alteram partem vnquam deflecto. Nam commutatis, ac perturbatis omnibus naturæ legibus, quæ semper Cælum petit flamma, potius deorsum feretur, ac suis ponderibus in altum tellus librabitur; potius impositas sibi à Deo leges transilient vndæ, & ad suos fontes recurrent; obliquum signorum ordinem, in quo sibi currendum ex Imperio Numinis intelligit, potius Sol deferet, quàm, ut ipsa ab eo, quod capi, diuinæ, eiusdemq; certissimæ veritatis magisterio, vlllo aut loco, aut tempore, aut causa, aut vllam ob rem transuersum agi possim. Absunt à me, quæ adsunt alijs scientijs causæ, quibus non ortum maculant solum, sed etiam progressum omnem. Nam, ut arborum fructus vitiatæ radicis signa referunt, & filij debiles parentum.

tum imminutum vigorem testantur; ratione haud abfimili ingeniorum foetus auctorum vitia contrahunt. etenim ab hominis ingenio quod est maximè imperfectum quid esse poterat ab omni parte perfectum?

Tu mihi ingenium asseris, cui scientiarum, & virtutum femina ab initio natura prorsus nulla crediderit, concefferit tamen igniculos quosdam, quos, nisi malis moribus, prauisque opinionibus maturius extinxisset, veritatem sine labore percepisset; ingenium, quod antiqui sceleris poena, ignorationis atra caligine circumseperit, violentis perturbationum, odij, amoris, iræ, aliarumq; tamquam furijs obsederit; ab hoc deinde vis putem gigni posse liberos ingenuos, nobiles, sapientia, ac veritatis amantissimos?

Videte, cum humanis disciplinis quàm agam humaniter, Nuntia diuinitatis. Principis auctoritas, qui me legauit, tanta est, vt vel ipsius dicto firmissimè sit adhærendum, standumque. Attamen, cum iisdem nolo auctoritate contendere, pugnabo ratione, & ita pugnabo, vt victas, & superatas se ipsæ fateantur.

Primum enim meta illis proposita, nisi aberrent, est felicitas temporaria: mihi vero Beatitudo animorum æterna: illæ res caducas; ego nunquam intermorituras. terrenas illæ; cælestes ego. illæ humanas contemplantur; ego altissimas, & planè diuinas.

At enim vero lumen illæ securius respiciunt, tutiorem in hac inueniendæ veritatis nauigatione omni Cynosuram sequuntur? An ventos tam varios, tam dissidentes inter se, & contrarios Homerus excogitauit, vt Vlyssi tot errores probabiliter affingeret, in quot homines impegère, dum ignoratione Duce, Comite superbia

perbia in amplissimo scribendarum rerum Oceano remis, velisq; omnibus nauigarunt? sed tolerandi adhuc essent, si post tot casus, post tot discrimina, aureū vellus veritatis, vt Argonautæ, reportassent: nunc quis illos ferat, cum Plato post immensos, & diuturnos labores, eam ipsam, cuius desiderio tantopere flagrabat, veritatem in specu obscura cōclusam asserat; cum alij eidem oculos, veluti cornici inhumaniter perfodiant; cum Democritus crudelior omnibus in altissimum puteum præcipitem eandem mittat?

Ego, quæ nihil temporis contriui in verbis cudentis, in iisdem, quasi monilis aurei coniungendis annulis nihil laboris insumpsi, nihil in argumentis illusoriæ artis prorsus adhibui, tamen in obscuris clara, in ambiguis certa, in humilibus sublimis, in maximis plana, in arduis facilis, in facilibus digna, in omnibus decora, honesta, perfecta, communem, & omnibus gratissimum saporem assecuta sum. Me pueri legunt, intelligunt viri, senes consulunt. Ego lac paruulis; mel viris palati deliciarioris; panis hominibus validis; inualidis medicina; in occasum vergentibus vinum.

A me ignari peritiam, sapientiam docti, modestiam diuites, egeni tolerantiam, virtutem clari, obscuri nobilitatem, plebs subiectionem, obsequium miles, senatus prudentiam, veram administrandi rationem Princeps refert. Venio ad emblemata similitudinum quibus me plures exornarunt; tellus frugum, & metallorum, ferax mihi collata sterilis iudicata est. non enim omnis fert omnia tellus. Atqui ego sub vnus literæ cortice omnes sensus perfectissime complector. Alij Oceanum vndarum, & gemmarum ditissimum parentem me-

cum in contentionem adductum inopem, & egenum arbitrati sunt. Plura enim ex me volumina, quàm ab illo flumina profluxerunt. Aerem non pauci, quo uiunt homines, haud tam necessarium existimarunt; quam mea sit omnibus doctrina ad diuinioris vitæ genus sustinendum. me ignem plures non clam subductum, vnde magna febrium cohors terris incubuisse falso dicta, creditaq; est, sed ab ipso numinis pectore, tanquam ab æterni amoris plenissima fornace delapsam ad inflammandos mortalium animos probarunt, vt nemo iam sit, qui me pulchriorem animis, quàm flamma sit oculis; vtiliorem probandis, purgandisq; mentibus, quàm sit ignis metallis, ardentiorum incendendis cordibus, quàm corporibus exurendis sit eiusdem elementi vigor, & apud se non sentiat ingenuè, & apud alios libere non prædicet. Neq; ijs, quamquam amplissimis regionibus præclaram laudum mearum seriem concluderunt.

Nam, inquiunt, uon quemadmodum Reges cupidissimos reperiendæ originis Nili celeberrimi fluminis asperitas viarum, & difficultas ab incepto reuocauit: ita nos à prosequendis tuis immensis laudibus cælorum sublimitas retardabit, clarissima scientiarum Imperatrix. quin tuis pennis subnixi, te vsq; ad eum, à quo profluxisti, diuinitatis fontem cælestibus argumentis decorè comitabimur.

Quid enim nobis opus est luna mensuriis defectibus laborante, qui te semper plenam suspicimus? quid terræ umbras patiente, qui te nullis terrenis casibus subiectam habemus? quid lucente aliena tantum luce, qui te, non emendicata, sed tuâ splendentem videmus? quid inconstanti, ac erratica, qui te firmam, grauem, fixam

fixam singulari numinis beneficio possidemus ? Nam eloquentiæ Præses Mercuri, quæ de te fabula narrabatur, proiecta virga aurea duos inter serpentes trifurcis linguis rizantes repente illos ad concordiam, amicitiamq; reuocasse, vnde pacis insigne Caduceus apud Græcos habitus est, verissima minorem historia fateare, quæ ab hac cælestis facundiæ Diua, non semel, atq; iterum, sed millies quotidie frequentissima inimicorum conciliatione perficitur.

At tu amoris sydus, & pulchritudinis, seu Solem præeas lucifer, seu Hesperus eundem subsequaris, ne tibi, nè nimium placeas, quando hæc non solum pulchrior, sed multò honestior Virgo ipsum, cui modo præfers, nunc post gradum facis, sua claritate Principem lucis inumbrat. Quod si eadem natura syderibus quæ militibus, vt quemadmodum hi, Duce sublato, cuncti statim aufugiunt: ita deuicto Sole, astra illico recondantur: non suus Martem bellicus furor, cum armorum Regina in singulare certamen ad probandam, ostendendamq; fortitudinem adducat; non Iouem auxiliaria virtus, à qua nomen inuenit, in salubritatis disceptationem; non sua tarditas Saturnum in contentionem prudentiæ; non ordo pulcherrimus stellarum. Cælum illud, in quo illa sita sunt, in ornamentorum comparisonem; non deniq; omnium reliquarum motricem sphaeram, in huius virtutis probationem vis illa trahat omnium rapidissima. Quid pluribus?

Domui, quæ te genuit, altissimæ omnium, quæ plus accipit ornamenti à Domino, quam conferat, es similima; ambæ enim ardentioris estis naturæ; ambæ pulcherrimæ, ambæ plenissimæ incolarum, quin ambæ
sedes

sedes numinis : nisi, quod alteram clarior, tu paulo obscurior; Beatorum illa, tu viatorum : altera quiescit, tu graderis. Itaque in eam delabor sententiam, vt non tam sis aula, quam Dei Rheda . Persuadent animantes mysticæ quatuor Euangeliorum conditoribus , qui tibi comites assunt, vel tuo iudicio sapienter attributæ, duoq; Reges sanctissimi , ac sapientissimi Dauid, & Salomon, de quibus , vt es optime merita, ita illi vices rependunt gratissimi dum ouantem insoliti gaudij significationibus maximis prosequuntur . At tu Cæli prior, seu aula, seu verior Dei es Rheda, illud precamur, vt cælestis dominationis arcana ne claudas , vtque tuis quadrigis , quibus vera salus promittitur, sublato opportuno tempore in Cælum transferas.

. SAPIENTIÆ CÆLESTIS, AC HVMANÆ .

. GEMINÆ VELVT PARENTIS !

. PROPAGO BIFORMIS, NEC DEFORMIS .

. MINOR ALTERA .

. ALTERA GENITRICE MAIOR .

. THEOLOGIA .

. DIVINARVM LITERARVM IANITRIX .

. IMPERATRIX HVMANARVM .

. DEBELLATRIX HÆRESVM .

. CATHOLICORVM DOGMATVM PROTECTRIX .

. HOMINIS LAVREA, NVMINIS LINGVA .

. QVAM HÆRETICIS FORMIDANDVM .

. IMPERII TVI SCEPTRVM .

. TAM CATHOLICIS AMANDVM .

. TVI SACRAMENTI POCVLVM .

S A C R A T H E O L O G I A .

VAS Deus coniunxit , homo non separet . Coniunxit plane hasce Duas facultatum Reginas, & arctissimo vinculo coniunxit Numen verax, non homo mendax . Quod enim arctius vinculū, quam seruam inter, ac Dominam, magistrā, & discipulam, matrem inter, ac filiam? Sacra Theologia , si cælestis scripturæ diuinitas spectetur, serua; si oraculum, & magisterium, Discipula; si generationis ordo, ac series, eiusdem filia meritò habenda est . Sacræ Scripturæ ad nutū in omnibus semper obsequi, ingenuæ seruitutis est; pendere ab eiusdem docentis ore, seuerioris disciplinæ est : ab illa proficisci, in naturæ similitudinem, & formam, ea demum perfecta filiatio est .

Quisquis igitur Dominam admiratus es, seruam ne despice : quisquis atentas aures magistræ præbuiſti, discipulam audi : quisquis ornamenta matris curiosius inspexiſti, sacrum, ac humanissimum ornamentorum filia mundum contemplare .

Reginam indicant insignia planè Regia, sceptrum, quod præfert læua, & aureum, quod regio capite sustinet , Diadema . Cæleste porrò illius genus arguit lux cælestis,

cælestis, quæ inoffensa Virginis tempora, suis splendoribus circum lambens dum velat, reuelat. acceptam è Cælo lucem, oculis in terram defixis, videtur in mortales, quibus docendis, & illustrandis eandem accepit, regerere. Quibus calicem aureû crucis signo nobilitatû dextera ostentans ad diuinorum arcanorum communicationem inuitat. Nam vestis infra latior ad pedes, arctior vero supra ad mamillas styli discrimen adumbrat, quo nunc ad Christianum populum sacris fidei documentis imbuendum vberiori, & latiori in concionibus, nunc in scholis ad suorum alumnorum mentes peritius erudiendas pressiori, ac limatiori vsa est. At septiceps Draco, quid incassum venenata attollis capita, inuictæ Virginis pede suppressus? erunt hæreses, donec fides; verum, donec erunt hæreses, infectas illarum radices, & pestifera capita conteret Sacra Theologia.

Sic enim cum sapientissimis viris statuere debemus, præter Sacras, ac diuites litteras, quas è Cælo dedit ad nos Deus, præter disciplinas, quas varias, ac multiplices hominum ingenijs excogitatas, natas, auctas, expolitas, perfectas multis laboribus, ac industria scimus, hanc etiam scientiam necessariam prorsus fuisse, quæ primas illas explicaret, has vero extremas, multis erroribus expurgaret; regereret in multis, in omnibus perficeret.

Nam diuinarum litterarum altius profundum quis, nisi ventis ludibrium, fluctibus iocum, piscibus cibum deberet, ingenij sui cymba ingressus securè vñquam fuisset, si ad clauum omni instructior nauta non sedisset cæli, marisq; plagarum omnium peritissima gubernatrix Theologia? an qui sine illius consilio, & regimine soluerunt

soluerunt à littore, sacram nauigationem adorti, omnes, aut, in fide non sunt naufragati, aut pro fanis optimorum consiliorum mercibus pestíferas, & insanas opinionones ex ipso mari sacrarum litterarum non sunt expiscati? neq; enim natura prodigiorum mater ad suorum discrimen operum tot in vndis scopulos, tot syrtes, tot insulas, ac promontoria, neq; tot ventorum genera inimica, & inter se contraria ad marinæ plebis fluctus, & seditiones excitandas constituit, quot Numinis providentia, occultis quidem, verum sapientissimis, iisdemq; iustissimis de causis impulsa, locos arduos, & difficillimos in scripturis ad ingeniorum exercitationem, & tentamentum fidei reliquit. quibus collatæ Charybdis, & Scylla, faciles; Syrtes, nullo modo pertimescendæ; æstus maritimi, optabiles; in quibus enauigandis doctissimarum frontium labor, & industria desudaret.

Quod, si quis naui se crederet orbatæ velis, remis destitutæ, nudatæ omnibus præsidijs, quæ felix nauigatio requirit, sinè nauta, sinè Tabula Regionum obseruandarum magistra, sinè annona, sinè magnete poli certissima indice, solus absq; comite, solus absque socio, suo tantum nixus ingenio, quid, hunc sapientem homines, an insipientem existimarent? si sapientem; insani-
rent ipsi, qui perturbata nominum æquissima ratione, insipienti sapientis nomen adscriberent. Sin vero insipientem, quod sine causa in extremum discrimen rem, corpus, animum, felicitatem suam adducat: dubitatur adhuc, sapientes, an insipientes fuerint hæresum parentes nefandi, qui in sacrarum literarum explanatione, suorum ingeniorum erraticis, diuulsisq; puppibus fiderunt adeò, vt neq; diuinæ reuelationis Cynosuram re-

spexerint. neq; diuini spiritus auram explorarint, neq; sanctissimis afflatibus captandis suarum mentium vela expanderint, neq; remos cælestium donorum instruxerint, neq; Patres eruditissimos, hocq; in genere præstantissimos secum voluerint, neque Sacram Theologiam admiserint, quæ, dum exponendorum locorum legitimam methodum præscribit, sacrae huius nauigationis tabula rectè dici potest; dum mentem exponentis regit, & quò illam cunque vult ducit, ac deducit, nauta; dum ipso in cursu procellas inter, ac tempestates maximarum difficultatum recreat, annona; dum ecclesiam, veritatis magistratam, & tamquam polum immobilem in omni disputatione respicit, magnes cælestis, haud dedecet vt appelletur?

Mihi vero non fèliciter minus, quam sapienter suam illi nauigationem videntur instituisse, qui te in omnibus Arbitra, ac Duce, emenso humanæ contemplationis pelago, in Oceanum diuinitatis expedite penetrarunt, mutatisque remorum, & velorum ordinibus, quemadmodum qui nostris oppositum pedibus mare ingrediuntur, non tam rationi, quam fidei, non tam humanæ, quam auctoritati diuinæ semper obsecundantes, nouos orbes, eosque cælestium diuitiarum plenissimos, sacris in litteris detexerunt, recluserunt, facillimum ad illos aditum omnibus referarunt.

Neq; suis se in Cælum sustollat gloriæ alis Christophorus Columbus, qui spreto Herculis Imperio, ne Gaditani freti columnas plus vltra quispiam auderet, consulentis, vt Columba volucrum prima oliuæ viriscentem ramum in arcam detulit, argumentum serenitatis, & pacis; ita primus mortalium remis, non pennis delatus,

delatus, sui interpretationem nominis compleuit, ac Christum nouo orbi sua nauigatione primus inuexit. Sed neq; naus illa, quæ deinde totum orbem permensa Victoriæ nomen obtinuit, tanquam immensi maris viatrix, ac dominatrix superbiat. longe enim minus est, quod à vobis terræ optatum est, quàm quod à Cæli sacris Argonautis detectum, reclusumque est.

Quid? cælestis solum disciplina sacrarum literarum tantæ interpretis magisterio, ac voce, vt hominibus explanaretur, indigebat, reliquæ vero à mortalibus inuentæ facultates, suis contentæ adiumentis, nihil præterea ad suam perfectionem requirebant? ecquis hoc dicat, nisi plane desipiat? est enim id verissimum, quod tamquam aliquòd incredibile putantur affirmare homines doctissimi, eum, qui animo Sacram Theologiam percepisset, reliquas omnes disciplinas, tutiùs assequi, intelligere faciliùs, meliùs amplecti. Quantam enim securitatem attulit multis, maximisque rebus, quæ antea dubiæ videbantur? quàm porrò iter ad scientias facile, & planum reddidit, dum innumeros errores sustulit, quibus studiosorum animi sine fructu, immo non sine magni laboris, & temporis iactura detinebantur? Etenim, postquam rebelles ancillæ ad huius Reginæ obsequium, ac imperium reuocatæ sunt, multo solertiori diligentia comparantur; comparatæ autem longi illustriori cum honore ab omnibus habentur.

Antea humanæ artes, cum excussio iugo, sprete cælestis imperij dominatione, more Scytharum mulierum vagarentur, squallidæ, incultæ, discordes, ac deformes erant. Effloruerat in ijs decor, elanguerat vigor, emaruerat vis omnis, ac forma interierat. At vbi sceptrum

hoc exosculatæ, tamquam vitalis quædam potestas eo inclusa esset, confestim reuixerunt, mouerunt lacertos; neq; solum; verum longè ad excellentiorem formam redierunt. Illud enim a vestra mihi petendum est humanitate, vt qui pictam in tabula sacram Theologiam pulcherrimo vestitu, ac ornatu regali, ac sceptro stantem videtis, quas tabula capere omnes non potuit, vos cogitatione vestra existimetis præsto esse scientias omnes, & artes humanas, vt ancillulas, quarum vnaquæq; nihil aliud agat, nullum suum officium ducat, nisi, vt diuinæ huic Imperatrici ministret, & eam humiliter sic roget (si modo coloribus id exprimi potest.)

*tuus, ò Regina, quid optas,
Explorare labor; mihi iussa capeffere fas est.*

Nam, si eo vesaniæ processit Attila Gothorum Rex, vt Mediolanum ingressus tabulam pingi iusserit, in qua Romanorum Imperatores, & cæterarum gentium Reges cernerentur, qui ante illum supplices prouoluti saccos auri, argentiq; plenissimos ad eius pedes effunderet, eaq; significatione, quasi alterum Ditem opulentiae numen profiteretur: quis, tanquã præcellentis iustitiæ argumentum non putet, ac laudet id, quod non inuitè, sed iam spontè deferunt Reginae nobilissimarum artium liberales, ac nobiles disciplinae?

Primum, quæ prima est generationis ordine, suæ oblationem seruitutis auspicatur Grammatica. Tibi, inquit, ò Imperatrix, verborum, ac nominum opifex, & fabra in eorundem inuentione, ac iunctura dicendi elaboro. Excipit Poësis, meus etiam in hunc numerum procedat

procedat venustior ornatus. subsequitur eloquentia. Ecquis laborum meorum scopus in concinnanda oratione, quam, ut in excitandis hominum cordibus tuam administra? Veri, falsiq; disceptatrix attexit Dialectica. Dispeream, nisi omnes differendi rationes perire omnino fingerem, nisi intelligerem, his meam Dominam probationum generibus ad omnem quaestionem uti. Quid venatrix arcanorum naturæ, atq; indagatrix physica? quasi ego pedem vnquam domo efferrem, ut veritatem aliquam, tanquam feram inter vepres, & spinas difficultatum delitescentem assequerer, nisi ad id me tuus honestissimus famulatus impelleret. At morum arbitra facultas tantò id liberiùs asserit, quanto cognitio hæc humanarum actionum est diuinæ proximior. Concludunt reliquæ simul omnes, ac vna tum voce, tum animorum conspiratione profitentur, se, si corporum tuendæ vâletudini student; si Cælorum seruandis motibus, ac conuersionibus vacant; si terrarum situs, regionum interualla, opportunitates locorum speculantur; si ædium fabricandarum, ac muniendarum arcium rationem præscribunt, si dictis, exemplisq; antiquorum vitam informant, si animum hominis pretiosissimam eruditionis supellectile locupletant, id omne, ut suæ Reginae famulentur, libentissimè præstare.

Gratificatur oculis obsequentium ancillarum votis Theologia, atq; his comitibus, & socijs, mortalium genus ad tanti poculi sacramentum degustandum hortatur. Cicutam, & venenum omne, quod in Calicibus Athenienses propinabant, abesse ab hoc calice Crux ipsa significat. Non enim caussa mortis ibi potest vlla esse, vbi dominatur signum vitæ. Parum est, abesse

viris

virus nisi adsit virtus, qua homines degustata in Numinis filios commutentur. est enim Theologicæ doctrinæ poculum, non quemadmodum illud Sacræ Scripturæ prorsus merum, sed è fide diuina, atq; ex humana ratione præcellenter mixtum ad alliciendos, trahendosq; hominum animos maxime accomodatum. Quibus enim ex vuis, quibus ex botris præstantissimus hic liquor expressus est? potissimum ex eo, quem in vineis Engaddi natum, canticorum sponsa sibi gratissimum asseuerat. Botrus omnium suauissimus est Deus, huius botri grana innumera eiusdem, perfectissimaq; , vt cum Theologis loquar, sunt attributa. Simplicitas, Perfectio, Bonitas, Immensitas, Æternitas, Sapientia, Amor, Misericordia, Iustitia, virtus rerum omnium procreatrix, generandi vis, facultas spirandi, cæteraque eiusmodi plura: quæ omnia, cum à natura diuina profluere nostro more intelligamus, dubitare profecto non licet post grauissimum Seruatoris testimonium, quin eadem natura diuina sit vitis: palmites vero, præter intimos, ac eiusdem generis diuinos, tot sunt, quot ab huius virtute rerum species profluxerunt. Palmites, ab omni materia secretæ mentes. Palmites, animæ corporibus alligatæ, rationis compotes. Palmites, spheræ cælestes. Palmites denique res aliæ omnes sensu præditæ, motu affectæ, vita diuites, mutæ, ac inanimes.

Verù inter alias omnes, magnitudine, pulchritudine, suauitate, atq; alia omni virtute tantum eminet palmes ille eidem naturæ diuinæ in persona Verbi cohærens, quantum inter botros ille non præstitit, quem duo robustissimi homines è promissionis terra vix poterant referre.

Cum

Cum igitur Theologiæ beneficio in vnum quasi poculum coalescat omnis ferè liquor eius doctrinæ, quæ Dei naturam, vim, potestatem, arbitrium, fœlicitatem, res gestas, salutem hominibus allatam, virtutes, cælestis gratiæ signa, & munera vberime complectitur; Babylonica meretrix, quæ veluti noua Circes dementas homines, ac in feras, & animantes brutas turpissime commutas, proijce Hæresis, proijce iniquitatis poculum, ac rationibus Theologicis plane deuicta, tandè quiesce.

Quiescam ais? (mihi enim iam videor Hæresim loquentem audire) quiescere, neque, si vellem, possem, neque, si possem, vellem, neque, si vellem, & possem, deberem. A parentibus irrequietis sum procreata, irrequietæ nutricis magisterio educata, ad quietem perturbandam nata, & facta, vis deinde quiescam?

Quiescet ante rerum inimicarum vis, & rabies omnis; antea frigus calori, caligo luci, pestis valetudini, interitus ortui, amicum erit vitium virtuti, quam vt odia vnquam deponam mea, & inuisæ veritati remis, velisq; non aduerser? quis enim illius sensus, quæ mens fuit, hæresis monstrum qui sub imagine feracis Hydræ aduersus Theologiam multis capitibus insurgentis expressit? Illud profecto voluit, illud egit, vt me Lernæ crudeli monstro numerosius adhuc malum omnes intelligerent. Hydra enim, quamquam esset multorum ferax capitum, vt, vno exciso, septem illico pullularent, tamen ferro, & igne mori tandem edocta est. At me ferrum alit, augent flammæ, pœnæ mihi pennæ sunt, quibus subnixa terrarum orbem pererro, ac in omnes regiones conceptum virus effundo. distinxerunt in me calamos suos telis omnibus acutiores, præter alios

sex, quos Ecclesiæ Doctores summos appellant, mei hostes accerrimi, infelsissimiq; perturbatores. Quæ Augustinus meis à castris fugitiuus miles, quæ peruersorum dogmatum capita suis, & dictis, & scriptis in Aphrica non retudit? Nam Arrianum illud cornu, quo non Europam modo, sed vniuersum orbem ferè infeceram, quis Mediolani recidit, nisi ferro, igneq; potentior Ambrosij lingua? Nam vt tua te, Hieronyme, sapientia in me, ita Gregorium Pontificis dignitas armavit. At vos tolerandi saltem estis, qui licet aduersus me stylo pugnaueritis, veram in dimicando rationem retinuistis. Hos vero quis ferat? Bonauenturam suò vel nomine, infelix omen mihi portendentem? Thomam Aquinatem, in quem vt impegi tanquam in aquarum profundam abyssum demersa, pœne obruta sum? non enim eminus pugnant, sed cominus; non iaculis vtuntur, sed acutissimis gladijs; premunt, ac insistent, hærentq; in hac pugna viro vir, pede pes. Si vlla mihi ars contraria, si vlla facultas inimica mihi vnquam fuit, hæc fuit profecto scholastica disputandi ratio; quæ suis me argumentis in eas angustias deduxit, ex quibus me eripere haud est mihi facile. Dum orationem Theologia, quasi vestem latissime in concionibus expanderet, quidquid multis verborum ambagibus obijciebatur, verborum multitudine obruebam: at postquam Aquinatis potissimum opera, & ministerio, scholasticæ methodus, quasi nodo arctius collegit, eoque sacris me quæstionibus traxit, vt vel concedam, vel negem, vel distinguam prorsus necesse sit, effugiū mihi penè omne præcluserit. supero nihilominus, & ipsis excresco malis, iraq; scholasticorum Theologorum fruor, quorum immortale odium in meam

laudem

laudem commuto. Quo enim illi me sæuius persequuntur, eo collectis in vnum viribus aduersus sacram Theologiam magis inualefco.

Itane vero? perge Sacra, perge Theologia; hanc inferorum superbientem Hydram funditus demolire, congregere ipsa, & oppressam pedibus protere tuis. Quid tam sæui monstri excidium times?

Premittit, non opprimit, cum tamen Numinis auxilio munita excindere Hæresim pœnitus posset, ne nobis desit probatio fidei, exercitatio virtutis, gloriæ seges, ac laudis.

. CANONVM PARENS, MATER REGVLARVM .
. QVAS ECCLESIASTICA SERVAT HYERARCHIA .
. CLAVE DVPLICI, DVPLICI GLADIO .
. MVNITA VIRGO, TRIPLICI TIARA :
. POTESTATEM REFERENS, AC MAIESTATEM .
. REGIAM, IMPERATORIAM, PONTIFICIAM, .
. REGNA CONCIDERENT, RVERENT IMPERIA .
. LABARET ECCLESIA, NI SVSTINERES .

LEX CANONICA.

SED vos, quæ nam estis, quibus aut venistis ab oris, Pontificiam altera, altera Imperatoriam Maieſtatem vultu, oculis, habitu, insignibus, totius corporis inceſſu, & geſtû præſeferens? Vtrum ne imaginibus falſis oculos illuditis meos, an estis Dominæ rerum, Arbitræ orbis, Imperatrices terrarum Lex Canonica, & Ciuilis? Animus incredibili gaudio nunc proſecto meus cumulatur. O leges humanarum actionum ſapientiſſimæ moderatrices. Verasne legum formas intueor, an alienis vmbriſ deceptus in fraudem impellor? Eſtisne legum vera ſimulachra? Agnoſco, agnoſco vel toto erumpentem ore vim, naturam, rationem, poteſtatem, mentem, Numen, quod veri Numinis, ac Æternæ mentis filias vos, & in terris Vicarias probet.

Pace igitur (Lex Ciuilis) tua quamquam minorem natu, ac ætate; tamen maiorem dignitate, ac præſtantia Legem Canonicam ante compellabo.

Salue Iuris Diuini Primogenita, Theologiæ Soror, Eccleſiaſticæ diſciplinæ Mater, Sanctiſſimi Cultus veri Dei, eiufdemq; piſſimi Nutrix; Pontificæ auctoritatis Propugnatrix acerrima: expultrix Hæreſum; vitiorum

E 2 debel-

debellatrix, Ordinis forma, Regularum à Sanctissimis Patribus relictarum norma in compendium missa, epitome decretorum, Conciliorum administra, Dux animorum, Christianarum actionum Lux, rerum omnium, quæ ad salutem hominum, æternamq; Beatitudinem, spectant, optima inuentrix, gubernatrixq; prudentissima.

Nam Cælestis radius, qui te illustrat omnem, intuentium oculos, animosq; reuocat ad eum fontem perfectissimæ rationis, ac Diuinæ, à qua vim, splendoremq; omnem mutuata discretis quidem temporum sæculis in omnium tamen & locorum, & temporum, & hominum vtilitatem, ac commodum profluxisti. Est enim antiquissima, eademq; verissima opinio Sapientissimorum, virorum, Leges omnes, quas vnquam homines excogitarint, condiderint Principes, Magistratus tulerint, Populi sciuerint, omnia alia, quam Leges esse, nisi ab ea manarint Principi Lege, & vltima, quæ summa, ac æterna ratio est omnia Imperantis, & vetantis Dei. Quòd si lex nulla vim vllam prorsus habitura vnquam esset, quæ homines aut vocaret ad recte facta, aut à peccatis auocaret, nisi illam à Diuina ratione opulentissima emendicaret: quantò minus tu omnium maximè sacra, aut ad sanctissimas actiones impelleres, aut à delictis arceres, nisi quæ Lex vera, atq; omnium Legum origo, ac Princeps est, ad Imperandum aptissima, & ad vêtandum ratio recta summi numinis vim hanc tibi concessisset. Errant enim turpiterq; allucinantur, qui tum ortam solum putant, cum te à Summis Pontificibus scriptam recordantur. Est enim id verum, quod pœnè fidem excedit, cum mente Diuina te simul natam esse. Quamquam non fueris in lucem edita, nisi post
multorum

multorum sæculorum memoriam ; neque enim , quia nusquam erat scriptum, ne quidpiam detraheret de rei nummaria summa , quam ex venditione agri contraxisset, qui pretium ad Apostolicos pedes afferret, idcirco minus contra Legem gessisse Ananiam illum pretij fraudatorẽ putabimus . Nec si Apostolicis temporibus nulla erat in Ecclesia tum scripta Lex, quæ rerum sacrarum emptionem, & venditionẽ prohiberet, Idcirco non contra Legem illam sempiternam Magus ille Simon huius auctor Criminis, & nominis fecit . Æterna Canonica Legis mater est Mens Diuina , cuius ducta , expressaq; est ad similitudinem pœnè in omnibus hæc filia.

At sibi quid vult Mitra tribus Corollis redimita , quid requirit sibi, quam sublimi capite præfers , summorum Pontificum Thiara ? Tres illæ, ni fallor, Corollæ, Ius Diuinum, Consuetudinem, Cõstitutionem exprimūt, à quibus tui te Alumni, & Candidati natam, acceptam, creatam profitentur . Pontificio autem insigni, ac Diademate Apostolicam dignitatem, & potestatem in sacris condendis Legibus adumbrari, hinc binæ Clauæ, quas dextera erigis, illinc duo Enses, quos læua geris, Clarissima rerum Argumenta, quæ ad Legis sanctionem, necessariae sunt, euidentissime demonstrant . Nam, etsi primus tibi auctor, ac Pater Deus sit ; tamen , vt verum fatear, hi sunt etiam auctores, ac Parentes tui optimi, ac Summi Pontifices, Numinis Vicarij, Legum à Deo Latores in terris Constituti, Proreges Christi, Summæ, ac Æternæ Rationis interpretes, humanarum, ac Diuinarum rerum arbitri, quorum sententijs Cælum obsecundet, vt quoscumque super terram suis decretis illi alligauerint, vinctos retineat sententia Cælestis, cuiuscumque

cumque abire liberos iusserint, fui iuris, ac Potestatis illos esse Cælum imperet. Sic enim ab heroicis vsque nascentis Euangelij temporibus communem Ecclesiæ sensum, ac Doctrinam semper illam fuisse intelligimus, sacrarum Legum ferendarum Potestatem in Christi Vicario, tanquam in Reipublicæ visibilis visibili Capite, & Duce, ordinatione Diuina residere, vt vel ipsa Sanctissimorum Conciliorum auctoritas labet, nisi Apostolica potestate fulciatur. Principum est, in Ciuili hominum societate Leges ferre; Romanorum Pontificum, in Christiana Republica, & Christi Regno Canones promulgare. Quod si rem hanc testimonijs corroborandam existimatis, dabo huius rei grauissimos testes, & ne vos longius abducam, dabo sapientissimos Pontifices, Clementem Quintum, Ioannem à Vigesimo secundum, Gregorium Quartum, & Bonifacium Octauum, qui quod condendis, ordinandisq; Legibus Canonicis optime sint de illis meriti, prudenter huic Reginae Comites adiungi solent. Dabo Isidorum superioribus proximum, non potestate scribendarum Legum, sed explicandarum sapientia. Dabo Gratianum, cui pro laborum magnitudine, quos in Canonica Legis gratiam sustinuit, debitas, & pares gratias, si è Cælo labantur, ipsæ non persoluant Charites, & Grates ipsæ.

Hi omnes duplicem à Christo Clauem scientiæ, & potestatis, duplicemque gladium cælestem, & temporarium Petro, eiusque successoribus tributum ideo asserunt, vt non solum Pontificias Leges auctoritate legitima sancirent; verum vt sancitis Legibus amor, ac honos accederet. Claues haberent præmiorum, quibus ad obseruationem allicerent, & gladios, quibus earundem neglectum

neglectum vlsceretur. Quis enim Legeri mancam non arbitraretur , si destitueretur altero , aut præmio , aut supplicio ? Quis enim foret illius vigor , quæ auctoritas , quod pondus , nisi haberet , & quo impelleret ad recte agendum , & quo à male factis auocaret ? Quamobrem decuit Canonice Legis Maiestatem decoratam gladijs , armatâ clauibus semper esse , vt Ecclesiæ domicilium , cuius à Deo custos est relicta , sapienter , ac fideliter tueretur . An vtilior , an admirabilior connexio poterat inueniri hac Clauis , & gladij ? Sunt enim ambo potestatis insignia , argumenta Dominationis , monimenta Imperij . Illius in occulto vis , huius in aperto . Illa domum amicis referat , hic aditum inimicis vetat . Claudat illa , & aperit pro arbitrio ; vlscitur hic , & parcit pro Imperio . Denique Vrbs sine Clauē domi intuta ; Ciuitas sine gladio foris minime secura .

Eant nunc antiqui , & importune Portuno portarum falso Numini , seu Iano , à quo Ianuæ nomen manauit , imprudenter clauē tribuant , gladiumq; suorum Flaminum Pontifici in argumentum Potestatis adscribant . Quas mihi tu Clauē Regias , quos Imperatorios gladios afferes , quorum acumen , & virtus cum his Clauibus , & gladijs in contentionem possit venire ? Clauis Davidis validissima , quæ arcem Syon munitissimam , & inexpugnabilem reddidit : Celeberrimus eiusdem gladius , qui ab Hæbraico nomine , inimicarum gētium furorem , & audaciam repressit . Attamen quàm Clauis , tam gladius vmbrailis fuit , & mysticus . Quæ duæ Clauē nihil non possunt aperire , & claudere : hæ ambæ in manu Pontificis sitæ sunt , scientia , & Potestas . Bona Clauis scientia , quæ conscientias recludit : Melior Clauis potestas ,

potestas, quæ reclusas absoluit; vtriusque coniunctio certè optima, & in hoc animorum iudicio plane necessaria. Cui enim bono delictorum cognitio, nisi cognitionem hanc literæ salutaris concedendæ potestas subsequeretur? Nam quî recte, ac prudenter tristis hæc litera, & salutaris ferri posset, nisi totius causæ cognitio præcessisset? Quanta porrò harum Clauium est virtus, quibus nihil tam abditum, quod non inueniant; nihil tam depressum, quod non extrahant; nihil tam obscurum, quod non illustrent; nihil tam altum, quod non perueniant; nihil tam profundum, quod non deueniant; nihil tam apertum, quod non claudant, nihil tam clausum, quod non aperiant; nihil tam arduum, quod non exuperent? Quid vniuscuiusque conscientia magis reconditum? Quid magis depresso acculto Crimine? Quid scelestissimi hominis mente obscurius? Quid altius Cælo? Quid profundius inferorum domicilio? Quid magis apertum libera voluntate? Quid magis clausum peruiuari, & obdurato pectore? Quid deniq; magis difficile, & arduum quam è vestigio aliquem è tenebris in lucem transfuehere? Parum est. à delictis ad recte facta reuocare? adhuc etiam parum. à morte ad vitam transferre? Adhuc parum est. ex inferis in Cælos asportare, atque è teterrima vitiorum seruitute in perfectam filiorum Dei libertatem vindicare? Hoc quidem magnum est. Quid dicam, eiusdem naturæ consortem, Diuinæ illum eundem reddere, Deo simillimum efficere? Istud vero, quis est tandem, quî satis animo æstimet?

Hæ Clauæ, quas videtis, illæ sunt, quæ arcanas cogitationes animorum rimantur, delitescentes Criminum occultissimorum serpentes è latibulis cordium educunt, diuinis

diuinis splendoribus cæcas mētes irradiant; Cæli valuas referant, inferorum portas obstruunt, animos liberos vinciunt, vinctos soluunt, obfirmatum pertus emolliūt, repentē hominem malis omnibus nudant, ditant bonis, felicem reddunt, beant.

Quid si harum clarium virtuti peruicaciter aliquis ad versaretur? An Lex Canonica ijs est præsiidijs destituta, quibus Lex Ciuilis abundat, & cum Imperat, & dum coercet? Minime gentium.

Expectantibus vobis vt eadem Sanctissimæ vltionis adiumenta ostendam, dicam id, quod Seruatori quærenti à discipulis, dum morti lætus occurreret, an essent gladij, quidam respondit, ecce duo hic; totidem enim inspicitis. Non sufficere duos, aut alterum horum superuacaneum existimatis, quod vna manus vnum commodè tantum solcat ensem tractare? Refragatur Oraculum Cælestis sapientiæ, quæ plures requisit, & duos satis esse gladios declarauit. gladiatorū hic numerus earū partiū numero, quæ sunt in homine præstatiores respondet. Nam in animos alter dstringitur; quos rebelles, & peruicaces à Christianorum grege tanquā oues morbidus seiungit, seiunctos iugulat, ac æternæ perditioni iustissime deuouet, aut tanquā membra putrida à mystico Christi Corpore gladio resecat excōmunicationis.

Quod si huius sententiæ ictu, & vulnere non mouentur, alterius potestatis gladio corpus adoritur: primum minis, & terroribus: deinde doloribus ac pœnis; tum rei familiaris, & extimorum bonorum iactura, postremo, nisi ijs omnibus rebus admoniti rescipiscant, vario mortis genere illos plectit. Qui enim Clauibus salutis, & immortalitatis, subdi sponte nolunt, illorum quid

aliud meritis debetur, quam ut gladijs mortis, ac perditionis inuiti subdantur? Habet igitur *Lex Canonica*, & *Claues Imperij*, & gladios ultionis. quid antiquas securas, & fasces Imperatorios tibi sublatis Roma conquereris, quando pro illis longe diuiniore repositi sunt qui corporum, & animorum habeant dominationem.

Verum casu factum putamus, ut *Claues* in dextera, & in læua gladij collocarentur? Mihi ne id quidem vacat Mysterio. Nam dextera facile utimur ad omnia ministeria, sinistram nisi prorsus coacti adhibemus. O dulcem numinis æquitatem, O *Canonicae Legis* vim suauem. Clauium usus, quibus ostium salutis aperitur, dexter, facilis, opportunus, familiaris, gratissimus tibi est. Usus vero gladiatorum, quibus rebellium animorum peruiacacia retunditur, sinister, difficilis, inuitus, pœne coactus, profecto tuæ dulcedini admodum contrarius.

Sed quæ gemma illa est, quæ tuæ dignitatis insigne pallium morfu aureo connectit, ac pectus omne, quasi Sol suo complet lumine? Carbunculus veritatis, quam in omnibus semper affecuta es; an adamas fortitudinis, qua Regum, & Imperatorum, qui te vehementius expugnarunt, contrarios ictus validissimè repulisti? Annuit,

ac Pontificia oculorum Maiestate humanitatis plenissima, ut eiusdem minimæ sorori iam locum

Legi Ciuili Reliquam admonet. Pareo

lubentissimè, & quod æquum est,

tantæ Imperatrici; & quod

iucundum, tam huma-

niter Imperanti.

. L E X .

. AGENDARVM, ET FUGIENDARVM RERVM LVX, .

. MERITORVM LANX, ET PRÆMIORVM, .

. ERRORVM NEX, ET VITIORVM, .

. EXCITATRIX PRÆSTANTISSIMA VIRTVTVM .

. QVOD CIVIBVS PRÆSIT, AC PROSIT, CIVILIS; .

. QVOD À CÆSARIBVS LATA, CÆSAREA; .

. QVOD LEGENDO DELECTA, LEX DICTA; .

. QVOD AB IPSO IVRIS FONTE ACCEPTA .

. DIVINÆ MENTIS FILIA .

. QVICVNQ; LEGIS, INTELLIGIS SINE LEGE CIVILI .

. CIVES ESSE NON POSSE .

Free copy for study purposes only
The Warburg Institute Digital Collections
MCMXXV
ANNVS
HOMO

LEX CIVILIS.

SI Lex ob id potissimum Ciuilis est dicta, quòd non modo ciuium commodis, & vtilitatibus prospiciat, sed etiam, cum omnibus quemadmodum nos humaniter, & Ciuiler geramus, præscribat: inurbanus, & inciuilis prorsus forem, si eidem legi, optimæ cum Urbium, tum Ciuium Matri, satis & legendo, & laudando non facerem. Quamquam enim homines nos plenos rationis, & consilij, acutos, memores, ad inueniendum celeres, ad agendum expeditos natura procrearit, non tamen idcirco nos Ciuies effecit. Neq; vero hanc sibi vindicet laudem eloquentia. Vt enim tuba bellicum canere, euocare milites, atq; ex vmbra in Solem, e tabernaculis, in puluerem, eosdem adducere: non item dirigere manipulos, formare legiones, aciem instruere (quod est scientiæ militaris, ac disciplinæ) dici verè potest; ita facultas Oratoria pallantes, ac erraticos homines in vnã viuendi societatem, & commercium inuitare, adhortari, impellere, trahere suis verbis potuit: Ciuitatem, & Remp. mutuis actionibus, & officijs nixam, ac inter se connexam architectari, & fabricare non potuit. Quid enim est Ciuitas, nisi Ciuium vnitas? hominum autem ingens

multitudo vniri quâ potest, aut simul retineri, nisi vinculum intercedat arctius, quo mentes omnium adstrictæ in vnum aliquem communiter propositum finem dirigantur? hunc verò finem, ad quem tendunt omnia, adspirantq; Ciuium vota, quis est, qui non intelligat, publicam esse prosperitatem, & felicitatem? porrò hæc publica viuendi prosperitas, sublata iustitia, quæ suum cuiq; tribuit, esse nulla omnino potest: Iustitiam verò ipsam, Lex omnium prima excogitauit; Lex inuexit Urbibus; Lex Ciues docuit, Lex ab eius violatione poenis homines deterruit; Lex ad eius custodiam præmijs excitauit; Lex denique eius conseruandæ, & retinendæ causa, & ratio fuit. Quod si iustitia vinculum est, quo simul vincti homines eandem vitæ securitatem prosequuntur; Lex autem iustitiæ præscribendæ regula, edocendæ magistra, exercendæ administra, læsæ vltrix, inuiolatæ compensatrix, retinendæ custos, ac præses semper fuit; illud profectò sequitur, vt Mater Urbium, Ciuium optima Parēs Lex verissimè dicatur. An hoc ipsius dignitas nominis non persuadet? siue enim à ligando, quòd homines simul mutuis officijs liget, siue à legendo sit dicta, quòd e plurimis meliora deligat, quæ faciendæ Ciuibus proponat; hæc tandem munera ambobus materna sunt. Atque hæc sunt aliorum interpretationes. Mihi verò, dum oculos sustollens brachium inspecto cælesti splendore circumfusus, à quo hæc sceptrum accipit Cælo missum Regiæ, & Imperatoriæ potestatis argumentum, in eam trahor facile opinionem, vt Lex, quasi lux sit appellata: dum autem illos demitto & lances ipsas contemplor, quas Ciuilis hæc Astræa manu sustinet, rursus eò delabor, vt Lex, quasi: lang
apud

apud me iam sonet. Nisi forte illius, qui vtrumque eidem tribuit, ea mens fuit, vt legem & lucem, & lancem esse putaremus. Vt id mihi facile persuadeam, efficiunt, quæ legem inter, & lucem, ac lancem splendescunt præclarissimæ similitudines. est enim lux Solis primogenita: Lex Numinis Princeps filia. Inter naturæ virtutes luci Principatus adscribitur: Inter mentis dotes, legi prima laus debetur. Nam lucem caloris matrem Philosophi vocant: Legem vero actionis Parentem Iurisperiti appellant. Illa oculorum illustratione totum corpus regit securè: hæc illuminatione animorum omnem Remp. feliciter administrat. Tolle ex Orbe lucem, quis viror, quæ pulchritudo, quod decus oculis conspiciendum relinquetur? Tolle ab Vrbe legem, nulla honestas, suauitas nulla, nulla utilitas, quæ vera sit, mentibus amanda deferetur. Lux colorum: Lex actionum discrimina ostendit; Lux viarum tenendarum, ac euitandarum index; Lex rerum agendarum, & fugiendarum dictatrix; Lux vehiculum earum imaginum, & similitudinum, quibus corpora cernuntur; Lex speculum ipsarum virtutum, quæ nobis cognoscendæ, & amandæ proponuntur. An enim verò terræ floridum, & herbescentem amictum, cæruleum Maris habitum, tam varium, multiplex, & vagum genus earum rerum, quæ in Aere coguntur, ignis nitorem, Cælorum decus, Astrorumque formam, & pulchritudinem contemplamur, nisi lux harum omnium rerum nos spectatores efficeret? illud videlicet dubium, nisi lex præfulsisset, mortales in summa totius vitæ ignorance versaturos semper fuisse? quasi Lex non illa ipsa sit, quæ temporum gradus, quæ spatia locorum, quæ scientiarum genera, quæ

quæ ordines virtutum, quæ vitiorum species, quæ personarum discrimina, quæ rerum in vita civili appetendarum, & relinquendarum classes non distribuerit, patefecerit, ante oculos collocarit? Hæc enim est, quæ præscribit, quid singulis ætatibus consentaneum sit, quemadmodum filij in lucem suscepti à teneris formandi, atque educandi sint; quo disciplinæ, & institutionis genere ad omnem fortunarum habitum iuuentus sit erudienda; quid ætas virilis: quid senilis postulet. Ab hac nemo non edocetur, in Templis, in Curia, in Foro, in Via, Domi, in Agro, ruri, in Vrbe, qui locus cuique relinquendus. Nam cuius alterius facultatis est providere in Ciuitate, vt sint Oratores ad bonorum laudem, terrorem improborum, ad recta consilia Magistratibus, ac Populo persuadenda, nefaria dissuadenda, ad reorum damnationem, salutem innocentium; vt sint Poetæ, ad oblectandos vtiliter animos, & commouendos; vt sint, qui res præclare, ac fortiter gestas literis consignatas posteris transmittant: vt denique sint in omni linguarum, literarumque peritia homines versatissimi, qui Remp. his præsidijs, ac ornamentis iuuent, augeant, conseruent; nisi legis, quam philosophiæ dictator Architectonicam appellat? Nihil hoc loco dicam de virtutibus, quarum insigne magisterium Lex profitetur. Iustitia profectò, cum in rerum permutatione, tum in distributione præmiorum aberraret, nisi lex, quasi lux eidem semper præiret. Prudentia, vero quàm citò acquiritur, cum legibus magistris edocetur? Nostræ enim ignorationi, ac inexpertæ ætati eorum, qui leges condidere, sapientia, & periclitatio satis abundè consulit. quis enim fortes illos arbitretur,

qui in laborum perpeſſione , & ſuſceptione periculorum legis arbitrium non ſequuntur ? At quibus in tenebris iaceres temperantia , niſi hæc lux cæleſtis accederet , quæ modum in perturbationibus coercendis retinendum indicaret ? Quod ſi Principibus obſequium ſubiectæ nationes , ſubditis populis deſenſionem Principes reddunt ; ſi Parentes amorem filijs ; ſi filij reuerentiam parentibus perſoluunt ; ſi Magiſtri ſolertiam in docendo ; ſi diſcipuli in perdiſcendo induſtriam exhibent ; ſi Domini ſeruis imperant ; ſi ſeruis domini ſæpius indulgent : ſi deniq; vlla inter homines dictorum , factorumq; fides , & conſtantia eſt , veritati per os meum loquenti credite . Quot quot eſtis , id omne , quantum , quantum eſt , totum id Principes ſubditorum obſequium , ſubditi deſenſionem Principum ; filij amorem Parêtum , Parentes beneuolentiam filiorum , magiſtrui diſcipulorum induſtriam , diſcipulî magiſtrorum ſolertiam , ſerui dominorum clementiam , Domini ſeruorû miniſterium , omnes deniq; homines aliorum conſtantiam , & fidem huic luci , huic legi debetis . Qui te igitur ò Lex , lucem eſſe non videt , iſ cæcus ; qui te , cum videat , & aſſerat , nihilominus ſpernit , hic demum impius , & perfectè malus eſt . An es cupida periclitationis ? exere lances , quas æquiſſimas habes , pende hunc hominem , niſi habere minus inueniatur , quam habuerint plurimi gentium , mendaciſſimus hominum haberi volo . Quid enim ? hi omnes ratione tantum Duce , non modo legem lucem eſſe perſpexerunt , ſed in Deum , tanquam lucis fontem ſub varijs licet falſisq; nominibus eandem retulerunt : Zoroaſter legum , quas Perſis , & Baſtrianis tradidit , conditorem Horomaſim aſſeruit , Trimegiſtus Mercu-

rio adſcribit, quas ipſe Ægyptijs ſcripſit; Minos tanquam à Ioue latas prædicat, quarum ipſe lator in Creta fuit. Saturni mutuatur auctoritatem, & nomen Charondas, vt Carthaginienſibus illas facilius perſuadeat. Quid Lycurgo apud Spartiatas quantum ponderis adiecit exiſtimatio illa, qua putabant ab Apolline dictatas? Nam Draco, & Solon Mineræ, quæ Athenarum Præſes delecta fuerat, ſuas lubentiſſime adiudicarunt. In Ægeriam Pompilius, qui Romanis ſuas dedit: In Gabrielem Mahometes, qui Arabes decepit: In Veſtam Xamolxis, qui apud Scythas præfuit. Plato, qui Magnetijs, & Siculis leges donauit, cum Arcadum, & Thebanorum vota reieciſſet, in Apollinem, & Iouem ſuas contulit. Vnus ex omnibus repertus eſſe Moyſes, qui ſicut fidei veritate, ita veri Numinis agnitione inter omnes veluti Sol emicaret. Ab hoc enim non ſcripta, ſed accepta; non lata, ſed delata; non condita; ſed promulgata lex eſt veri, & Immortalis Dei. A quo ſi Regna, ſi Imperia, ſi Dominationis iura, ſi ſcribendarum Legum Ciuiliū vim, & auctoritatem Principibus dari aſſeuerem; quis eſt, a quo me iure cenſeri, & reprehendi verear, quando meam in deſenſionem, ratio; fides, auctoritas, periclitatio conſpirent? Nam Imperatoria ſupellex, qua Lex Ciuilis ornata eſt, Veſtis; Sceptum, Diadema, cui non exprimit Principis dignitatem, quæ ad leges ferendas neceſſaria eſt? Enim verò decuit, vt quemadmodum in ipſo minori Orbe cæteris ſenſibus legem oculus ſua gubernatione conſtituit; tori vero homini ratio præeſt, in familia ſenior, in oppido ditior, in Vrbe ſapientior plurimum imperat, ita in Republica, ſeu Regno is leges conderet, qui cū ſapientia,

ria, tùm potestate supra alios emeretur. At Regiam Virginem congestis voluminibus læua innixam ne miremini. Ius enim omne quinque compræhensum libris potissimum ab ipsius iuris hominibus peritissimis accepimus. Illud vero adijciunt duas lances eidem Virgini sapienter tributas, tùm quia rerum certissimum pondus ab illa diligentissime expendi; tùm quia in omni actione alterum respici ex ipso lancium numero intelligeremus. Semper enim id est legitimũ, quod iustum, iustum porrò id est, quod alteri, æquum est, æquum autem videtur, ut cæteræ Icones explicentur. Ergo quemadmodum initio subdubitabam, ne me quispiam inciuilem arbitra retur, si legi Ciuili pro facultate non responderem; ita verendum est, ne dum Ciuilem in Iuris laudatione me haberi cupio, in cæteras scientias iniustus existimer, & sim. Stamen igitur explicationis præcido, ut æquitatem, quam natura tantopere desiderat, ciuilitati adiungam.

PHILOSOPHIA NATVRALIS

- . INTVERE LECTOR, ET ADMIRARE .
- . PHILOSOPHIAM ADMIRATIONIS FILIAM .
- . NEPTEM IGNORATIONIS, .
- . COGNITIONIS PARENTEM, .
- . AMORIS SPONSAM, COMITEM LABORIS, .
- . MAXIMORVM INDAGATRICEM, .
- . ET SPECTATRICEM ARCANORVM .
- . INCORPOREA HAEC, PRIMA CORPORIS INVENIT PRINCIPIA .
- . IMMOTA MOTVM, QUIETEM IRREQUIETA, .
- . AGENDI CONSCIA, PATIENDI NON IGNARA, .
- . PLENA VACVVM, VACVA LOCVM, .
- . IN ARTE NATVRAM, IN NATVRA ARTEM, .
- . NATVRAM SVpra, ET ARTEM .
- . PRINCIPEM, A QVO IMMOTO MOVEANTVR OMNIA .
- . CONSTITVIT MOTOREM .

PHILOSOPHIA

NATURALIS.

DELABIMVR nunc, quemadmodum Plato loquitur, in obscuram specum; vt Democritus, in profundum veritatis puteum; vt Poetæ, ad inferos cum Hercule ad extrahendum triplicis philosophiæ Cerberum. Quid delabimur? potius cum Diana inter sylvas, & nemora, feram omnium pulcherimam inter difficultatū vepres delitescen-tem venamur; potius Triptolemi curru subnixi orbem cum Cerere peragramus, vt tria gerentem ora Virginē filiam à nobis surreptam inueniamus: nisi malitis Aquilarum nos pennis sustolli, non rapi, vt fixis oculis naturæ oculum, ac rerum omnium sublunarium lucidissimum sapientiæ speculum intueamur.

Est enim Philosophia, si consideretur obscuritas, specus; si profunditas, puteus; si capitum multitudo, Cerberus; si latibulum, fera; si vultuum numerus, triformis Dea; si acumen, & oculorum perspicacitas, Aquila.

Verum, ò præclaram Iconum symbolicarum vim, & harum beneficio, nulla iam nobis re opus est, vt voti compotes fiamus. non lumine, vt illustretur specus; non fune, vt hauriatur puteus; non vi, & Herculeo robore, vt extrahatur Cerberus; non canibus venaticis,

ut capiatur fera; non curru Triptolemi, ut inueniatur Proserpina; non denique laqueo, aut rete, ut comprehendatur Aquila.

Occurrit enim cærulea veste, ac discissa, sparsis capillis, clausum, ac nouo quodam sigilli genere, quod literis simul rectè dispositis solum aperitur, munitum volumen deferens sub dextera, læua sustinens duos cæli, ac terræ globos; & quasi à venatione, & speculatione redeuntem Aquila sequitur, tanquam eius in omnibus comes, & ministra.

Vt enim ab ipsa volucrum exordiar Regina, quod aliud genus auium inueniri poterat, quod naturalis philosophiæ in contemplando pernecitatem, in perpiciendo acumen exprimeret melius Aquila, quæ altissima, quæque, & profundissima imperatorio oculorum fulgore speculatur, ac ipsis, quæ defert, fulminibus velocior omnes elementorum sphaeras, terræ immensos tractus, sinus maris, aeris regiones, penè flammarum victrix cælos ipsos sublimi, & admirabili volatu pererrat?

Nego enim quidquam esse in amplissimo naturæ imperio, quod hæc naturalium prodigiorum acutissima, speculatrix sua cognitione non fuerit citissimè affecuta. Nego vllam naturalium rerum sedem, ac locum reperiri, quem hæc eadem Philosophia cogitationum suarum, quasi alarum vi, sensili concussione non percurrerit. Nego vllum corporis, aut initium, aut causam, aut virtutem, aut motum, aut portenum, aut miraculum, quorum peritiam omnium hæc ipsa præstantissima facultas sui non sit ingenij magnitudine complexa.

Nam inuentione, & disciplina duabus quasi alis ad speculationis volatum instructa se se è terra paulatim attollens,

attollens, tranans maria, omnem aeris superans ambitum, caput inter fydera, & Planetas condit. Exinde tanquam cælesti è specula terrarum subiectum orbem rursus despicit, ac immensæ huius Reip., cui natura dominatur, solertiolem censuram adoritur. Mundum itaq; ipsum tanquam vnam, & communem animantium, & mentium ciuitatem sub vnus imperio numinis constitutam in quinque regiones distribuit, ac singulis incolarum generibus attribuit domicilium. cognationibus quadrupedum, & reptilium, sicuti hominum generi terram: aquas vero piscium tribubus: interim amplissimos aeris cãpos volucrũ curijs concessit; ignem, quod sit impatiens consortij, vacuum statuit: cælestibus autem sphæris mentium beatissimarum familias motrices, ac gubernatrices præfecit. Supra res omnes, & extra Numen constituit, cuius nutu cum omnia moueantur, ipsum quiescat.

Distributo sic orbe, tanquam vrbe, ciuiũ nomina, familias, tribus, virtutem, scientiam, nobilitatem, redditus, admiranda, rerum denique seriem gestarum hoc ipso, quem præfert, naturalis imperij libello completitur. Quod enim arcanum in tota huius imperatricis dominatione, tam magnum, paruumq; est, quod hoc libello philosophia diligentissime è explicatũ non concluderit? si metallorum, quæ in terræ visceribus gignuntur, origo, & natura quæritur: libellus hic ærario Ditis opulentior est; si præter animantes, quas terra ciues habet, herbarum, & plantarum cognitio expetitur: hic idem medica officina est. Nam gemmarum, & virtus piscium, cuius in alterius disciplinæ præter quam philosophiæ naturalis libello perdiscatur? Hic etiam verendum

dum est, ne ornithologia, quæ de volucribus agit, huius sit libelli pars maxima? quid pluribus? nihil terrestri globo, nihil cælesti, quos ambos in philosophiæ manu videtis, aut à Cosmographis, & Astrologis inesse dicitur, quod hoc libello excellentius, quam in Archimedis vitrea sphaera non contineatur.

Quod si quispiam insurgat, & dicat, nefas credi, tot, tantaq; naturæ ostenta libello contineri, huic satis breuiter sic facio. quo tandem in loco, aut apud quos arguis imperitissime mortalium? nempe in eo, in quo summorum philosophorum illustres animæ eorum, qui à naturæ secretis fuere, suis non testimonijs, sed eruditissimis operibus tuam imprudentiam refutent? quid enim Linus, ecquid Musæus Græcorum Poetarum vetustissimi, qui naturæ opificium suis carminibus expresse-
 runt, ut apud nos Lucretius, si consulerentur, responderent, nisi quidquid scirent, id se naturalis philosophiæ beneficio didicisse? Thales vero, & Pythagoras; alter quidem Milesianæ, alter parens Italicæ philosophiæ hac eadem se magistra, & duce in rerum omnium doctrina comparanda usus fuisse ingenuè faterentur. Nam quid Xenophanes senserit, cum eius perierint opera, quæ mentem auctoris indicent, haud scio: de te, tuaq; opinione, Aristoteles, laboro, qui sicut in rebus naturæ indagandis fueris solertissimus, & acutissimus speculator, ita in conscribendis, enarrandisque obscurissimus auctor. Itaq; sic mihi persuadeo sigillum illud literarum philosophiæ naturalis libello tua oppositum opera, qui sic scripseris, ac si intelligi ab ijs tantum, volueris, qui literas planè scirent. conquerenti enim, ac expositulanti Alexandro, quòd arcana philosophiæ, quæ suis tantum
 auidius

auribus credi, committique volebat euulgatione communia, ac proinde vilia effeceris, illud audio à te responsum; ita vulgata, vt non tamen essent vulgaria. Sed incomptus, ac neglectus capillus quid sibi in hac arcanorum peritia vult, à qua dicendi facultas aureos verborum cincinnos, & calamistos sententiarum pulcherrimos sine pretio mercatur? quid vestem præfert discissam, & pœne laceram, quæ suis ornamentis alias disciplinas illustrat? quid nudis pedibus incedit, quæ nuditatem aliarum artium sua tegit liberalitate? Hoccine philosophiæ decorum? hæc dignitas? hoccine scientiarum principis est splendor? Hinc illa in philosophos dicta: nuda, & pœne obsoleta progredieris philosophia. à quibus ne poetæ quidem abstinuerunt.

*Dat Galenus opes, dat Iustinianus honores:
Pauper Aristoteles cogitur ire pedes.*

Itane vero? prorsus aliud. Nam contra paupertas, illa, inquam, paupertas sæua, quæ Curios, Fabricios, Marinos, aliosque prisca, & integerrimi sæculi duces, Romanorum Reip. vtilissimos tulit, illa eadem homines philosophiæ candidatos, postmodum consiliarios, & senatores effecit. Est enim philosophia suis adeò diuitijs contenta, vt alienas, non modò, cum absunt, non requirat, sed cum adsunt, etiam aspernetur. Testis Crates Thebanus, qui naturæ speculationi operam daturus rem omnem familiarem penitus dereliquit: Testis Diogenes, qui, vt liberius philosophari posset, vel quo ad aquæ haustus utebatur, manum ad id satis existmans, poculum abiecit. Testis denique, qui ne ab opibus in pelagus

gus ignorationis mergeretur, illas ante, in profundum demersit. Vt autem paupertatem hanc, quam sibi commitem adsciuit philosophia, virtutis, non necessitatis homines esse intelligerent, Thales Milesius sapientum princeps, tum optimè consecutus est, cum omnes oleas, quæ in agro milesio erant, antequam florere cæpissent, emendo declarauit, philosopho, cum voluerit, commodum, & facile esse, ingentem pecuniam comparare; cæterum abijci, quæ illum à veri contemplatione retardarent. multò enim philosophiæ suppellectilem pluris æstimari, quam possessiones reliquorum. At mos gerendus est morali scientiæ, quæ, vti naturæ, contemplator fuerim, ita me sui laudatorem desiderat. Affentior lubentissimè, & quàm citissimè, facillimeque obsequor. A naturali enim philosophia proximus ad moralem scientiam est gradus.

PHILOSOPHIA MORALIS

. DVX VITÆ MORTALIVM, AN PARENS? .
. QVOS RECTÆ RATIONI GENVIT, REGIT .
. EVOCATA CÆLO, DONATA SOLO .
. SEDATRIX PERTVRBATIONVM SALI .

. PHILOSOPHIA .

. BONORVM FINES, FINES MALORVM
. ARBITRA MENTIVM .
. CENSURA MORVM .
. MAGISTRA VIRTVTIS .
. ARCHITECTA FOELICITATIS .
. DETEXIT . DIXIT . DOCVIT . PRÆSCRIPSIT .
. ÆQVAT .
. QVOS ÆQVI GVBERNATORES .
. GVBERNAT .
. QVOS IMPERII EQVITES .
. ÆQVITAS, ET POTESTAS CREANT .
. NON VIVIT, QVEM AD RECTAM VITÆ RATIONEM .
. PHILOSOPHIA MORALIS NON ERVDIVIT .

PHILOSOPHIA

MORALIS.

Multa in hominum genus ab immortalis Deo congesta beneficia sunt, tum ex omnibus nullum illustrius, excellentius nullum Plato iudicat, quam quod è cælo moralem philosophiam in terras submisit, ut homines illius magisterio, ac disciplina, suos, ac familiæ, totiusq; ciuitatis mores cognoscendo, omnemq; rectæ gubernationis rationem intelligendo, Remp. omnem sapienter administrarent. quod si post omnium disciplinarum inuentum genus ab illarum sapientissimo capite, plenissimoque fonte vlla in nostri generis vtilitatem, & commodum profluxit: hæc, quæ de moribus est philosophia, profecto tanta est, ut huic vni priuata, & publica rerum omnium cura, Domorum, Familiarum, Ciuitatum, Regnorum, Imperiorum, totiusq; hominum ciuilem vitam administratio credita ab ipso Numine, commissaq; videatur. Nobis igitur sic firmiter existimandum est, homines præsidio tantæ artis orbatos, veluti nudos, omnibus fortunæ telis expositos, neq; illam aduersam satis constanter perpeti, neq; illa prospera satis recte uti; contra vero eos, qui hac Palladis veluti Ægide armati fuissent, etiamsi fractus orbis desuper illabatur, aduersum
 H impavidos,

impavidos, & imperterritos stare. Nam, si hæc totius vitæ dux, & arbitra perturbationes rationi contrarias, & inimicas, quas ratio sola non potest coercere, neq; ipsa suis habenis poterit refrænare, aliæ nobis disciplinæ, aliæ artes, alij domandarum ægritudinum fræni nobis erunt requirendi. Sin autem hæc sua auctoritate, ac sapientia, quæcunq; corporis sunt, ac animi non solum ipso in homine, sed domi, in vrbe, in Ecclesia, in regno, toto deniq; in orbe sunt, valet feliciter regere, ac prudenter moderari: est causa nobis vel maxima, cur Iconum Symbolicarum ingeniosissimi auctoris consilium in hac diuiniore philosophiæ efformanda imagine admiremur.

Cernimus enim non Amazonum reginam ferocem, & barbaram, sed virtutum Imperatricem, ac dominam, rationis simulacrum, domicilium modestiæ; vultus, os, habitus parem redolent humanitatem, & grauitatem. Regiæ potestatis insigne dextram ornat virga regia; frænum, & libella occupant sinistram. Ad pedes omnium emblemata dignitatum, Mitræ Pontificiæ, Imperatoriæ Thiaræ, Corollæ Regiæ, Sceptra Iustitiæ, Dominationis Leges, ac normæ: porro ipsa, non secus ac Luna, inter minora sidra, in consessu doctissimorum, eruditissimorumq; hominum, qui eidem à consilijs fuere, pro rerum moderandarum velociori opportunitate stat.

Hæc ornamenta pacis, & belli præsidia quid ostendant, an quispiam intelligat melius ijs ipsis, qui eiusdem arcana pœnitius introspexere? cogam igitur horum philosophorum senatum, ac sententiam rogabo, quid putent?

Atq; is primus rogandus est, qui non solum huius
ordinis

ordinis princeps fuit, sed hanc morum scientiam è cælo primus euocasse creditur Socrates, atq; inter mortales constituisse. Quid est Causæ, ò Cælestis huius magister facultatis, cur veluti Dea nostros ob oculos posita, constitutaq; sit? quid ni, Socrates inquit, formam, & speciem diuinam illa referat, quæ cum Deo sit orta, philosophorum genus plane diuinum effecit? sunt enim meo iudicio philosophi, qui velut ab excessa quadam specula mortalium vitam prospectant, Deo per similes, qui è suæ felicitatis Throno rerum omnium causas, & effecta contemplando moderatur. Quæ enim alia Dei vita, quam sui cognitio ipsius, ac omnium sapiens administratio? Nam etsi hoc vnum prorsus sciam, me nihil scire, illud tamen etiam intelligo, rectam, & veram philosophiam esse numinis vitæ simillimam. Cognoscit Deus, perfecteq; intuetur suam ipsius naturam, atque ex hac ipsa sui scientia rationes suorum operum sapientissimas instituit, potissimum gubernationis. Ita plane philosophus hominis ingenium, & mores prius speculatur, deinde leuia quædam diuinitatis vestigia subodorans ità peruestigat, donec ipsum reperiatur totius sapientiæ, & moderationis auctorem, atq; huic perfectissimo exemplari cognitionem, actionemque omnem conformans suam, diuini omen, ac nomen promeretur.

Ego verò, subinfert Plato, sic existimaui semper, aut philosophos regnare, aut reges philosophari oportere, idcirco sceptrum, quo regia dignitas ostenditur, huic sapientissimæ facultati sapienter tributum. Sunt enim, quemadmodum leges magistratus muti, magistratus leges viuæ. An lex viuæ Princeps, cui abest philosophia, quæ est viuendi, ac imperandi ratio recta? quem enim

natura perspicacem, & memorem, quem magnificum, & gratiosum educatio, quem veritas amicum, familiarem iustitia, fortitudo, ac temperantia comitem sibi, ac socium non reddiderunt, præter modum imperitus est, qui hunc clauo Reip. gubernando idoneum arbitratur? Nam ut hac ipsa, quæ ad rem est, utar similitudine. . . utrum vultis navis gubernatorem prudenter constitui hominem magnitudine, & robore corporis reliquos navitas excedentem, surdum tamen, caligantibus oculis, & mente gubernationis inscia? an verò eum, qui cum mole corporis, ac viribus minor sit, animi tamen præstat sagacitate, rationem habet anni, ac temporum, cælorum conuersiones dignoscit, syderum, ac ventorum motus prævidet, omnemque possidet gubernatoriam facultatem? Nisi quis plane desipiat, & securitati naufragium præferat, non tam corporis molem, quam animi virtutem in optimo navis gubernatore deligendo spectandam iudicabit. quod igitur ad prosperam navigationem necessarium omnes putant, id ego contendo in omni administratione fieri debere. nam si vnum, idemq; in pectus non coeant potentia ciuilis, & philosophia, haud fieri vnquam poterit, ut vel administratio vlla recta procedat, aut Resp. omnium perfectissima, meis in libris expressa lumen vnquam solis aspiciat. Itaq; rem hanc ut adumbrarent Ægyptiorum sapientissimi, apud quos peregrinus fui, sceptrum, cuius in vertice micaret oculus, sua inter monumenta excitarunt.

At Seneca morum honorarius arbiter pedibus init eorum, qui dixerunt antè, sententiam. Neq; dictis, aut præceptis solum, verum factis etiam testatum reliquit, quanti præ alijs omnibus hanc æstimaret facultatem,

quam

quam optimorum consiliorum matrem, genitricem virorum, non tam dicendi, quam viuendi doctrinam, aduersus omnes fortunæ impetus murum inexpugnabilem nuncupauit, vt proinde in huius sacrario condi iucundissimum arbitraretur.

Quàm porrò tibi, Epictetum compellans, frenum, tam mihi perpendiculum huic mentium humanarum moderatrici, ac gubernatrici concessum allubescit. Fræno equi reguntur, quò voluntas equitis cunq; fertur, fræno impelluntur. perpendiculo parietes ædificiorum librantur, ac rectitudo columnarum perpendiculo exploratur.

An genus hominum non equis modo, sed etiam feris magis indomitum, vagum, solutum, liberum, plenum amentia, licentiæ amicissimum subijci vnquam, domari, ad rectam viuendi normam traduci potuisset, nisi hæc Bellona fortior, & sapientior Virgo suos frænos in eiusdem ora prudentissime immisisset? quasi vllus non dicam amplissimi Imperij, florentissimæ Reip., maximæ Ciuitatis structura, sed illustris familiæ, sed clari hominis domus recta vnquam surrexisset, aut honoris, & gloriæ columna erecta, posita vnquam statua fuisset, nisi hæc erigendarum rerum Architecta suæ rationis perpendiculo direxisset?

Verum enim vero Plutarchus historiæ, ac philosophiæ geminum, & vnicum lumen, ac decus ita excipit. maximi omnium, sapientissimiq; philosophorum non possum ijs non assentiri, quæ in ciuili disciplinæ laudem attulistis. Sunt enim vero veriora, minora tamen, quam vt eiusdem meritis, & præstantissimæ dignitati respondeant. egregia, & liberalis facies artem hanc Socrati diuinam,

diuinam, mihi Deam probat. Scipio regius reginam. Platoni, eandem mihi largitricem Imperiorum, ac gubernatricem sapientissimam demonstrat. Nam vbi è libella morum Architectam Seneca intelligit: ego normam ipsam, & regulam. Vbi Epictetus ex freno vim arguit perturbationum animi subiiciendarum; ego dominam mentium, ac reginam perspicio.

Quid? excellens, ac illustris supellex ornamentorum, quæ ad huius pedes iacent, num inanis, ac sine maximo consilio proiecta existimabitur? haud certè. intellexit enim vir alta mente præditus, qui hanc Iconem Symbolicam expressit, nascenti philosophiæ non obstetricis, aut nutricis inani voto exoptatum, sed ab ipso eiusdem parente Deo dictum: quicquid calcauerit hæc, rosa fiat. Vix autem cælo sublapso terris pedem huc intulit. cum rubescere pulcherrimis rosis vbiq; tellus cœpit. dominabantur antea pro virtutum floribus spinæ vitiorum, adeoq; mundus erat malorum dumetis oblitus, vt non tam ciuitas hominum, quam brutarum animantium, & ferarum sylua videretur. Sapientiam, amentia; iuris cognitionem ignoratio recti, ac æqui; prudentiam; temeritas expulerat. pro Castimonia libido, pro labore ocium, pro sedulitate torpor inoleuerat. Fortitudo in audaciam, in avaritiam parsimonia, virtus omnis in vitium concesserat. Cruentabantur mortalium intimi pedes, qui sunt affectus animi, dum per vias huiusmodi spinis interseptas ad felicitatem gradiebantur. At hæc vbicunq; seu in hominis mente, seu domo, seu Vrbe, seu regno pedem fixit, pro spinis rosas inuexit.

Postquam enim philosophia terras coluit, floruit virtus apud omnes nationes in omnibus pœne locis. om-

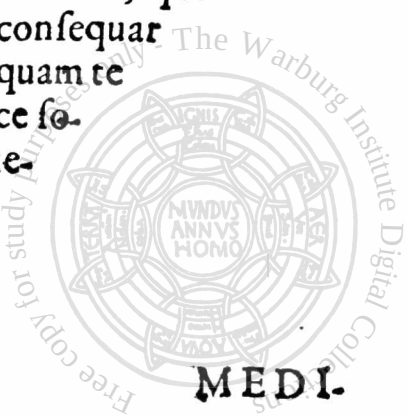
nes enim in omnibus adiuvit. qui sunt bonorum fines, ac malorum, quos ipsa non ostenderit? qui fontes iuris, Nili origine secretiores, quos eadem non detexerit? quod virtutum, aut disciplinarum genus, in quo illa hominum genus non excuerit? Ignorabant antea parentes, liberi quemadmodum educandi: hæc monuit. filij, quid parentibus deberent, vix sciebant, hæc docuit. ut præesse alijs domini; subesse qua ratione serui; doceri qua Methodo à magistris; à discipulis qua diligentia perdisci, fas esset. quibus vinculis mutuò tenerentur vxores, & mariti; quemadmodum omnis deniq; familia regeretur, obscurum erat, hæc enim vero patefecit. Philosophia hominum animos in vnum publicæ felicitatis votum cogendo ciuitates condidit. philosophia vrbes conditas non tam mœnibus, quam sapientissimis legibus vallauit. Philosophia principes bello, & pace suis præsidij aptauit, magistratus æqui amantissimos reddidit, Equites in bellicæ laudis amorem pellexit, plebem artium necessariarum exercitationi addixit, non modo vrbes, sed regna, & maximas nationes ad ciuilem, & militaris gloriæ verticem prouexit. Nullum est tandem officij genus, quod quispiam Deo, alijs, sibi, ac suis debeat, cuius ratio à philosophia perfectissime tradita non sit: & quispiam deinde admiretur, si præstantissimarum artium inuentrix inter artium instrumenta versetur? quin mihi persuadeo, quemadmodum ij, qui naufragio superstites euasere, Neptuno votiuas tabulas in acceptæ salutis recordationem, & grati animi monumentum suspédunt: ita omnes, qui se, aliosq; prudenter gubernarunt, Principes, Reges, Imperatores sua ipsorum insignia ad huius pedes abiecisse, ac si ta-

cite dicerent : nos quidem , si tuis in nos amplissimis collatis meritis respondere posse satis existimemus, planè amentes simus . quæ tantæ beneficiorum magnitudi-
ni gratiarum actio par potest inueniri ? tamen , vt om-
nes intelligant non voluntatē facultati defuisse , hic
tuos ad pedes nostrarum enblemata dignitatum luben-
tissimè ponimus , quorum inspectu moncantur omnes,
quicquid domi, & foris, bello & pace fortis, ac præclari
geſsimus, id omne nos tibi & debere, & acceptum pro-
fiteri .

Concludit Senatoriam laudationem, obſignatq; præ-
clarissimo sui nominis omine Franciscus Petra litera-
rum omnium Arca non immerito dictus, nō Imperij mo-
do Sæcularis, sed etiam Ecclesiastici regiminis formam.
à philosophia mutuatam asseuerans. Itaq; sapienter eū
fecisse, qui regum insignibus Thiaras Pontificias, & Ga-
lerum Cardinalitium adiecerit .

Mihi verò quid est reliquum , philosophia cum Se-
natores tui , quæ dici poterant , occuparint vniuersa ?
nisi illud à te , vt rogem , quando nullum abest ei
homini bonum, cui tu ades , vt prudentiam
virga, libella æquitatem , frēnum tem-
perantiam istud me doceat , quo
eam aliquando consequar
felicitatem, ad quam te
homines duce so-
lent perue-
nire .

MEDI.

.. MATER MEA ME NECESSITAS GENVIT; .

.. QVOTIDIE VSVS ME PARIT; .

.. VIRES HERBARVM , MEDENDI LEGES .

.. PERICLITATIO IPSA ME DOCVIT; .

.. AETERNAS VT IN CORPORIBVS RIXAS SEDAREM .

.. PRAECELLENTI TEMPERAMENTO .

.. INSANIT, QVISQVIS SANITATEM CVPIT .

.. ET SERVATRICEM SANITATIS TEMNIT .

MEDICINA.

NEC, si me in tot dicendi miracula commutarem, in quot se formas, & species Proteus vertebat, Artis Medicæ assuequar variam, multiplicemq; Naturam. Quid enim in ea non varium, & multiplex, cuius & origo anceps, & inuentio dubia, & Parentes incerti, & opinio, æstimatioque apud homines pro locorum, & temporum discrimine non solum diuersa, sed etiam inconstans, & vtilitas ambigua, & honos lubricus, & suauitas infida, & causæ admodum variæ, & effecta pœne fortuita, & similitudines dissimiles, & contraria inter se multum aduersantia, & exempla dirimentia litem non sine lite, & deniq; tota ratio agendi fallibilis coniectura? Nam cum fuerit ab hominibus reperta, inanium Deorum inuentioni consecrata est. Dubitatum autem non parum ab ijs, qui eiusdem inuentores Cælo dicarunt, illam primusne omnium Hercules excogitarit, vt multi volunt; an, vt plures sentiunt, Mercurius; seu vt Ægyptij ferunt, Osyris eorumdem Rex sapientissimus; an, vt cõmunior est fama, Apollo, & Æsculapius eiusdem filius in Orbẽ primi omnium inuexerint. Vtrum vero Natura suis tantum seminibus fecunda illam ex se genuerit; an vsus tanquam solertissimi Mariti opera ad huius procreationem vsa fuerit, quamquam vero est simile, Artem Medicam

tanquam parente altero, altera tanquam Matre gaudere, quis tamen securè dijudicet? Nam, vt cæteras omit-
tam nationes, quæ sine Medicis vivere; quot, & quam
discordes inter se, ac varias hac de arte opiniones Ro-
mani habuere? Etenim sexcentos per annos indignam
arbitrati sunt, quam Ciuitate donarent. Vbi admisere,
hominibus ingenuis minime dignam ratì, per seruos tan-
tum, ac liberos vt exerceretur, imperarunt. Sed curan-
do, agendo, sanando, suam cuiq; vitam venalem pro-
mittendo, ad eam magnitudinem paulatim obrepfit, vt
Romanæ Urbis ritus perdiderit, victorem populum de-
uicerit, & cum esset antea vilior, vna artium Imperato-
ribus quoq; ipsis imperarit. Atq; iterum ex tanto po-
testatis culmine deiecta, rursusq; in exilium missa, dein
restituta, fugata sæpius, deniq; recepta, ab eodemque
ipso, qui vehementiùs illam dilexerat, Hadriano Impe-
ratore Hemistichio notata, Turba Medicorum Cæsarem
perdidit, vtilissima hominum generi, an esset potius no-
xia, in dubium apud omnes reuocatum est. Qui enim
honores magis in lubrico vnquam versati sunt, quam
qui sunt Medicis habiti, quos modò veluti Deos mor-
tales venerati sunt; modo tanquam vulnerarios, & qui
necarent homines impune, Carnifices publicos detestati.
Quam porrò suauitas illa est infida, quæ tantæ amaritu-
dinis est filia? vix enim vllam hæc Ars oblectationem
affert, quam dolorum ingens multitudo non præcedat.
Nam de illius causarum discrimine, ac varietate quid di-
cam? quis istud non obstupeſcat? Temperiem humorũ
in qua Corporis valetudo sita est, propositam sibi ha-
bent in omni curatione, qui præ omnibus intemperan-
ter viuunt? remedia vero ipsa, quam originem habuere?

Ab

Ab ipsa voti soluendi cupiditate. Mos enim viguerat, vt qui liberati aliquo essent morbo, in Æsculapij templo scriberent, quid auxiliatum esset, vt similitudo proficeret. Quod si vlla est Ars, in qua illud, quod pro- uerbio fertur, verissimum inueniatur, Quot capita, tot sententiæ, ea profecto Ars Medica est. Quot enim curationum formæ, quàm dissimiles, quàm inter se contrariæ? His frigida placent medicamenta, illis calida, alijs tepentia. Nàm malè, an benè curarint, quotus quisq; est, qui certam ferat sententiam, cum huius errores artis Terra cõtegat, Sol vero progressiones meliores ostendat? Atqui illæ ipsæ, quibus ducuntur coniecturæ, quàm leues, quàm mutationi obnoxia, quàm ancipites? Color, Motus, Pulsus, Respiratio, cæteraq; eiusmodi signa extima sunt: intimum corporis quis intropiciat? quis partes in quibus morborum causæ delitescunt, oculis perscrutetur? Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarum concertationes: Hinc diuinationes illæ, quibus vaticinantur potiùs, quàm intelligant morbi genus: Hinc experimentum illud, ægrotis quidem, quorum agitur Vita, & Salus, difficile, Medicis vetò facillimum, qui alieno periculo famam, & opulentiam aucupantur.

Duæ res nihilominus sunt, quæ huic facultati maximum & honorem, & vtilitatem conciliant, altera est humani Corporis structura planè admirabilis; altera, verò incredibilis Naturæ in earum vbertate rerum procreanda, quæ eidem seruirent, prouidentia. Ingens profectò me semper inuadit admiratio, quoties tanti fabricam operis contemplor; quantoq; maior est partium eiusdem multitudo, varietas, discrimen, vsus, pulchritudo,

chritudo, vtilitas; tantò magis adorare æterni illius Architecti in molitione vim, in dispositione sapientiam lubet. Nec dubium quin Orbis sit in compendium missus, quando cælestium sphærarum virtus in capite præfulgeat, ipsa verò Elementa in subiectis humoribus exprimantur. Grauitat in atra bile tellus, ignis in flaua, splendet, melanchoniam regit vnda, ipse vero sanguis suis spiritibus aerem æmulatur. Nam metalla quidem sunt ossa; herbæ capilli; flores cincinni, fruges actiones; totum corpus arbor inuerfa; quæ cælo humorem trahat, non è Terris emendicet. Quis enim Iecur, in quo fabricatur sanguis, & per venas in omne corpus diffunditur, Rubo Mari persimile inficietur, à quo plures fluuij ad irrigationem terrarum egrediuntur? Iam Cor officina spirituum, quibus vita continetur in medio Animalis situm, Lunam Terris proximam omnium generationum sablunarium parentem adumbrat? Cerebrum verò ipsum, quod sublimius locatum est, atque idem est illorum spirituum fons, quibus adiuti sensus suis muneribus perfunguntur, cui Solem non indicet Oceanum lucis, à quo cæteri Planetæ, ac stellæ omnem fulgorem mutuuntur? Sensus autem extimi, quiq; suum referunt præcellens astrum, Palatum quidem, & Gustus saporum arbiter Mercurium eloquentiæ Præsidentem, tactus verò per totum Corpus diffusus stellam, quæ, cum Solem anteit, Lucifer; cum subsequitur, Hesperus nominetur; Oculi suo ardore imperatorio Martem; aures excipiendis omnium vocibus intentæ Iouem terris saluberrimum, nares deniq; quæ inter sensus extremum obtinent locum, & sunt iræ, & mestitiæ indices, Saturnum. & quidem huius parui gubernatores Orbis sunt Medici,

Medici, quorum administrationi, & curæ subest hic vniuersus, cuius partes omnes, quia ita eleganter, ac doctè in primo de Natura Deorum non adumbratæ, sed expressæ sunt, vt cum Natura illarum procreatrice vis Tulliana in exprimendo contendat; idcirco huic ego supersedens ad eiusdem Naturæ magnificentiam contemplandam reliquum Orationis conuerto.

Crescit hic admiratio, & tantò crescit magis, quantò maiorem communis huius rerum Parentis liberalitatem intueor. Certauit ipsa secum, & quamuis voluptatis gratia, multa, & magna genuerit, plura tamen, & maiora vtilitatis causa præstitit. Neq; enim contenta ijs, quæ apud nos sunt elemēta, & quæ ex ijs gignuntur omnia, vt corporum valetudini, aut conseruandæ, aut reparandæ aliquo essent modo vtilia, Cælorum, Stellarumq; omnium influxus, & Virtutes eidem proficuas maxime voluit. Quod est enim, aut radicis, aut herbarum, aut floris genus, quæ metalli species, quod Animantium (neq; Hominem excipio) discrimen est, per quod Hominum sanitati consultum noluerit? Atqui nos quidē ignorabamus salubriora hæc Naturæ miracula, semperq; in eadem versati fuissetus ignorance, nisi quæ dono illa dedit, nos eadem Natura docuisset. Ipsa enim est, quæ cunctis quidem rebus, præsertim verò Hominibus indidit, vt à noxijs salubria discernerent, illa verò fugerent, hæc enim sequeretur.

Ipsa solertissimos Homines genuit, Hyppocratem, Galenum, Auicennam, aliosq; plurimos, qui diuersis temporibus plurima huic Arti suo ingenio adiecerint, periclitatione comprobarint, vsu auxerint, scriptis illustrarint, curatione perfecerint. Ipsa animantes, in quibus

bus dominatur, impulit, vt nobis suis experimentis præ-
 irent, herbarum potestates, ex quibus præstantissima
 medicamenta conficiuntur, ostenderent. Quis enim
 Ibin docuit, vt suomet Rostro ad sui purgationem vte-
 retur; Ciconiam vt origani folio, quemadmodum Co-
 lumbam, vt sibi ramo lauri mederetur? eadem profe-
 ctò sagax, & solers Natura, quæ vti ad morbos pellen-
 dos Artem Medicam Hominibus concessit, ita ad cura-
 tionem vulnerum Chirurgiam liberaliter elargita est.

Quicumque igitur hanc effigiem Symbolicam intue-
 ris, medendi Artem in hac rectè pictam animaduerte.
 Nam effusa vestis opulentiam, herbarum, & florum
 fasciculi peritiam medicamentorum, Librorum
 multitudo pedibus proxima, assiduum, & ve-
 hemens studium admonet, quæ duo
 postrema nisi in Medico sint, reli-
 quum est, vt vel inopia con-
 tabescat, vel tanquam
 vulturius vir esu
 Cadauerum
 pingue-
 scat.

CHIRVR-

CHIRURGIA

· CHIRONIS FILIA ·
· ARTIS MEDICÆ SOROR ·
· VALETVDINIS ALTERA PARENS; ·
· INIMICA VVLNERVM; ·
· AMICA CORPORVM; ·
· SCRVTATRIX VENARVM; ·
· CONCILIATRIX OSSIVM; ·
· INSTRVMENTORVM SVPELLEX ·
· MIRVM QVAM TVO MVNERI UTILIS ·
· ATTAMEN OMNIS ·
· ARTIS FOELICITAS DEXTERÆ FACILITAS ·

CHIRURGIA.

QUÆ duæ Artes humanorum corporum salutis vnanimis, & pœne semper cōiunctæ student: hæc ambæ in tabulis proximè merito collocatæ sunt, Ars Medica, & Chirurgia. An enim symbolicarum imaginum excogitator diuideret, quas ab artium cōmuni parente necessitate mutuis officijs, ac muneribus connexas planè sciret? siquidem hominis corpus quàm eget medico ad rectam præscribendam methodum sumendarum potionum, quibus humores noxi expellantur, tàm Chirurghi peritiam desiderat ad soluendum, ad vrendum, ad secandum, & ad omnium curationem vulnerum.

Quantum enim vel tibi Mizranes debemus, qui eam inuenisti, vel tibi Apis, qui multum auxisti, vel Chiron tibi, à quo ipsa nomen accepit, vel, Machaon, tuæ virtuti, ac diligentiae, qua eandem non mediocriter illustrasti, vel vobis, Celse, & Allab, quorum alter illam docuit, alter perfectissimè instruxit? nisi enim esset hæc ars omnibus absoluta numeris, quam perpetuis doloribus vrgeri hominem oporteret? hæc, si venæ, & arteriæ à corde tractæ, & in omne corpus profectæ vel nimio redundant sanguine, vel nimis ebulliunt, & suo feruore febrim incutiunt, protinus illas soluit, atq; æmulata industriam, & consilium illorum, qui flumen exonerant

nerant varios in alueos, ne aquarum vbertate regurgitet, aperit, & in varias partes deducit : hæc, ne morbi vitium alatur, & tegendo crescat, piæ, ac humaniter crudelis vrit, & nè longiùs serpat, igne compescit.

Hæc, si forte os aliquod corporis suo diuulsum sit loco, reponit : si fractum, componit : si putridum, alijsq; exitiale, abscindit : Deniq; , vt medicos huius parui Orbis gubernatores audiuius ; ita Chirurgos eiusdem corporis quasi viuentis horologij administratos existimare debemus.

Quis enim est, qui diligenter consideret, otioseque contempletur partium humani corporis multiplicem, & variam connexionem, ordinem, influxum, motum, signa, & reliqua eiusmodi plura, qui non iudicet idem corpus horologium esse non ab arte inuentum, sed à Natura excogitatum, & perfectum, non mutis agitatum ponderibus, sed ardentioribus, & intimis spiritibus impulsus : non rotis ferreis, sed carne, & ossibus compactum, cuius venæ, & arteriæ micare non desinunt quasi quodam igneo motu, & indicia proferunt non temporis, sed optimæ constitutionis, ac valetudinis? Porro illud experimur quàm facili negotio, & quam leui temporis iniuria à suo cursu retardentur, ac impediuntur hæc ipsa metiendi temporis instrumenta. Vt Cælum sit nimium indulgens, & sudum; vt ventus spiret paulò vehementior; vt Auster imbribus dominetur; vt minimum à tranquillitate aër moueatur, è vestigio, aut hæret, aut claudicat, aut præceps fertur, aut omnino horologium conticescit. Itaq; nisi hanc artem homines reperissent, qua rotas vngendo, pondera minuendo, addendo, tollendo, molem ipsam omnem in suas partes diuidendo,

& purgando , cursus impedimenta remouerent , nullo prorsus tempore certa indicia,& signa temporis haberemus .

Siquis enim uero est, qui de illo dubitet, quod est omnibus compertū, multò & pluribus & vehementioribus morbis horologium hoc carneum subiectum esse, quam impedimentis illud ferreum, huic ego homini Deum, aut valde propitium, aut valde iratum puto, cui nullum morbum, ægritudinem nullam passus sit obuenire. Cæterum si è medio Chirurgiam tolleremus , quoties huius horologij concentus, & ordo obmutesceret? quoties hæc optima dispositio, & constitutio membrorum interiret? quoties corpus suis ab actionibus quiescere omnino præ dolore cogeretur?

Illud etiam accedit, quod etsi aptas, & multarum artium administras manus natura homini tribuerit; tamen hac ipsa, quæ ab ipsa manu nomen traxisse non immeritò videri potest, vna omnes veluti epilogo continentur. Etenim Chirurgus, dum contractione facili, faciliq; porrectione digitorum in corporis curatione velox est, ac salubris, omnes pænè alias, quæ manibus exercentur, artes cum oblectationis, tum necessitatis simul coniungit. Sculpsit enim; ossa si quando vnquam leuiter radit: fingit verò, cum eadem loco dimota componit: Pingit carne superinducta, cum bonitatem coloris tuetur, & instruit. Quod si terram agricolæ manibus ad frugum copiam exercent assiduè: chirurgi corpus arant scissionibus ad sanitatem conseruandam. Manibus fabri tecta, & domos excitant: chirurgi domicilium animi sæpè labans manibus sustentant. Opificum industria consequimur, vt tecti vt vestiti simus: chirurgorum

K

opera,

opera , vt fani & incolumes. E terræ cauernis plures ferrum eliciunt , rem ad colendos agros necessariam : è corporum visceribus tela sæpe extrahunt Chirurghi , quod nisi facerent , vitam innumerabiles amitterent . Metallorum venas pœnitius abditas cupidissimi mortaliū inueniunt, & ad vsum aptas, & ad ornatum decoras : Corporum partes intimas amico ferro scrutantur hominum maximè salubres chirurgi , & ad eas sanandas , & ad easdem in ipsa sanitate retinendas .

Aquarum inductione terris fecunditatem dant aliqui: Chirurghi emissionē sanguinis corporibus incolumitatem . Alij flumina pro arbitrio arcent, dirigunt, auerunt : Hi pro suæ artis imperio sanguinis fluuios aperiant, claudunt, obsignant . Quid plura? non desunt, qui agros incendunt, vt per ignem omne agri vitium excoquatur; qui arborum ramos præcîdant, vt pulchriores, & robustiores iterum pullulent : Iam supra innuimus, eandem ob causam chirurgos humano in corpore adustionem, & sectionem necessariò adhibere . Quod si manibus homines in rerum natura quasi alteram naturam efficiunt, vt Ciceroni videtur, quæ tandem illa est ars , nisi hæc , qua de loquimur , Chirurgia ? Quæ scitè admodum exhibetur intuentium oculis, veste succincta , manicis ad cubitum reuinctis , læua sustinens instrumentorum thecam , quorum aliqua iam educta, pertractat dextra, vt iam ex ipso intelligeremus habitu, & supellectile, quàm expeditum, & facilem esse oporteat illum, qui hanc artem exercet. omnis enim huius facultatis laus in dexteritate, & velocitate posita est. Sed quid? num ira efferbuit, & ampullas proiecit? video enim adesse ampullarum cistam: at intelligo; in-

cista

cista sunt collectæ, non sparsæ. quare non iræ, sed benevolentia signa sunt. sunt enim ad medendum, & pro varietate morborum, ipsæ quoq; multiplices, & variæ. Tū verò, qui cum sis piscis, mugis nihilominus, vnde vituli marini tibi nomen acquisitum est, cum sis pelagicius, quid hic, quid aliena in regione versaris? at modò memini, quod haud decebat me obliuisci, præter omnes pisces disciplinam accipis, & vt ait Naturæ solertissimus indagator Plinius, voce pariter, & visu populum salutas incondito fremitu, nomine vocatus confestim respondes: neq; maris tantum, sed etiam terrarum incola, per quàm chirurgiam sequeris, quæ tui exempli edocta magisterio sectionem venæ didicit ad omnes morbos releuandos aptissimam.

At ne vos, Auditores, ferreis instrumentis perterream, & ampullis fastidiam, chirurgiam,
si lubet, quæ agendi facultas est,
Rhetoricæ concedat,
quæ est Ars bene
dicendi.

• SAPIENTIÆ, ET FILIA, ET SOROR •

• ELOQVENTIA •

• DOMINA CORDIVM, ANIMORVM REGINA •

• DOCENDI ARTIFEX, OPIFEX DICENDI •

• OTII COMES • AVCTRIX NEGOTII; •

• ALVMNA PACIS • BELLI ADMINISTRA •

• FLVMEN AMORIS; TERRORIS FVLMEN •

• LVMEN POLITICÆ • SVADÆ NVMEN •

The Warburg Institute Digital Collections
Free copy for s
MMDV
ANNVS
HOMO

RHETORICA.

In quod est in inueniendo acumen, si quæ in disponendo prudentia, si in exornando vbertas aliqua, si qua memoriæ felicitas, si qua vocis suauitas, & actionis concinnitas, si quod tandem iudicij lumen, quæ omnia nemo est, quæ in te perfectissima esse non sentiat, ò domina rerum eloquentia : horum omnium liberalissimum fieri munus à te mihi deberet, vt, quando in terris nulla oratio tuis virtutibus par potest excogitari, ingenio sagacitas, dispositioni ordo, vbertati copia, felicitati facilitas, concinnitati venustas, prudentiæ tuæ tua saltem pro dignitate sapientia responderet. Est enim illud amicum rationi, cognatum fidei, veritati consentaneum, vt quæ reliquas artes alias, scientiasq; omnes, quemadmodū sol astra, tuo splendore nobilitas, liberalitatis tuæ fontes, quos illarum laudatoribus vis esse reclusos, illos tuarum laudum cupidissimo, amantissimoq; ne claudas. Neq; vero illud vehementer optem, aut rogem, vt flos eloquentiæ delibutus, aut medulla Suadæ ab omnibus existimer, verum illud vnum est simplex oratoris tui votum, egregia, & perfecta laus clarissimæ artium Imperatricis. Aggrediar itaq; tuos honores, qui tot, tantiq; sunt, vt nullius lingua præterquam tua satis dignè possint celebrari. Non enim dubito, quin inquirenti mihi, ac in
locis

locis argumentorum , tamquam in sylvis venanti rationes , quibus te laudem , altera veluti Diana sagittis , & arcu munita benignissimè non sis occursura : res inuentas disponenti , aureum ordinis filum , tamquam Ariadna non sis liberaliter concessura : exornanti vero , ac pingenti , elegantior Flora , simul & magnificentior , è florentissimis verborum , & sententiarum ordinibus , datura non sis ipsa lumina : in memoriam vero reuocanti , affutura , felicior , & fecundior ipsa Memnosyne , quæ Musarum extitisse mater perhibetur ; agentem denique ac perorantem , non inuita , sed lubens , altera velut Minerua , sacro Charitum , & Gratiarum comitatu stipata , ad excelsum vsque tuæ commendationis verticem non sis feliciter prouectura . Sed quoniam ipsa præcipis , vt qui alicuius viri , aut familiæ , aut etiam vrbis nobilitatem sunt demonstraturi , ij primum antiquitatem originis repetant ; deinde auctoris , post & vrbis , seu familiæ Principis illustrem , & eximiam virtutem recenseant , postremò , multitudinem , magnitudinemq ; virorum , quos litteraria , bellicaue glòria posteris claros transmiserit , diligentissimè prosequantur : eundem ego in tuæ Iconis explicatione ordinem seruabo : tuæ quemadmodum seriem generationis præmittam ; deinde quam prudenter ijs fueris insignibus , ab eo , qui te vehementissimè semper dilexit , coluit , in delicijs habuit , decorata , si modo affueris , non indecorè ostendam .

Quem igitur eloquentiæ parentem fuisse arbitrari-
ni ? Gorgiam Leontinum ? Isocratem ? Aristotelem ?
an vero Tullium ? mihi enim vero diligentius contem-
planti , non alius quam scientiarum omnium , & artium
conditor , & elargitor Deus , Germanus eloquentiæ pa-

rens semper visus fuit, qui numeris illam omnibus absolutam Adamo hominum Principi concessit, initia verò eiusdem, & imperfecta semina vniuersis, & singulis hominibus pro ingeniorum varietate distribuit.

At eloquentiæ matrem quis dubitet naturam fuisse? quæ inditæ à Deo virtutis acceptū semen in vtero mentis fouit, ac Vrsarum more imperfectum in lucem emittit, sed observatio paullo diligentior inepta relinquendo, apta seligendo, eandem, melioribus præceptis, quasi coloribus, & lineamentis perpoliuit.

Obstetrix autem, quæ eloquentiam in vtero ingenij conceptam in auras eduxit, in paucis quibusdam excellentioribus ingenijs fuit inuentio propria, in omnibus communiter alieni magisterij diligentia. Nam quidam, tanto acumine fuere à natura præditi, vt viderent ipsi, quæ ad fidem gignendam essent propria, quibus è locis petenda, quo disponenda ordine, quibus verbis illustranda, qua ratione auribus, oculisque hominum proponenda. Reliqui omnes aliena doctrina eguere, præter labores, & dolores, quos in pariendo eloquentiæ fœtu maximos ipsi sunt experti. Itaq; quemadmodum obstetrices parientem fœminam non modo adiuuant, sed partum etiam suscipiunt, & à sordibus abluunt; ita magistri discipulos non solum prouehunt, vt orationis perfectæ fructum pariant, sed orationem ipsam ab erroribus, & mendis expurgant.

Nutrix vero, quæ vix natam suauissimo lacte facundiam alit, communi oratorum suffragio dicendi est accurata exercitatio. Vt enim optimæ nutrices, maxime diligentes, & sollicitæ sunt de infantium salute, & progressu; ita exercitatio ipsa, vt prognatam bene nutriat eloquentiam,

eloquentiam, infantili ea in ætate, nihil intentatum reliquit. Nutrix, vt bonum lac infanti præbeat, delectis vescitur cibus: exercitatio, vt oratorium stylum, bene firmet, elegantissimis delectatur auctoribus, & libris. nutrix varijs oblectationum generibus puerum recreat, nunc canit, nunc lallat, modò in cunis dormientem alternis conuertit, modò inter brachia ridentem varia perloca circumfert: exercitatio, vt eloquentiam perficiat, nunc scribit, nunc dicit, modò genus orationis immutat, modò varijs eandem rem modis exornat.

Dux certior eloquentiæ, præter artem, præclarissimorum auctorum imitatio. Infantibus Regum, præter nutrices, quæ illos alunt, comites etiam, & nutriciæ Matronæ addi solent, quæ per iter securè illos deducant: eodem planè more natura, huius Reginæ mater, artem ipsam, & imitationem, tamquam duas bene dicendi prudentissimas magistras, tam excellentis filiæ securitati præfecit. Quo munere dici non potest, quàm concordēs fungantur. Ars enim Theoricam, Imitatio Praxim demonstrat orationis. Illa præscribit limites, intra quos exordiri, proponere, partiri, narrare, confirmare, perorare orator debet. Hæc in summis auctoribus, excellentibus tamquam in tabulis expressa, non animis modò, sed etiam oculis contemplanda perfectissima subiicit ad imitandum exemplaria.

Eloquentiæ germana soror Dialectica, vno, ac eodem partu simul in lucem edita, vt Phœbus olim, ac Diana. Quamquam enim omnes scientiæ, & artes, cum ab eodem parente Deo, & natura matre progenitæ, & mortalium ingenijs in matrimonium collocatæ sint, so-

rores inuicem dici rectè omnes possunt; tamen præter alias omnes, has præcipuè duas germanas arguit, quæ ambas inter dissimilis effulget similitudo. Respondent enim primum in materia ipsa, cum de rebus omnibus ambæ sint. nulla est enim res omnino, de qua, tæm orator, quàm Dialecticus non possit sermonem instituere. Deinde omnibus communiter hominibus inditæ sunt. omnes enim natura duce accusant, defendunt, arguunt, suadent, vituperant, laudant, licèt certam horum omnium rationem ignorent. Differunt autem ratione dicendi, & fine proposito. nam Dialectica pressè, & angustè, eloquentia vero latè, ac diffusè dicit. Dialectica cognitionem intendit quæstionum communium: eloquentia vt plurimum fidem quæstionum ciuiliũ. Accedit etiam instrumentorum, quibus vtuntur, discrimen. Nam dialecticæ quidem instrumenta sunt, syllogismus, & inductio. Eenthimema, & exemplum, oratoricæ facultatis. Quare Dialecticam palmæ compressæ, eidem vèro expressæ eloquentiam non imprudenter Zeno comparauit. Ego verò duas has sorores non incongruè Racheli, & Liæ conferrem. vt enim Lia Rachele deformior, tamen generatione fœcundior: ita Dialectica, si nitorem verborum spectes, eloquentiæ pulchritudini concedit. sin argumentorum, & rationum grauitatem, & multitudinem respicias, multò ipsa vberior. Contra verò Rachel Lia formosior, nisi post ipsam nubetur, & post multos annos vix parit, sed excellentiores, & nobiliores fœtus Beniamum, & Iosephum: non secus eloquentia Dialecticæ formam præripit, iudice non solum Alexandro Paride, sed omni mortalium genere; haberi tamen non potest in sponsam, nisi post Dialecticam,

lecticam, à qua vim arguendi mutuatur omnem, neque vero suas argumentationes tam facilè concipit, verum diuturno labore, sed ornatissimos deinde partus emit. Testis Isocrates, qui decennio Pannegyricum elaboravit.

Dux etiam Seruij Romanorum Regis filiæ, mitis ingenij altera, altera maximè superbi duas has adumbrant sorores, quarum Dialectica grauior, ambitiosior eloquentia. Sed, vt, is, præcellens temperamentum inuenit, superbam miti, mitem superbo viro in matrimonium collocans: hoc idem non abs re consilium erit, vt eloquentia mitioribus ingenijs, Dialectica asperioribus desponsetur.

Eloquentiæ comites sunt Poësis, à qua numerum orationis accipit; historia, quæ eidem tribuit exemplorum vbertatem, & immensam planè suppellectilem eruditionis.

Ancillæ eiusdem Imperatricis artes reliquæ, quàm mechanicæ, tam liberales, & ingenuæ. Grammatica omnium prima ante illam incedens barbarorum, & solæcorum agmina longè depellit. musica, pictura, statuaria, & aliæ omnes eidem peroranti suppeditant innumeras similitudines.

Reginæ, quæ cum eloquentia fœdus iniere, Naturalis, & moralis philosophia, Iuris, & legum prudentia, sapientia ipsa, Mathematicæ disciplinæ, Theologia. est hæc Regnorum consuetudo, vt plurimorum sibi fidem, & amorem Principum concilient, vt mutuis auxilijs suos quisque fines facilius tueatur. An vero illud cuiquam est dubium, si eloquentia, & Philosophia, aliæq; scientiæ per mutua inuicem nitantur, quin nominis, ac muneris

muneris sui dignitatem vtraq; facilius sustineat? illa quidem grauitate sententiarum suum nitorem non illustret, hæc autem verborum ornamentis suam maiestatem non exornet?

Ministri eloquentiæ præstantissimi omnium Aristoteles, & Tullius, quorum ille docendi, hic vero dicendi optimus magister extitit.

Denique huius Reginæ sponsus, immortalis hominis animus. Dos, ornamentorum non muliebris, sed virilis mundus. Partus in subsidium & defensionem Reip. literariæ, orationes accusatoriæ, ac defensoriæ: in ornamentum domus, & præsidium, vituperationes, & laudes: in vtilitatem ciuium suasoriæ, & dissuasoriæ.

Sed iam eiusdem insignia, & symbola, quam decora sint videamus. nisi forte Regij diadematis species, ac dignitas eo cuiuspiam animum pertrahat, vt eloquentiam mentitam habitum, & imperatorium decorem subfuratam arbitretur. Nam, si neq; duos Soles cælum; neq; duos Reges capit Regnū, nec quidē hominis corpus duo sustinet capita; an scientiarum, & liberalium artium dominatio, quæ ordinatissima omnium esse debet, vsq; ad eo diuisa est, vt ex ijs, non vna solum, aut altera, sed plures in hoc sublunari orbe dominantur?

Huic ergo homini satis hac ratione factum velim, aliam esse hominum, scientiarum aliam imperandi rationem. Harum enim in regnando concordia paræ res admodum crescunt: illorum vero discordijs, quæ ex nimia alieni cupiditate oriuntur, dilabuntur vel maximæ. Homines in eiusdem Regni administratione simul vt versentur ea ratione videtur haud posse fieri, quod ab inuidia, ab odio, ab opinionum varietate, & dissen-

fione vt plurimum non sint vacui ; scientias vero , & artes ingenuas nullæ rerum harum transfuerfas agunt . Quid quod imperiorum tot sunt in his facultatibus discrimina, quot sunt rerum pertractandarum amplissima genera , atq; in ijs pertractandis ratio plane discreta ? imperat enim Theologia ; imperat lex Ciuilis, & Canonica ; imperat Moralis Philosophia ; verum ita omnes imperant, vt imperium suum non abrogent eloquentiæ. Illæ enim iubendo ; hæc dicendo : illæ intentando pœnas, hæc tantum minas : illæ decernendo præmia ; hæc proponendo . cæterum eloquentiæ imperium, tam magnum, adeò vastum, tamquam immensum est, vt non quemadmodum alia, rerum, aut naturalium, aut moralium, aut agendarum, aut fugiendarum, aut sacrarum, aut ciuiliū, aut humanarum, aut diuinarum, aut terrenarum, aut cælestium limitibus circumscribatur, sed res planè omnes complectitur, vt cum ipsa Dei virtute procreatrice omnium decertare videatur . Quis enim locus eius ditioni non subiicitur ? quæ locos omnes extimos, intimos, communes, proprios, humiles, excelsos suæ orationis cursu peruagatur . Nam, quæ res præteritas pro meritis iudicandas statuit ; quæ præsentis laudat, si à virtute sint perfectæ ; sin à vitio natæ, redarguit ; quæ de futuris consulit, nullum profecto temporis discrimen ostendi posse declarat, cuius ipsa non sit arbitra, & perfectissimè domina . An vero personarum vllum est genus, conditio, ætas, sexus, professio, dignitas, gradus, qui huius non imperijs, sed verbis, non offensionibus, sed precibus, non comminationibus, sed commotionibus, & viribus non pareat, aut aliquando non paruerit ? Hæc est enim, quæ hominum, tam varia
genera,

genera, & ingenia, tam inter se contraria, quæ more pecudum viuebant, prima in vnum coegit, pro glandibus fruges inuenit, sanctissimis legibus, optimis institutis inter se arctissimè deuinxit. Huius vi adducta est Iphygeniæ mater, quæ illam nubilem pulcherrimam, vnicam Regni Hæredem, suum omne delitium, & præsidium, non inuita domi habebat, lubentissimè Vlyssi pro Græcorum salute immolandam traderet. Huic Athenis minimè obstitit Regis Philippi Macedonis cupiditas, ac vis, quo minus Demostene, tamquam eiusdem nobilissimo præcone totius Græciæ publicus hostis renuntiaretur. Hanc Tullio agente, non Verris crudelissima rapacitas, non insolens Vatini proteruia, non Pisonis iners audacia, non Catilinæ amentia, & scelus, non denique Antonij euertendæ Reip. improbissima cupiditas tonantem, ac fulgurantem Romæ sustinuit. At huius potestate flexamina, sæpius victa iuuenilis licentia, edomita virilis superbia, auaritia senum extincta, superata vanitas fœminarum, leuitas, & inconstantia popularis compressa, repressa nobilium insolentia, magistratum iniustitia correpta, emendata Principum libido sæuissima.

Quidni omnibus planè hominibus imperet facultas illa, quæ, sicut à Dialecticis inuentionem; dispositionem à philosophis, à legum peritis memoriam, ab Historionibus actionem, à cæteris scientijs, & artibus materiam accipit: ita omnes, quæ sunt in homine virtutes. cum imperio mouet, rationibus mentem, affectibus voluntatem, voce aures, gestu totius corporis oculos, cæteros sensus propositione earum rerum, quibus illi delectantur.

Iam verò, si tum veritati maximè proximus Aristoteles fuit, cum in iudicando, affectu duci omnes pœne asseruit: Quænam est alia affectuum perturbandorum magistra, ac administra, nisi eadem eloquentia? eloquentia amoris incendium, fax odij, cupiditatis esca, fugæ dux, lætitiæ genitrix, mater tristitiæ, iracundiæ alimentum, timoris nutrix, excitatrix audaciæ, spei, ac eiusdem contrariæ pro temporum, & rerum varia opportunitate ardens corroboratrix. Quod tu mihi nunc imperium obijcias hoc eloquentiæ regno vlla in re maius? cuius antiquitati vetustissima dominationum illa Assyriorum à Nino primum fundata longè concedit; Persarum altera regionum amplitudine se multo minorem fatetur; Cuius gloriæ Macedonum virtus, immensitati Romana magnitudo spontè principem locum, & dignitatem relinquit. Atqui tanto imperio digna species. Pulcherrimum caput, cui gratiam cincinni, maiestatem oris decor; catenulæ aureæ profluentes ex ore vim quandam dicendi incredibilem; viridem ætatem facies imberbis, vestis, & pallium Gemma splendenti connexum, omni florum genere decorum florentissimum animum, læua exporrecta verborum liberalitatem; pacis ineundæ methodum Caduceus dextra prælatus; olla feruens, & aurea prope pedes calcaria, & fræni ardorem, & ad concitationem animorum vehementissimos adesse stimulos probant. Neq; vero indignus virorum comitatus. Theoricæ quidem Principes antecedunt magistri, Aristoteles hinc, illinc Quintillianus. subsequuntur, qui Græcæ, Italicæq; linguæ disertissimi, iidemq; sacri oratores fuere, Chrysostomus ab aureo eloquentiæ flumine nomē mutuatus, & Panigarola, non minori forte

titulo

titulo eandem ob causam illustrandus. Qui profanæ facundiae clarissimi fontes olim audiere, Athenis alter, alter Romæ agmen claudunt.

Vt enim singula breuiter complectamur, pulchram, gratam oculis, acceptam animis formam in oratore omnes desiderant. Grator enim, suauiorq; virtus esse illa consuevit, quæ à corporis eximia pulchritudine prouenit. Cincinni enim non sic allubescunt oculis, quemadmodum nouæ, & præclaræ cogitationes animis. Sed neq; pulchritudo oris tanta, quanta esse solet orationis. Porro ex catenis aureis elegantissimam dispositionem, an vim potius mirificam, & singularem intelligam? siquidem nullius artificio vlla adhuc catena elaborata, perfectaq; est, cuius annuli tam decorè iuncti, connexique essent, quemadmodum non modo partes præcipuæ, sed verba singula in oratione suis numeris copulantur. Iouis catena, qua res omnes sublunares coniunctas inuicem Homerus fabulatur, commentitia est, vt illa etiam Herculis Gallici, qua vulgi aures deuinctas post se allicere, & quo vellet trahere, falso creditus est. Ast eloquentiæ catenas cum optimè dispositas, tum maximè validas, eiusdem ordo, & Chymeræ victoria testatur.

Vtinam Flora meis laboris pedem impressisset. Rosas loquerer, aut etiam gemmas, potius etiam stellas, quibus oratio mea cum eloquentiæ pallio, ac veste florentissima decertaret. Ego enim sic existimo agros illos, qui Regijs manibus confiti antiquitus ad pompam, & magnificentiam narrantur, non esse cum eloquentia vlllo genere decoris comparandos. non enim tot florum tam variæ, ac inter se tam diuersæ familiæ, quot species

species sunt, genera; verborum. Florum alij simplices, plures simul mixti, nonnulli ex alienis regionibus translati, & peregrini, multi etiam in eo nati solo, in quo vigent, non pauci, tot coloribus, tot lineamentis distincti, vt in ijs efformandis secum luisse naturam existimes. Quid enim verborum origine, patria, magnitudine, sono, pulchritudine, translatione, collocacione admirabilius? illa quidem antiqua, hæc noua; illa in Latio nata, hæc vero; latinitate donata, grandiora illa, & magnificentiora, nitidiora hæc, & multo pulchriora; hæc propria, illa translata, hæc deniq; naturaliter vincta, illa ingeniosissimis figurarum ordinibus disposita, & valdè illustrata. Aurora ipsa, medius fidius, quamquam amictu roseo, & omni florum genere vermiculato, induta se se mortalibus formosissimâ ostendet, floridum orationis genus ad certamen non prouocet; sin in hanc pulchritudinis arenam cum illo descendat, non tam victrix, quam victa discedat.

An enim ex ore, ex manibus, toto huius ex corpore non oriuntur æternum virentes violæ, cum omnium rosarum, & liliorum admixta nobilissima sobole?

Cui enim vsui manus lata, exporrecta, nisi, vt aperitissima, promptissimaq; esse intelligatur ad verborum lectissimorum, quasi florum venustam sationem, an sparsionem? ne vero id præter decorum efficiat, monet prudentiæ illustris gemma, quæ pallium nectendo pectoris verticem nō mediocriter illustrat. est enim eadē natura floribus, quæ syderibus; mediocribus interual-
lis dissita, elegantissimas animantium figuras intuentibus exhibent, & oculos incredibiliter delectant; co-
hærentia, & in aceruum pœnè deducta muniunt viam
candidissimis

candidissimis veluti capillis stratum; ipsa vero, ne cernuntur quidem. Habendus itaque florum delectus oratori, ne nimium illustrando cælum orationis inumbret.

Sed me iam dudum ad se reuocat Caduceus non tam pacis, quam persuasionis oratoriae argumentum nobile. fabulam narro, vos ex huius notitia perpendite, ad rem vtrum sapienter collocem.

Mercurius Deorum est habitus interpretis, ac nuntius.

Huic pro stemmate legationis, qua fungi credebatur, virga tributa est aurca, & fatalis, quo animas repente in inferos retrudere, atque iterum ex inferis posset reuocare. Vidit is duos angues inter se crudeliter rixantes, dum pede celeri mandatum Iouis deferret. substitit, ut sit, paulisper, vtriusque anguis in dimicando ardorem, & pertinaciam admiratus, virgam expedit, ac mediam ponit. Abiecta est vestigio ira (rem admirandam) illi in gratiam redeunt, mutuisque se nexibus circum virgā concordēs amplectuntur. sustulit orator cælestis prodigium, & alarum remigio, quas non solum pedibus, sed galero annexas habebat, iter in Cælum sollicitat, ac tanti nouitate spectaculi Deos ipsos in admirationem traduxit. Hin illa manauit Græcorum consuetudo, qui pacem ab hostibus rogaturi Caduceum manibus præferebant.

Quid opus est fabulis? veritas loquatur ipsa. non dico homines è draconis dentibus, quos Cadmus seuit, progenitos: non è Deucalionis, & Phyræ iactatis retro lapidibus eosdem procreatos asseuero. Rixæ, seditiones, bella, discordiæ, quibus hominum genus perpetuum vrgetur, certissima documenta dant, quemadmodum fraudulentis illius antiquissimi serpentis moribus

M fuerimus

fuerimus appetiti, veneno infecti, & in omne discordiarum genus præcipites acti. nisi aurea, & fatalis eloquentiæ virga, quæ sua vi admirabili reis mortem, innocentibus vitam confert, virtuti laudem, vitio dedecus reddit, res vtilis suadet, dissuadet perniciosas, hominum generi serpentum more inter se contendentium è cælo demissa fuisset, quæ media poneretur, quis controuersiarum finis vnquam foret? nam eadem virga duos inter angues posita naturam oratoriæ argumentationis demonstrat. Quæ duæ propositionis extremæ partes sunt, quarum connexio quæritur; hæ certè, cū dubium sit, amicæne sint, ac inter se disjunctæ, quasi angues inter se rixantes videntur. Quærat ergo, & media ponatur ratio aliqua, tum illico in eadem tertia tamquam proiecta in virga se se inuicem amplexabuntur, suoque complexu fidem in auditorum mentibus generabunt.

Sed, vt hoc efficiat, ardeat orator primum necesse est. Quamobrem sapienter olla feruens apposita est. Ardere porro, & in dicendo excellere nunquam poterit, nisi, quæ ex omnibus eloquentiæ præmijs, amplissimum est, gloria, eiusdem pectori acutissima calcæria incunctanter admoueat. Atqui catenularum ex ore profluentium illustris numerus monet iterum, vt tres dicendi colores, ac characteres, humilem, mediocrem, sublimem ne pœnitius relinquerem. sunt enim tria veluti licia, quibus non tam corpora, quam animos tribus modis deuincimus. Verum Poesis interstrepit, & vel nolentem stylum in sui laudem trahit. Sequor, nam me quam pedestris, tam equestris orationis suauitas delectat.

- . CÆLI DONVM ; NATVRÆ BLANDIMENTVM .
- . DELICIVM GENII; OBLECTAMENTVM INGENII.
- . EFFICTRIX RERVM OMNIVM .
- . ÆMVLATRIX PERSONARVM .
- . DOMITRIX FERARVM .
- . MORA FLVMINVM .
- . ANIMA LAPIDVM .
- . ET PRODESSE POTES, ET DELECTARE .
- . SOLEAS QVAMVIS NON FACERE, SED FINGERE .

POESIS.

Te viroꝝ omnis, & ardor. terreſtris cæleſtem; Arbor lucis fontem, laurus alloquitur Solem, Poëſis Apollinem. Etenim laurus, non doctæ modò, ſed etiam Imperatoriæ frontis præcellens decus, cum beneficio Solis, cui amiciffima eſt, viroꝝ fidem, & ardori perpetuam ſeruet, eidem Soli gratiffima, ſua potius flagranti vîriditate, quàm voce vlla hoc idem ſemper repetit; à te viroꝝ omnis, & ardor. Quòd enim, inquit, viꝛſcens ardeam, quòd ob hanc admirabilem viroꝝ, & ardoris connexionem omnibus allubeſcam; quòd ornamentum Domorum, cuſtos liminum, Cæſarum Ianitrix, à foribus Pontificum, pacis nuntia, Romanorum faſcium decor, honos triumphî, caput aduerſus vim fulminis munimen, Poetis accepta, ſacra eorundem Principi, Æſculapio eiufdem filio ad medendum non inepta exiſtimer; hoc quantum, quantum eſt; id quemadmodũ à tua liberalitate accepi, ita in eandem referendum omne, vti ſentio, ſic refero. A te viroꝝ omnis, & ardor.

An vllam fuiſſe aliam exiſtimatis cauſſam, quæ homines ſapientiffimos impulerit, vt Lauream, qua huius inuiſtæ Virginis caput decorarunt; Sole ipſo tanquam ſplendidiffima omnium gemma illuſtrarint, niſi, vt, quæ Poëſi cum Apolline ineſt, maximam neceſſitudinem de-

clararent? est enim Poesis lauro simillima, quemadmodum mens, & vis poetica solaris, & apollinea. Laurus multum viret; Poesis æternum viget. non abest ab illa ardor; adest huic autem furor. illa exornat domos, hæc animos. excubat illa ante Regum limina, vigilat hæc ante Musarum domicilia. lauro nuntiantur victoriæ, poesi euulgantur. ouationes sine lauro steriles, sine poesi arentes. si ruat æther in fulmina, non timet frons lauro præcincta; quid sæuæ licere potest fortunæ in, in eam virtutem, quæ à Poesi commendata sit æternitati? verum est enim, quod optimè de lyrica meritis cecinit Vates.

*Dignum laude virum Musa vetat mori
Cælo Musa beat.*

contra enim uerò cælata virtus, nec versibus illustrata, quantum sepultæ inertiae tandem distat?

Magna Poeticæ facultatis laus, incredibilis gloria, quæ illustrium virorum ab interitu vindicare possit virtutem, nec patiatur liuidis obliuionibus sepeliri. quæ in re non tam laurus, quæ à Sole virorem, & ardorem mutuatur, quam sol ipse, qui rebus cunctis splendorem, ac vitam impertiatur, meritò videtur. Neq; enim poetæ cælesti solùm furore afflantur, quemadmodum vult Plato; neq; tantum Deorum sunt filij, vt Homerus arbitratur; neq; illis est solùm cum Cælo commercium, vt Ouidius putat; neq; tantum diuinæ mentis habent quædam imperfecta semina, vt opinatur Horatius; potius animata quædam sunt domicilia Solis, & Apollinis vehicula, cuius agitatione calescunt, illustrantur aspectu, claritate

claritate sibi, alijs, orbi splendent. Emicant nunc ingenijs mortalium, tamquam astra, fortissimi Duces, bellicosissimiq; Imperatores: an emicarent, nisi Poesis tamquam Sol suo splendore eosdem accendisset? Quot enim domi vtilis, foris inuicti, ante Agamemnonem fuere, quos tamen ignotos, & illaudatos longa obliuionis nox vrget, vrgebitque semper, quòd sacro vate ad suas ipsorum laudes celebrandas caruerint? Abierunt Hercules, Iason, Achilles, Æneas, Alexander, plurimiq; Heroës alij inter splendidiora bellicæ virtutis sidera; non abiissent, nisi poëtica facultas tamquam Solis currus in Cælum illorum laudes canendo sustulisset.

Frontem itaque sibi Poesis decoret Laurea, decoret Solari gemma, cum eadem sit ipsa, quæ virendo ardet, ardendo viret, neq; solum; verum alienæ virtutis orbem suis radijs ita complet, vt senectæ, & mortis nescia, quemadmodum ipsa, in dies semper adolescat. Nam adolescentem videtis. Adspectus, crinis, os, vestis, cæteraq; oblectationis instrumenta sunt animi planè adolescentis signa. Non enim musæ senem amant, neque barbatis vatibus Apollo imberbis delectatur. Ætas senilis huic impar exercitationi, quæ ardentiores spiritus desiderat, quæ ingenium feruens, sagax, acutum, ebulliens, plenum acrimoniæ, pœne furens requirit.

Nisi quispiam aliter contendat iuuenili habitu ideo pingi, tum quòd illos, qui se eius studio dedunt, hilaritati tradendo impediatur, quominus citò senescant, tum quod præclarè, & fortiter gesta summorum virorum, posteritati transmittendo noua recordatione donet quasi æterna iuuentute.

Mihi certè quemadmodum Sol diuinam Poesis originem:

guem, similitudinem Laurus, iuuenilis facies eiusdem immortalitatem exprimit; ita in ipso instrumentorum, multiplici discrimine materiam; in ornatu vestimentorum, & capitis pulchritudinem eiusdem, & formam: in Cycno poësis finem intelligo. Etenim, si qui artis præcepta conscripserunt, præ cæteris illud voluere, ut decorum in oratione seruaretur; decorum autem in eo positum est, ut rerum, personarum, locorum, temporum naturæ, & conditioni oratio responderet: cum Poësi non vnum personarum, & rerum genus, sed varium, & multiplex, neq; vno, aut altero tempore, & loco, sed in omnibus temporibus, & locis dicendum, canendumue sit: an in ijs celebrandis vllam decori rationem seruaret, si vnico gauderet instrumento? canendum sæpè ad oblectationem vulgi in triuijs; ad pecorum solamen, in syluis; ad pastorum amores sub arboribus; habeat igitur Poësis tibiā, habeat fistulam, habeat stridentem stipulam, ut in compositis saltibus in compositum carmen, & sonus, in composita respondeant æqua proportione cætera. Sunt etiam nobilium animi sono, & carmine recreandi; proponendi itaq; ludi, certamina, olympiorum victoriæ, amores, curæ, risus, ac ioci, qui ex vini libertate nascuntur. adiiciatur ergo Poësi Lyra; cui à musis concessum legimus, ut res eiusmodi summa cum audientium voluptate referret. imparibus modis tonanda sæpius bella, & versuum Heroica Maiestate Imperatoriæ laudes ad cælum extollendæ. Dextera itque tubam præferat, quæ Marti sacra, dum bellicum horribili sonitu canit, ob æs canorum procul auditur, & equos, ac milites in pugnam vehementius accendit.

Quid reliqua memorem? nunc, cum Clio reddenda transa-

transactis tempora: aut cum Melpomene tragico boatu
 mæsta personanda; aut læta sermone comico exponen-
 da cum Thalia; aut cum Euterpe dulciloquis flatibus
 calamos vrgendos: aut mouendos, imperandos, augen-
 dos affectus cythara cum Therpsicore; aut cum Erato
 gerendum Plectrum, pede, vultu, carmine saltitandas;
 aut cum Vrania cæli motus, & conuersiones perscrutan-
 das, aut deniq; cum Polymnia voce, ac gestu signanda,
 explicandaque omnia?

Quamobrem congerantur, & ad manum poeticæ fa-
 cultatis sint omnia earundem Musarum instrumenta. .
 Decet enim, vt ars illa, quæ omnium est imitatrix tam
 perfecta, vt ab imitatione nomen traxerit, omnium ha-
 beat instrumenta pœnererum, vt earundem, quantum
 fieri potest, naturam imitando assequatur.

Est enim poesis, quemadmodum pictura Naturæ stu-
 diosissima æmulatrix, vsq; adeò, vt qui harum peritifi-
 simi artium habentur, virtutem illarum, ac laudem in
 hac perfecta imitatione repositam arbitrentur. certant
 itaq; sorores ambæ, atq; hoc incensæ studio in arenam
 quodammodo, vt olim Zeufis, & Parrhasius celeberrimi
 pictores fecisse memorantur, de imitationis palma solli-
 citæ descendunt. Imitatur vtraq; naturam, & rerum, &
 artium communem parentem, coloribus pictura, senten-
 tijs ars poetica: lineamentis illa, hæc argumentis: illa
 figuris, hæc dicendi formis; vmbris illa, hæc verbis:
 illa victricem se putat, quòd oculis res subiiciat, ac
 eosdem sæpius fallat, hæc se se ostentat, quòd animis
 res exprimat, ac illos in fraudem sæpissime impellat.
 Pictura corporum efficitrix tantum: poesis non modo cor-
 porum, sed imitatrix etiam animorum. audax pictura;
 audacior

audacior tamen poetica. quoties illa equinam ceruicem humano iunxit capiti? quoties mulier ore pulcherrima: vt in piscem turpiter desineret, effecit? quoties aprum Mari, delphinum syluis appinxit? quod enim vero portentum, quæ chymera, quod monstrum est tam ex diuersis, & inter se pugnantibus naturis, quod sua cogitatione libera Poesis non conflarit, compactum in cætus hominum non inuexerit, inlatum plausibile non reddiderit? sed meum non est litem hanc inter sorores componere. Illud quidem non abs re mea existimo, ab illa, quæ ambas inter reperitur, similitudine probare, poesim esse picturam loquentem, picturam verò tacitam poesim. Vt enim in pictura multa sunt quæ si eminus contempleris, capiunt magis, & placent; quædam alia, si cominus, & longius; ita procul dubio, plura sunt in poesi, quæ condi volunt, alia, quæ bono lumine constituta magis delectant.

Iam si, vt olim Æneas, & socius beneficio Veneris nube circumsepti, inuectique Carthaginem Iliacas pugnas in Didonis aula elegantissimè dispositas otiosè contemplati sunt: ita aureo sublatos curru in suum nos Domicilium Apollo transferret, in quo imagines summorum Poetarum artificio elaboratas, & industria perfectas seruat, temperare sibi, ac frænos capere admiratio non posset, quin exclamaret.

Quis locus in terris vatum non plenus honoris?

en Orpheus facer meritò, ac Deorum interpres habitus; sunt hic etiam tuæ poesi vires: ad plectri sonum leniuntur tigres, quercus loco mouentur, frænant aquæ cursus,

curfus, lapides animantur, homines vago scelere prohibentur. videtis etiam, vt Amphion nullo alio, quam testudinis labore Thebanam arcem moliatur. Musæus hic, & Linus naturæ diligentissimi venatores, quos Lucretius insequitur. Parte alia Thespis tragicum, & comicum genus plaustro Athenas inuehit, excipiunt Sophocles, Euripides, alijq; Drammatici plures. Interea Homerus duo nobis ob oculos ponit nitidissima specula, militaris alterum, alterum vitæ ciuilis, Iliadem, & Odyssæam. Subsequitur eidem Homero proximus, & pœnè par, dicam etiam maior Virgilius. Quas hic nobis syluas? quos fructus ruris? quod armorum decus, & laudem? Pindarus inter hos, ac Horatius, auditis, quam suauiter lyra canant? Lucanum etiam his permixtum intuemini bellorum ciuiliū æs canorum; cæteros quàm Græcos, tam Latinos tacita cogitatione vos ipsi percurrite. Nam Dantes, & Tassus Itali Vates antiquissimis Poetis, nobilissimisq; operum præstantia audent concurrere.

At dum Imagines huiusmodi stupetis, & in ipso hæretis obtutu poeticam ipsam horum architectam operum considerate, quam florido orationis, tanquam vestis genere exornata incedat. non tot amicitur herbis, ac floribus terra, cum veris auræ spirant, & Zephyris Fauonij decertant; neque tot, opinor, gemmis ditescit Oceanus, cum humidam plebem inuisit; neq; Sole obuerso colores tam multiplices, & pulchros Iris concipit; neq; tanta est flammæ varietas, & pulchritudo: Cælum ipsum à sapientissimo artifice ingeniosissimè cælatum, non tot ornamentis splendet; quemadmodum poetica facultas verborum granditate, lenitate, suauitate,

tate, compositione, iunctura, peregrinitate, translatione; figurarum vero, ac sententiarum multitudine, magnitudine, varietate, pulchritudine delectatur.

Neq; vero id imprudenter, aut indecore. cum enim quemadmodum Oratori fides; Historiarum conditori veritas; scientia Philosopho; ita Poetæ aut sola delectatio, aut si vtilitas, non nisi summa cum delectatione coniuncta proposita sit: vitio non tam artis, quam Auditoris effectum est, ut ipsa nunquam suæ mentis compos fieret, si flores, aut aliquod lenocinij genus in canendo respueret.

Sed neq; terra decoratur floribus, neq; Cycni suavius modulantur, nisi Fauonius longiori afflatu illius spiramenta laxet, horum verò corpora fouendo ad cantum prouocet. quid? decora poetarum ingenia florere, aut excellenter canere vlla ratione posse existimatis, nisi alicuius Mæcenatis aura liberalior adspiret? Te sine nil altum mens inchoat, Virgilius ad Mæcenatem, quem decus suum, & suæ famæ partem maximam verissimè appellat, à quo sibi patenti pelago vela dari exorat.

A te principium, tibi desinet: Nam ab Ioue
principium Musæ; ab Sole viror omnis,

& ardor: à Mæcenate genij omnis,

& vena ingenij.

ASTRONOMIA

. ASTRORVM SPECVLATRIX .

. SERVATRIX CÆLORVM .

. MOTVVM SOLIS, AC LVNAE CONTEMPLATRIX; .

. DIERVM, MENSIVM, ANNORVM DISTRIBVTRIX; .

. QVANTVM MORTALIBVS ASTROLOGIA OBEST .

. TANTVM MORTALIBVS ASTRONOMIA PRODEST .

. NAM QVANTVM ASTROLOGIA MENTITVR .

. TANTVM ASTRONOMIA VERE METITVR .

ASTRONOMIA.

NE C adhuc Pallas me, vt oīim Bellorophontem Pegaso, qui equus fuisse alatus scribitur, donauit; neque ingenio Dædali humeris pennas aptauit, vt per iter hominibus infuetum ad contemplationem sublimium, humo relicta, me, tam repentē alarum remigio sustollam. cælorum, ac syderum conuerfiones, & motus spectādos, obseruandosq; illis relinquo, qui, sicut cum Icaro, & Prometheo cælum audaces petunt, ita in pelagus errorum decidendo, aut sub dio in montium, seu tectorum culminibus pernoctando, solitudine nimia, quasi voraci Aquila corrosi, temeritatis suæ non dissimiles luunt pœnas. Ipse rerum omnium vsque ad cō ignarus, vt, quæ ante pedes, oculosue sunt, vix agnoscam, non demens prorsus audiam, si ea, quæ remotissima sunt, perfectē intelligere posse me putem? quis tamen ardor Atlantem sapientissimum Regem impulit, vt cælorum rationem inuestigare, & imperterritus quodammodo caput mundo subdere primus sit ausus? animis indita sciendi generosissima cupiditas, victrix omnium difficultatum, nouarumque rerum inueniendarum opifex ingeniosissima.

Quod si me, vt Maro non incassum optauit, dulces Musæ suis alis impositum accipiant, vt pullos Aquilæ solent, ac per incognitas cæli vias deferant, montrent

N 2 sydera,

sydera, Solis defectus, ac varios Lunæ laborantis errores doceant, vnde terræ nascantur motus, quemadmodum maria intumescant, ac deinde in se ipsa rursus resendant; noctium, dierumq; vicissitudo quam originem habeat, significant; nouum forte Icarum Dædalo ingeniosiore, & sapientiore, Phaetontem callidiores Prometheo, hodierna die rectius volare, ac cælestem currum regere prudentius forte fortuna existimabitis.

Duæ sunt eorum, qui cælum speculantur, nationes, quæ licet inter se discretæ, & longe admodum diuersæ sint, illas nihilominus miscet, confunditque vulgi opinio insana. nam *Astronomia* tantum abest, vt eadem sit cum ea, quam plures communiter *Astrologiam*, coniecturalem alij, multi iudiciariam appellant, vt verissimum illud reperiatur, quod apud Cellium Phauorinus Philosophus tanquam aliquid incredibile dicere putabatur, quantû mentiuntur *Astronomi*, tâtum *Astrologos* mentiri.

Astronomia enim metiendorum syderum lex, & norma: *Astrologia* vero errantium iudiciorum cæca prolatrix, & arbitra. speculatrix illa, hæc fermocinatrix; illa, quòd certissimis rebus, & fundamentis nititur, quæ à natura sunt posita, vix vnquam fallitur: hæc, quòd cerebrum hominis cælo magis erraticum sequatur, aut errat semper, aut sicut, qui talis ludunt, signum Veneris aliquando sortiuntur, ita casu veritatis scopum attingit.

Nobis itaque, qui diuini esse cupimus, non haberi, quantò magis est cordi *Astronomia*, tantò minus de iudiciaria iudicium habemus.

Quid enim cæli, & astrorum cognitione aut ad honestatem illustrius, aut ad voluptatem elegantius, aut
ad

ad vtilitatem vberius? quod si præclarum, honestumq; arbitramur cum ijs, qui terrarum situs pingunt, in earumdem notitiam animum intendere: nec a virtute discedere illos putamus, qui suæ cogitationis velut nauis maris lustrant immensas plagas; ijdem nos sic opinamur eos, qui eas, quæ in aere fiunt, mutationes contemplantur, nobilissimæ exercitationi addictos esse: dubitare possumus, quin, quò cæli sydera magis exuperant pulchritudine, ac forma terræ flores, fruges multitudine, varietate maris gemmas, pisces cursus celeritate, motu aeris volucres; eò nobilior, ac prestantior non sit cælorum, licet imperfecta cognitio, quàm sublunarium perfectissima notitiæ elementorum? suauitatem porrò, quæ ex huius speculationis fonte profluit, dimanatque in animos eorum, qui ijdem operam dicunt suam, quæ facundia, nisi cælestis satis vniquam exprimat? videlicet sub Ioue frigido pernoctarēt Astro-nomi, vti se à frigore paterentur, vigilias somno præponerent, nisi spectandorum syderum incredibilis quædam voluptas illos alliceret. nam stellas potius enumerem, quam vtilitates, quæ ex hac exercitatione in hominum genus vberimè proficiuntur. vtilis enim culturæ agrorum est Astronomia, quæ opportuna tempora præscribit, quibus feri frumenta, arbores inferi, curari pascua, flores, & hortos instrui, messes colligi, annonam omnem parari decet. vtilis nauticæ arti, cum procellas, tempestatesque imminentes præsentiat, prædicatque, vt hæ non minus possint euitari, quàm venti, & auræ obsecundantes captari. vtilis musicæ, quæ ex astrorum ordinatissimis motibus suos concentus orditur. vtilis Imperatoriæ arti, & militari scientiæ, quibus

bus non modo temporum est conditio pernoscenda, sed cælestium prodigiorum tenenda ratio, ne, sicut Nicias Atheniensium Dux, dum Solis verentur defectum, deficient ipsi suo oneri, dum Lunæ timent laboranti, laborent ipsi non tam obscuritate, quàm ignorance. utilis tandem, & omninò Reipublicæ necessaria, si Platonem in consilio adhibemus, ut dierum, sacrificiorum, rerum omnium suis temporibus agendarum certa methodus constituatur.

Atque ob hanc ipsam voluit causam, ut oculos in cælum erigeret, qui naturam huius Icone exprimendam curavit, ut illuc obtutum dirigeret, ubi munus suum clarissimum, idemque suauitatis, ac utilitatis plenissimum exerceret. sunt enim oculi indices animi, & quæ amamus, illorum adspectu maximè delectamur. maximè verò naturæ debemus, quæ nobis dedit oculos tam celeres, acutos, perspicaces, ut è vestigio cælorum sublimitatem assequantur, immensitatem lustrent, res omnes notatu dignas obseruent, & in terras asportet. quas, postquam diuturna periclitatione comprobarunt, euulgant, ut de cælestibus proinde homines ea certitudine differant, ac si de humanis, & terrestribus agerent. sed non omnium est cælum adire: verum excellentiorum tantummodo ingeniorum, quibus pennæ alijs negatæ singulari privilegio sunt concessæ. quamobrem meritò alæ non solum pedibus, sed humeris, sed capiti etiam sapienter affixæ. sic pedes, sic humeros, sic ipsum caput alis instructum habeat, necesse est, qui vult cælestia diligenter speculari. pedes quidem, ut in omnia pæne conuolet loca, ex quibus varios cæli aspectus contempletur: humeros autem, ut laboriosissimam hanc speculandi

landi rationem ea facilitate sustineat, qua aues volant: caput verò, vt suæ speculationis volatu veritatem certissimè pertingat. nam perpendiculum, & quod ab astro- rum mensura instrumentum iam apud omnes Astrola- bium nominatur; quis est, qui non intelligat ea esse, quibus in syderum contemplatione oculos dirigit Astro- nomia? si quis vero secum tacitus perpendat, qua de- mum arte effectum sit, vt in tabula spherica cælestium spherarum numerus, ordo, motus, conuersio, adspe- ctus, oppositio, domus, signa, cæteraque omnia tam- quam in compendium mitterentur; profectò non ve- reor, quin humani solertiam ingenij admiratus cum Ioue apud Claudianum non exclamet.

Epigramma Claudiani.

Iuppiter in paruo cum cerneret æthera Vitro,

Risit, & ad superos talia dicta dedit.

Huccine mortalis progressa potentia curæ?

En meus in fragili luditur orbe labor.

Iura poli, rerumque fidem, legesque Deorum

Ecce Syracusius transtulit arte senex.

Quid dantem pœnas tonitru Salmonea mirer?

Æmula naturæ parua reperta manus.

Quid enim admirabilius cogitari potest, quam opti- mi, & maximi Numinis opus maximum, & pulcherrimum hominis industria non solum in tabulis æneis describi, sed vitreis etiam, & christallinis spheris includi, tanto cum ordine, ac dispositione, vt quæ omnia in cælis fieri

fieri procul intuemur, ea singula in ijsdem adamussim exprimi prope videamus.

Nam præter Archimedis spheram, quam maiori, & multò meliori ratione inter orbis miracula numerandam existimo, quam omnia alia: Madriti, quod est Hispaniarum cor, & centrum, Rex earumdem, cui novos orbes pietas detexit, spheram habere dicitur pretiosissima, sed materiam opus exuperat. nam vsq; adeo affabre facta est, cum sua magnitudine hominem introrsus admittat, tum communem, qui à primo mobili fit, in occasum ab ortu velocissimum motum ostendat, tum contrarios singularum spherarum proprios motus, & conuersiones oculis subiiciat. in ea enim conspicitur aperte, vt terram Lunæ cursus proximè ambiat; quemadmodum Lucifer, & Mercurij stella cursum habeant Solis celeritati parem, sed vim quandam contrariam; vt alios alij vincant, vicissimque ab alijs vincantur. obliquus signorum ordo, per quem Sol decurrens pro animantium discrimine, quibus eadem cæli fascia decoratur, in terras regerat suos influxus, atque pro descensus, status, ascensus varia ratione breuiore nunc dies, nunc longiores, modo solstitia mortalibus elargiatur. cerneret denique rotas illas, non aureas, aut adamantinas, sed multò solidiores, & illustriores rapi tanta celeritate, vt ipsam pænè superent cogitationis pernecitatem, cum interim duo illi, quibus innituntur poli, fixi, & immobiles eodem in loco æternum persistent.

Sed vt, vnde sumus digressi, eo reuertamur, hæc vestis, qua Astronomiam ornatam video, num cælo, tanquam velo aliquo compacta est, quod cæli signa, & imma-

imagines refert ? admirabile quidem illud poderis tegumentum ad sacros vsus Pontificum Hebræorum , in quo descriptum omnem terrarum orbem ferunt sacræ litteræ : sed admirabilius multò indumentum hoc Astro-nomiæ , in quo cæli ornamenta omnia breui quasi compendio in vnum collecta sunt . quamobrem sapientissimi poetæ suis fabulis prodiderunt eos, quos nunc in pauonis cauda oculos suspicimus, Argo pecorum custodi à Iunone tributos, cumq; is à Mercurio per dolum interceptus fuisset, in hanc volucrem translatus . quid ? animantes sanctæ , quæ Dei currum trahunt , qua oculorum multitudine narrantur effulxisse ? oculatissima proinde , ac omnibus insignibus decora , fas est , sit facultas illa , quæ altissimum omnium , pulcherrimumque corporum speculatur .

Atq; ijs me iamdudum vocibus è cælo reuocat Geographia . non te , inquit , natura talem procreauit , vt cælorum esses habitator, sed graue pondus corporis animo adiecit , ac fore promisit , vt terram ipsam , donec temporis cursus perficeretur , incoleres , ac tuo labore , & industria eandem colendo , quæ ad vitam necessaria sunt , vberrimè parares . si te nulla mearum diuitiarum , ac frugum cupiditas accendit , nec super eius laudem curam vllam moliris, quæ, cum genuit, mater exit ; cum fouet , nutrix ; cum sustinet , conseruatrix est ; cum recipiet iterum mater iterum fiet, suam te recipiēs in aluum , vt aliquando immortalem reddat . cælestibus ne animis vir mortalis inuides beatas arces , & sedes ? quid agis ? aut qua spe fructus in cælesti regione contemplanda , diutius immoraris ? nec me Reipublicæ viuentis ærariū , & Solis mensam apparatissimam respicis ? descende cælo ,
O quam

quàm primum terras pete.

Incunctanter optimæ parenti obtemperarem, delaberer more fluminis, ni me scypho planè admirabili Nestor prudentiæ, ac eloquentiæ sacerdos reuocaret. ori tantum appono, & vix primoribus labris degusto, dein fatis matri confestim facio.

Qui scyphus hic est? meus, inquit Nestor. argenteusne? argenteus. clauiculi ex auro? ita. ansæ quatuor, quibus innixæ totidem sedent columbæ? recte. quot umbilicos habet? duos? sic opinor. vas vndequaq; perfectum, admirabile poculum quid tibi potius gratuler, haud scio. artificis ne sapientissimi peritiam, an finis, ad quem institutum es, præstantiam? materiæ pretium, an formæ decorum, an vero emblematum cohortem elegantissimam? sed enim arcana, quæ præclarissima delitescunt, quis referet? vaticiner nihilominus. cælum argenteo scypho persimile color arguit. aurei clauiculi aurea produnt sydera, quibus vas illud cæleste fixum, solidatumque est. an vos pleiades columbæ? an maior, & minor vrsæ fundos exprimitis geminos? Arridens Nestor rem acu tetigisti, inquit. Bibe iam cælestem liquorem, quo hausto planetæ omnes in salutem, & fœcunditatem terrarum, multòq; magis immortalium animorum saluberrimi conspirant. accipi, bibi, defendi.

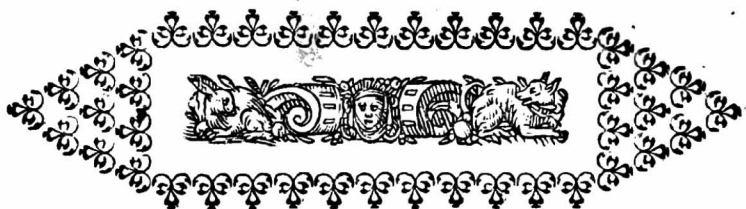

GEOGRAPHIA

CVI ORBIS EST PATRIA, .

. IN ORBE ES PEREGRINA? .

. PEREGRINOR DOMI .

. NE FORIS PEREGRINENTVR ALII .

. NAM NISI PEREGRINARER, TERRAS METIENDO .

. PEREGRINARENTVR HOMINES IGNORANDO; .

. QVICVNQ; IGITVR SECVRE CVPIS ORBEM PERAGRARE .

. TVAE ME PEREGRINATIONIS SOCIAM ADHIBE .

GEOGRAPHIA.

QUÆ vestis ista vsque adeò succinta, vt vix lambat genua? quid tam expedita præfers brachia manicis ad cubitum reuinctis? quid arundinem dextra, læua circinum habes, spatijs metiendis alteram, alterum verò circulis efformandis opportunum? quid quod alati sunt pedes? humeros tegit amictus brevis coriaceus, qualis solet peregrinos? nam oculis in globum terræ conuersis ita ex animo incedis, vt peregrinari videaris. Peregrina esse potes Geographia, si terra omnis patria tua est?

Atqui hoc est verissimum, Domina terrarum. nam homines terrarum habitatores sua in regione, quæ terra est, peregrinantes, errantesq;, tanquam hospites, tuâ industria, ac cognitio, quasi in patriam deduxit, vt possent te Magistra, ac duce res totius Orbis, tanquam vnius Urbis plane cognoscere. Tu Orbem omnē duos in globos secuisti, cælestem reliquisti Astronomis; tibi verò terrestrem lustrandum, describendumq; vindicasti.

Tu primum terræ situm, conditionem, firmitatem, subiectionem ad cælum, naturam deniq; omnem explicuisti, tu Zonas totidem, quæ cælestibus responderent, in terris demonstraisti; tu, vt Astronomi Cælum in quatuor cardines, Ortum, Occasum, Meridiem, Aquilonem partiuntur, ita omnem terræ ambitum in Euro-
 O 2 pam,

pam, Aphricam, Asiam, Americam sapientissimè distribuisti: tu regionum, & prouinciarum descriptiones: tu Regum, & populorum nomina: tu locorum omnium figuram, & interualla: tu montium altitudinem: tu latitudinem vallium: tu fluminum ortus, ac progressus: tu magnitudinem lacuum: tu Maris, & Oceani immensitatem, innumeraq; eius brachia, quibus omnes terras varijs sub nominibus alluit. Tu Imperia, Prouincias, Regna, Vrbes, Oppida, Portus, Insulas, oras, littoraq;. Tu venas metallicas, aquarum, & terræ miracula, mores Urbium, & gentium leges: Tu deniq; omnia vel cognitu dignissima, vel ad vitæ institutionem apposita, vel ad oblectandos animos præclara luculenter apperuisti. Tu, inquam, dum globos efformasti, dum effinxisti tabulas, dum libros satis vberes, & amplos ea de re conscripsisti, plurimum attulisti luminis rebus, & locis omnibus, ità, vt clarescant obscura, incognita noscantur, adeantur imperuia, quæ absunt longissimè, nobis propè ante oculos adesse videantur.

Philippum Macedonem, non illum magni Alexandri, sed ætate, ac animo longè inferiorem, Demetrii, ac Persei parentem narrant, qui res eius gestas literis prosequuntur, cupiditate videndi totius Illyrici, & Italiæ, Hemum subiisse montem, ex quo audierat Europam, ferè omnem facilè subiectam conspici; compos, an voti expers redierit, fama subdubitat. Neq; tamen est quisquam, qui illud audeat inficiari, Geographiæ inuenta, duo illa singularia prorsus esse, atq; diutina: Geographicarum tabularum, & terrestrium globorum, quorum inspectione, non Illyricum modo, non solum Italiam, non Europam tantum, sed aquarum, terrarumque im-

mensam

mensam molem clarè, distinctè, facillimè contempleris. quod si ætatem omnem in perpetua peregrinatione, vt partem aliquam inuiserent, Philosophi nobilissimi consumpserunt, Xenocrates, Crantor, Arcesilas, Lacides, Aristoteles, Theophrastus, Zeno, Cleantes, Chrysippus, Antipater, Carneades, Panætius, Clitomachus, Philo, Antiochus, Possidonius, innumerabilesq; alij, qui semel egressi, nunquam domum reuertere: quod huius facultatis in hominum genus beneficium est, vt domi suæ stans, aut etiam sedens, vnusquisq; orbem vniuersum dispiciat, neque solum, sed æmulator beatissimarum mentium, quæ cælestes sphaeras mouent, pro arbitrio eundem circumuoluat, sistatq; vbi, & quotiescunq; voluerit? Quid de ipsis tabulis dicam? in quibus imaginè Orbis in compendium missam tam perfectè videas, vt suis stent locis vrbes, montes attollantur, deprimantur valles, aquarum aliæ tacitæ, aliæ non sine graui murmure dilabantur. Humus ipsa vario emblemate distincta herbescit, atq; hoc in loco est ferax, in alio aret sterilis, & omnino infœcunda; Nam mare terris immixtum hic ventis agitatum intumescit, illic sub placidioris syderis adspectu magna tranquillitate perfruitur.

Quod si neq;, quæ ex globo, neq;, quæ ex tabulis habetur, cognitioni quis acquiescit, sunt adhuc eruditissimi Auctores, Ptolomæus, Strabo, Pomponius Mela, Solinus, alijq; plures tum recentiorum, tum veterum, qui præclarissimis voluminibus satis illius cupiditati facient. Quorum lectione tanquam è specula mercatum hunc magnum, & rerum naturalium, & hominum ipsorū cū Pythagora intuebitur, cum Democrito ipsas inspiciet atomos, ac veluti cū aliquo cælestiū omnia cōtēplabitur.

Merito

Meritò igitur peregrina nostris oculis videris Geographia. nam præterquam quod diuturnæ peregrinationis es filia, tua simul peregrinatione efficisti, nè homines in Orbe semper essent hospites, ac peregrini. Peregrinaretur enim semper in mari nauta, nisi tu medijs in vndis locum, in quo tum est, quasi digito monstrares, & quò tendit, eò illum securè dirigeres. Peregrinaretur Imperator in arte militari, nisi tuæ magisterio disciplinæ didicisset opportunitates locorum, in quibus latendum, expectandum, subsistendum, castrametandum, dimicandum est; peregrinaretur in omni negotiatione mercator, nisi tu dux viarum adfuisses, quæ loca ostenderes commoda, per quæ importari, & exportari omnia non difficulter possent. Peregrinatæ fuissent à multis terrarum regionibus scientiæ, ac virtutes ipsæ, nisi à te edoctæ aduenarum, & peregrinorum aduentu simul inuectæ fuissent.

Quamobrem sapientissimè Plato Geographiam tertio demum loco à ciuibus suæ Reipublicæ maturius perdisci volebat, ne putaremus quemquam facilè posse, aut Oratorum, aut Poetarum, aut Philosophorum scripta intelligere, nisi difficilium locorum explanatrix Geographia præcessisset, quæ sicut Mathematicam tanquam parentem veneratur; ita è medio recedit, ut illa tandem ad dicendum ingrediatur, & quoniam circumum, perpendiculum, aliaq; instrumenta dono ab illa accepit, idcirco eidem illa explicanda derelinquit.

· QVANTARVM MATER DISCIPLINARVM, ·

· QVANTITAS CVI OMNIS NOTA, ·

· DISCRETA, CONTINVA, ·

· QVÆ AB IPSA NOMEN INVENIT DISCIPLINA?

· HVIVS PARENTIS FILIÆ ·

· MAGISTRÆ HVIVS DISCIPVLÆ SVNT ·

· MODERATRIX VOCVM ·

· EXCITATRIX MACHINARVM ·

· PRÆSES NVMERORVM ·

· OCVLORVM DVX CERTIOR ·

· MENSVRATRIX TERRARVM ·

· SPECVLATRIX CÆLORVM ·

· QVANTARVM MATER DISCIPLINARVM ·

MATHEMATICA.

REDO neminem esse, qui hanc Iconem symbolicam intueatur, in qua Mathematica nobis disciplina proponitur tanquam mulier laboriosissima, quin secum admiretur maximè, atq; huiusmodi incensus admiratione horum rationem omnium non cupiat intelligere. Quid enim primum illa sibi vult capillorum liberalis effusio? Quid oculus, alter quidem in Cælum sublatus, alter verò in terras depressus? Quid circinus, triangulus, cylindrus, instrumentorum theca, quæ omnia manibus præfert? curta, simplex, pressa, numeris, breuib. circinis, figuris tanquam ornamentis illustrata vestis, quid sibi requirit? Quid illa crurum nuditas, atq; machinarum suppellex, quæ ad ipsos iacet pedes, tam multiplex, & varia? Quoniam Mathematica vna est ex illarum numero facultatum, quibus Manilij sententia versu expressa mirè congruit.

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Docebo primum, quis harum omnium figurarum sit sensus, ac mens, paucis modo attentos animos præbeat: dein conabor illam etiam disciplinam exornare, quæ cum omnibus in locis, ac temporibus summis viris fuerit

fuerit maximo præsidio ; ijsdem etiam in omnibus rebus eximio, ac singulari prorsus fuit ornamento.

Magna huius, siue artis, siue scientiæ dignitas, quæ à doctrina, siue disciplina illustre nomen inuenit, nam quanta in docendo laus est, tanta in perdiscendo nobilitas. Itaque nobilium semper, ac Principum huius fuit exercitatio virtutis. Quia verò longè, latèq; suo Imperio dominatur, nec terras modo, sed Cælos ipsos sui ingenij magnitudine dimetitur: Idcirco longior, ac finè lege coma relinquitur, quemadmodum eandem ob causam, vt solent Columbæ, cælum altero, altero autem oculorum terras intuetur.

Nam ingeniosissimæ, laboriosissimæq; arti quod aliud indumenti genus decorum videbatur, vt ad suas figuras efformandas expeditior vbiq; inueniretur? porrò figuræ ipsæ, ac numeri in ipsa veste descripti finem ostendunt, ad quem tot Instrumentorum genera inuenta, institutaque sunt. qua enim ratione insanæ moles æquarentur, nisi adesset cylindrus? quî perficeretur vnquam circulus, nisi semper ad manum esset circinus? quo fierent modò cætera, nisi tot instrumentorum foret tam diues theca? iam verò aquæ ponderibus sursum librata, molendina circum ventis agitata, variae, admirabilesq; machinæ ab hac eadem arte inuentæ, & perfectæ nullum esse ingenij acumen declarant ad res trahendas, impellendas, attollendas, deprimendas, collidendas, summo artificio elaborandas, quod huic multarum artium, & disciplinarum vberriamæ parenti non adsit.

Est enim Mathematicarum foecundissima propago, à qua plures originem trahunt præstantissimæ facultates, quàm pullulent furculi vilius ex arboris luxuriosissima radice.

radice. Cum enim Mathesis non substantiam ipsam, sed illius additamenta contempletur; quæ artes student quantitati continuæ, seu discretæ, terrenæ, seu cælesti, infinitæ, seu terminatæ: illæ omnes huius esse filia ipsa professione arguuntur.

Matris huius primogenita Geometria est, quæ, cum speculetur quantitatem continuam, & terminatam, non potest simul non speculari lineam, superficiem, corpus, & illius quidem longitudinem, latitudinem verò huius, extremi denique profunditatem demonstrare.

Proxima huic soror Arithmetica, cui abstracta numerorum cognitio cordi est.

Tertium sibi vindicat locum perspectiva, quæ non modò rectam videndi rationem, ac luminis naturam scrutatur omnem, sed etiam refractam, & quam perspectivi speculariam appellant.

Excipit, quæ de machinis agit, de libra, de vecte, de troclea, de axe, in Peritrochio, de cuneo, de choclea, egregia, nec ijs contenta simul adijcit magnitudinem virium, quibus pondera pro loci, ac temporis conditione moueri possint.

Subingreditur Musica, numero carmen addens sonorum, ut perficiat cōcentum animis, auribusq; gratissimū.

Concludit ætate quidem reliquarum postrema, dignitate verò nobilissima omnium Astronomia, speculatrix illorum corporum, quibus nihil cerni, aut fingi etiam illustrius potest. sed illud operæ pretium est, ut omnes intelligant hos ingenij partus geminos semper fuisse, neq; vnam tantum filiam, quæ specularetur in lucem editā, at simul adiectam sororem, quæ agendo perficeret, quod illa docuisset.

Quamobrem Geometriam duplicem esse, quod idem de alijs omnibus velim existimari, alteram, quæ, cognoscat ipsa: alteram verò, quæ re ipsa perficiat.

Itaq; nobis verendum non est, si de honestate loquimur, quin Mathematicæ disciplinæ sint animis ingenuis dignissimæ, cum illas Principes, Reges, Imperatores maximi semper fecerint; si de suauitate, quin sint iucundissimæ, cum illud sit veritati proximum, quod Plato asseueravit, oculum animi, qui ab alijs studijs obcoecatur, defoditurque, à mathematicis solis recreari, ac reuiuiscere: si tandem de vtilitate, quin ad omnem prorsus philosophiam scientias omnes, & artes summopere sint necessariae.

Nam differendi ratio ab his certitudinem trahit, ac euidentiā. Ethica virtutum æqualitatem, ac consensum perdiscit. Politica docetur morum, ac actionum, ordinatos motus, ac æquales. Quæ naturæ arcana venatur diligenter scientia, commensurationem eorum, quæ natura constant, proportionem, & ordinem ab his intelligit. Sacræ verò, ac cælestis Theologiæ adita eadem, perficiunt, & ad illam facillima exercitatione perducunt.

Mathematica denique præter omnes alias facultates, prodigiorum inuentrix, auctrix spectaculorum, miraculorum effectrix. quod enim maius prodigium, quàm à Ciuitatis obsidione, numerosissimam, instructissimamq; classē bellicis machinis suammouere? summouit Archimedes inter Mathematicos ingeniosissimus Auctor illam Marcelli Syracusas obsidentis, quam parum abfuit, quin ingentibus lapidibus, quos impetu emittebat, totam in vndis submergeret. Quod spectaculum exoptari magis nouum potest, quàm, vt quis vnico pede immensam

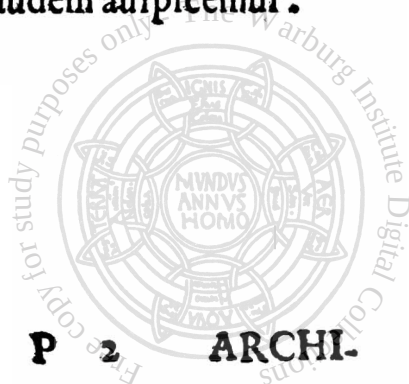
hanc

hanc terræ molem, suo dimoueret loco? pollicitus est hoc etiam se daturum mortalibus idem Archimedes, modo sibi concederetur tantum spatij, in quo pes eius intra terram securè figeretur, dum terram moueret.

Quod illustrius artis miraculum cogitari, quam inimicas Naues æreis speculis Soli expositis incendi, vt in aquis ipsis rei nouitatem stupentibus perirent non naufragio, sed incendio? atqui hoc Procli opera Bizantijs factum legimus, cum eam Urbem Nauium ingenti multitudine Thracum Imperator vehementiùs vrgeret.

Iam quemadmodum oculos, animosq; omnium in se conuerteret, si præter expectationem, opinionemque hominum Columba arte perfectæ, suis ponderibus librata per aerem volitaret? Archytæ Tarentini iussu sæpius id fieri magna populorum admiratione visum est.

Quid memorem caput ingenio elaboratum, donatumq; si minus differendi, eloquendi saltem potestate? Quid organa hydraulica, quæ aquis mota concentum suauissimum modulabantur? Quid fontium ascensus, descensusq; admirabiles? Quid erectas insanas substructiones? Sed quoniam horum curam operum Architecturæ Mathematica reliquit, relinquamus, & nos ingeniosæ parentis Mathematicæ contemplationem, vt Architecturæ ingeniosioris filix laudem auspicemur.

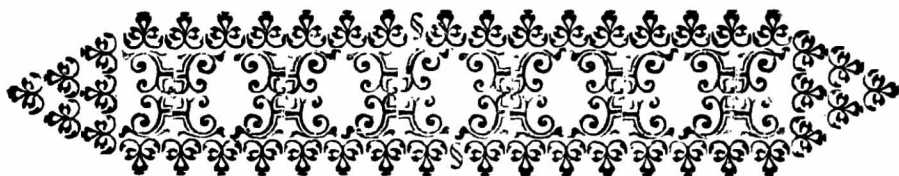

. MAGNORVM EXCITATRIX OPERVM .

. INGENTIVM OPIFEX MIRACVLORVM .

. ÆTERNITATIS CANDIDATA .

. DIVINITATIS ÆMVLA .

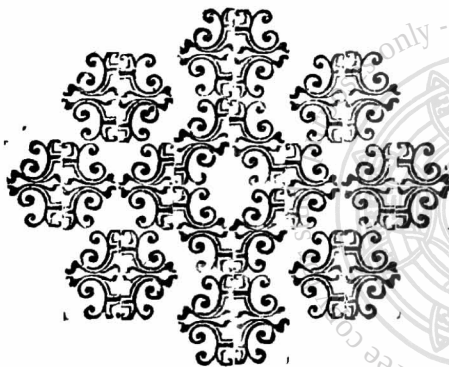
. VRBES MÆNIA .

. ARTES PROPVGNA CVLA .

. MORTALES TECTA .

. REGES PALATIA .

. QVI NVLLI DEBET, DEVS IPSE TIBI DEBET TEMPLA .

ARCHITECTURA.

SI quantum ingenij vim in domibus ædificandis ad commodam mortalium habitationem Architectura ostendit, tantum mihi artis natura fuisset elargita in fabricanda oratione ad eiusdem commendationem: auderem profecto illud mihi, alijsq; polliceri, quemadmodum illa ædificando munificentissimè de hominum genere semper merita est, ita me pares eidem gratias laudando relaturum. Etenim si rerum dicendarum tanquam materies foret conquirenda; hæc, quæ ad suorum operum elegantem structuram, vel ipsos montes laceravit, totius esset dux inquisitionis. si res inuentæ in ordinem disponendæ: hæc, quæ ad vsum accomodat ædificandi descriptionem, dispositionis ad persuadendum appositæ exemplar præberet. si verborum, & sententiarum ornamentis illustrandæ: hæc eadem, quæ pulchritudinis, ac elegantie amicissima est, in ipso vfu ornamentorum quis modus retinendus esset, doceret. Nam, dum solidissima ædificiorum iacit fundamenta, quam prima dicendi initia, quam principia narrationis solida esse debeant, suis exemplis magnificenter ostendit. Porro ipsæ parietum arctiores commissuræ quotusquisq; est, qui non videat, quam affabrè confirmandi rationem omnem præscribāt, quod si perorationis fastigium laudationi imponendum est:

est: hæc Architectura eadem, vt incipiendæ, sic perficiendæ orationis tacita foret, locuplesq; magistra.

Quamobrem si mihi pro dignitate maiestas, ac sanctimonia Architecturæ foret exponenda, templum; si celsitudo, turris; si defensio, propugnaculum; si habitatio, domicilium; si dignitas regia, palatium; si voluptas, theatrum; si magnificentia, columnæ, pyramides obelisci; si vtilitas, ciuitas amplissima, rebusque instructissima omnibus ante oculos vobis esset proponenda.

Quamquam verbo abusus cū. non enim opus est, vt hæc quispiam proponat, cum eadem in veste non adumbrata, sed expressa diligenter hæc omnia præferat. Nam mensuræ, & instrumenta plurima, quibus vtitur illa crebro, vt perspicacem maxime, ita eandem supra cæteras artificiosam intuentibus declarant. quibus enim non vtitur in suorum operū constructione, quæ vtitur amussi, regula, torno, circino, filo, perpendiculo, instrumento quoque ad dirigenda ligna idoneo? merito itaq; Thiarā, ac triplex diadema capiti suo imponat, quæ ius diuinæ cūctorum effectiuis, quæ sapientiæ, quæ diuinæ bonitatis emulatrix, vt illa amanter voluit, valide condidit, prudentissime disposuit hunc orbem, sic ipsa vrbes & domos decreto, cognitione, & imperio fabricatur.

Mentiuntur enim Architecturæ non ætatem modo, sed etiam genus, qui iuniorem asserunt, & ab hyrundinum imitatione originem illius trahunt, cum non alio parente gaudeat, quam Deo, qui principem nostri generis illam docuit, atque cum ipso orbe nata sit.

Quis enim primum Architectos docuit, vt eam partem, cui domus innitur, firmiorem vellent, nisi opifex ille diuinus, qui terram, quam magni huius domicilij fundamentum

damentum statuit, fixam, immobilem, suis ponderibus libratam in imo collocavit? quid eosdem impulit, ut præ omnibus partibus, ipsarum domorum laquearia potissimum auro, ebore, argento, gemmis, coloribus exornarent, nisi exemplar eiusdem artificis, qui illud cæli lacunar tot præclarissimis luminibus illustravit? Nam quadrata, & circularis figura, quæ duæ sunt omnium perfectissimæ, & fabricandis ædibus opportunæ, altera quidem in cæli rotunditate, altera quatuor in ipsius orbis partibus excellenter delineata est. parietes, qui orbem diuiderent, non excitavit opifex sapientissimus, quod eundem, veluti vnam urbem Deo, hominibus, & cæteris animantibus communem esse voluit. fenestrarum, à quibus domicilia lumen acciperent, rationem, ac vsum præmonstravit idem, qui Lunam, ac Solem, illam. ut noctu, hunc vero, ut diè splenderet in cælo accedit,

Quod si vetustissimæ, nationes lateritias casas, & potius mapalia fabricatæ narrantur, quam illustria domicilia, hoc non tam in Architecturæ ignorationem, quam in illorum temporum modestiam, & consuetudinem referri cupiam. præsertim cum ab orbis infantia primogenitus eorum omnium, qui nati sunt vrbi à se ædificatæ à filio suo nomen Enochiam imposuit. Quid hic duas illas antiquissimas columnas in memoriam renocē, lateritiam alteram aduersus vim ignis, alteram vero marmoream aduersus aquarum impetum, & vastitatem? quid superbæ turrim, cuius pœna in magistros redijt, qui dum nominis celebritatem admirabiliiori opere affectarunt, ignominiam pro gloria retulerant. Itaq; cum alterius orationem alter non intelligeret discedentibus illis in varias regiones, machina, quam cælo æquare destina-

stinauerant, & omne opus interruptum pependit. Hinc tot, & tam varia profluxere linguarum genera. Hinc illę poetarum fabulę, quibus montes montibus impositos ad cęli expugnationem prodiderunt. quid vero attexam, aut ægyptias Pyramides, aut labyrinthos Thebanum, Creticę, Leuinium, Italicę, aut vrbes vetustissimę originis ante diluuium excitatas?

Nobilissima proinde Architectura est, quę cum Deo auctore sit inuenta, est etiam antiquissima, neque solum, sed abundat multitudine virorum illustrium. quid virorum? maximorum Principum, qui ab illa nominis immortalitatem quęsierunt. De tribus enim, quę cum dicendi, tum intelligendi optimus magister Aristoteles ad nobilitatem alicuius hominis, familię artis, seu vrbis hoc est extremum.

Omnium enim, quę sunt in homine cupiditatum vehementissima est glorię cupiditas non aduentitia, sed ab ortu indita, ad quam non docti, sed imbuti sumus, quam non a maioribus audiuius, non in libris legimus, non a parentibus accepimus, sed ab ipsa natura arripuimus, a ratione hausimus, ab ingenio expressimus, vt, si nostrum ab introitu vindicare nomen possimus, illud quacunque ratione expediamus. Contenderunt multi armis, plures litteris dimicarunt, ædificijs vero pœnę innumeri studuerunt, vt quando breuem ipsi vitę cursum haberent, aliquod saltem æternitati mouimentum suę virtutis, ac munificentię perpetuo duraturum relinquerent. Ex primo genere scimus fuisse bellicosissimos Reges, Ninum, Cirum, Alexandrũ, Pyrrhum, Themistoclem, Romulum, Marium, Scipiones, Anibalem, Pompeum, Cæsarem, aliosque innumerabiles, quos militaris glorię

in omnem posteritatem memorandos transmisit. Nam viri literis pulcherimis eruditi suis operibus id sunt affecti, ut in ipsa viuant morte, postque mortem humo se tollant, ac temporis victores, æternitatis candidati per omnium hominum ora viuant, volitentque.

Sed quam Imperatorum potissimorum, tam literatorum hominum opera, licet insignia, nunquam tamen ad miraculum excreuere, ut gentium, nationumque omnium consensus, pœnes quem nominum imponendorum potestas est, ex ijs vllum orbis miraculum appellarit. deinde res fortiter gestæ à summis ducibus in tenebris sepultæ delitescerent, nisi literarum splendor illustrandis accederet. porro ipsæ literæ tantum leguntur, seu, ut verius loquar, tantum intelliguntur ab ijs, qui literas sciunt. hi vero, si cum imperita multitudine conferantur, quis est, qui non videat, quam paucissimos esse?

At quæ ab ædificandi peritia, & magnificentia dimanauit, magnitudo famæ tanta est, ut Architectura miraculorum parens iure dici possit. cuius enim artis tu mihi miraculum ostendas præter illa septem, quæ Architecturæ ingeniosi partus extitere? Admiramur Semiramidem inter fœminas munificentissimam; non admirerur, nisi Babiloniæ muros, tam ingentes fabricandos curasset. Asiam terris omnibus antecellere, non tam vbertas annonæ, magnitudo passionis, copia rerum, cum earum, quæ importantur, tum illarum, quæ exportantur, demonstrat, quam Dianæ Ephesinæ templum à regibus opulentissimis per tot annos maximis impensis extructum, perfectumque. Nam Rhodon clarissimam toto Orbe reddidit Solis Colossus, non ut arbitrantur plures, quotidianus

tidianus eiusdem adspectus. Etenim vt ægyptias Pyramides omittam, An Mausolum nosceremus, an Cyrum, nisi illum quidem sepulchri ab amore Artemisiæ ædificati superbia, hunc vero magnificentia domus prætiosissimis lapidibus auro illigatis à Memnone extructæ posteris euulgassent? quid enim? extulisset caput Roma supra nationes omnes hac etiam fabricandi virtute, nisi Capitolium templorū. omnium pulcherimum, & amplissimum excitasset? mihi ne Salomon quidem vlla re tantum sibi decus videtur comparasse, quantum celeberrimi ipsius templi fabrica, quod siue auctoris opulentissimam sapientiam; siue operis castissimum, eundemq; plenissimum religionis, & sanctimonix finem; siue lapidum, & rerum omnium, ex quibus compactum, dignitatem, & pretium; siue auri, argentique talenta in eius ornamentum erogata; siue dispositionem, & formam consideres, minime vereor, quin cum eruditissimis, sanctissimisque viris miraculum miraculorum eius generis appelles.

Hic me templum Alexandrinum admonet, vt in rerū admirandarum enumeratione se non præteream. Quamquam enim multis templis collatum, cum gigantibus conferri Pygmeus videatur, tamen se miraculum existimat, non ob magnitudinem, sed ob illam, qua Deus illud prouexit, admirabilem rationem.

An non miraculum istud est templum, quod à religiosis pæne egenis, in tanta loci celebritate, vbi domorum emptarum caritas incredibilis, in his vero temporum angustijs, in quibus ratio ipsa victus difficillima, tanta magnitudine, structura, columnarum, & marmoris varietate, sine alio præsidio, quā diuinæ liberalitatis,

&

& hominum piorum spe captum, euectum, iam pœne perfectum est?

Est igitur Mediolani regio in ipso pœne vobis medio sita, à Zebedeo iudice olim huius regionis Zebediam, etiam nunc appellant. in hac sub Alexandri Thebanæ legionis Signiferi, & Martyris inuictissimi nomine spei suæ vexillum Clerici Regulares S. Pauli erexere. Itaq; à partu Virginis anno supra millesimū sexcētesimo secūdo à Federico Cardinali Borromeo, Mediolanēsi Archiepiscopo impetrarunt, vt in fundamentum templi primus lapidem mitteret. fecit pro sua beneuolentia humanissimus Præsul, ac celebri die illustrium virorum stipatus corona fabricæ initium dedit.

Cernas nunc solidissimis inixum fundamētis templum exurgere, parietibus compactum fatis, & latis, & firmis. materies enim pœne omnis delecta est. forma templi quadra prorsus foret, ni versus chorum se paullo longius extenderet. Qui enim huius descriptionem architectatus est, maluit, vt pedum expers potius, quam acephalon esset. Itaq; maius altare tanquam caput templi constituit, proximum spatium, velut eiusdem colum, Hemispherium in mediō tanquam vmbilicum, & ventrem: hinc, inde duas humiliores partes veluti brachia, quibus magnum hoc corpus ad excipiendos, emit-tendosq; homines cōmmode vteretur.

Aræ nouem, non tam Musis facer numerus, quam beatissimarum mentium ordinibus. ex ijs nunc quidem facellum, quod in fronte læuam occupat, Marliani liberalitate constructum, & ornatum est. Alterum, quod huic oppositum dextram sibi arripuit, Augustissimæ Eucharistiæ Societati ornandum seruatur. Nam huic vi-

cinum gloriatur se par fratrum inuenisse, cui par simile, aut etiam secundum haud potest inueniri, quorum pietatis, & beneficentiæ æternum sit posteritati monumentum. Extremum huius dextræ partis sacellum in Auctorem incidit eiusdem cognominis, cuius metallo frondenti marmoreum splendet. tanta est Saccorum in nos liberalitas. medium & amplum, quemadmodum maius, & ab altera extremum parte, suspensa cupiditate expectant, ut hominum pijsimorum beneficentia decorentur. Etenim quæ duò proxima supersunt, quod angustius est, ciuiles ac munificos in se Cittadinæ familiæ viros expertum est. Grandius vero Marchionissæ Cusanæ pietatem, & munificentiam singularem. Nihil hic de ornamentis singulorum. nam vnumquodque suum caput exposceret. Marmor varium, elegans, copiosum. Sed cum materia ars decertat. secuit, intexuit, expoliuit, ut in ea varietate admirabili luisse secum natura videatur. columnæ varijs maculis nobiles, vbi tantum binæ, vbi etiam quatuor fastigium sustinent ex lapidibus decorum. Simulachra ex marmore, excellentesque tabulæ cumulant ornatū. Hemisphericam brevis amphiteatri formam habet. Maiestatem, & pulchritudinem octo augent ingentes columnæ in numerū dispositæ, teretes ad vnguē expolitæ, quibus totidem supra respondent luminis ianitrices fenestræ, Bases infra ornamentis ditissimæ. fornicem magnis arcubus innixam, cæptam, videmus, nondum perfectam, quemadmodum interrupta pendet facies templi, tribus portis ingredientibus ne dum apertè patens. cum aditum occupantes domus à fundamentis excisæ fuerint, tunc platea nobilis, & ingens esto.

Sed

Sed quoniam nunc eatenus datur exire, nostra, si lubet, ab hoc templo iam egrediatur oratio, reuersura aliquando, & idem laudatur, acum perfectum, absolutumq; fuerit.

Interim Architectura scientias, & artes hac Bibliotheca conclusas alloquitur. quæ vos, inquit, sorores premit cura? quæ loci & cordis angustia circumquaque vos vrgent? quis vt olim Herodotus Musas, ita vos breui cubiculo inclusit? non isthæc vestra est aula, sed caula, hospitium, non domicilium, non patria, sed regio externa. erit, erit, cum ego eius viri imperio, qui vos huc adduxit, templum ponam, in quo pro maiestate habitetis.

HISTORIA

- . ENARRATRIX RERVM GESTARVM FIDA .
- . OMNIVM EXPLORATRIX TEMPORVM .
- . CONTEMPLATRIX LABENTIS .
- . PRÆTERRITI NVNTIA .
- . FVTVRI PROVIDA .
- . MAGISTRA VITÆ .
- . VITA MEMORIÆ .
- . SPECVLVM ETICÆ .
- . OECONOMICÆ PERSPICILLVM .
- . THEATRVM POLITICÆ .
- . QVISQVIS ALIENIS CASIBVS ERVDIRI VITAM OPTAT.
- . VERITATIS SYBILLAM HANC LEGENDO CONSVLAT.

HISTORIA.

VM vero verius hoc fit, veritatem esse Historiæ vitam, & animam: quid est, quod is, qui eiusdem Iconem Symbolicam excogitavit, non tam veram, quam fictitiam, & chymericam illius speciem legentium, intuentiumque oculis subiecit? video enim virginem tria præ se ferentem ora, tres altera manu claves gerentem, altera vero mensuram, & regulam; prementem dextro pede sphæram orbis; ipsius autem habitum omnem neque nimis comptum, neque tamen inornatum, sed aurea quadam mediocritate decorum. Latonæ filiam accepimus è fabulis triformem à poetis habitam, dictamque, cum in cælo splenderet, Lunam; cum arcu, & sagittis instructa venaretur in Sylvis, Dianam; cum vero sub terras ageret, serperetque per inferos, Proserpinam appellatam fuisse. & hæc poetarum mentiendi facultas libera. sed alias in historia seruandas leges, alias in poemate homines eruditissimi semper iudicarunt. in illa enim ad veritatem omnia referuntur, in hoc pleraque ad delectationem. quamquam, nisi Tullium in re clara mentiri existimemus, & apud Herodotum patrem historiæ, & apud Theopompum sunt innumerabiles fabulæ. nam res gestas, quæ arcanum in se aliquod continerent, fabulas à Platone ob allegoriam nuncupatas doctissimus eiusdem

eiufdem interpres Marsilius Ficinus apertiffime docuit. quamobrem fic ftatuo hiftoriarum conditorem in rebus exponendis integerrimum veritatis facerdotem effe debere: eum porrò, qui naturam hiftoriæ tamquam in imagine exprimendam fufcepit, non modo liberum effe, verum etiam, fi poetica Icone id efficiat, rectè facere. non enim eft rei geftæ, fed potius expositio naturæ, quæ aliquando tam diues folet effe, vt quemadmodum neque vna cogitatione intelligi, neque vno verbo poteft explicari, ita neque vno vultu fatis valeat Symbolicè fpectatoribus oftendi. quod fi Ianum veteres bifrontem exiftimarunt, feu quod pacis, bellicque præfes effet; feu quod duo tempora, inter fe diuerfa maximè, & ante, & post aquarum diluuium vidiffet; feu quod nationes fuæ dominationi fubiectas prudentiffimè regeret: quid cauſæ afferri poteft, cur tres hiftoriæ vultus concedi non poffint, ac debeant, quæ res præteritas ita narrat, vt præſentes doceat, & conſulat, proſpiciatque rebus futuris? quæ eft lux veritatis, vita memoriæ, magiſtra vitæ: quæ, cum per intimas ſerpit hominum cogitationes, & occulta eorundem confilia inquirat, Proſerpina; cum ex coniecturis, & ſignis tamquam e veſtigijs ſubodoratur, & perſequitur facta, donec cognitione aſſequatur, Diana; cum eadem ex ignorationis caligine tamquam nocte obſcuriſſima ſuo ſplendore vindicat, atque omni hominum generi ſuo in theatro ſpectanda proponit, Luna e cælo ſplendens dici poteſt.

Claues autem inferorum Numini olim tributas ſcimus, quod exiſtimaretur immenſi illius ærarij, quod in iſſis terræ viſceribus natura abdedit, diſtributor, ac cuſtos effe. ſed vt illud fictum, ita hoc factum, vt hiftoria, & tempo-

& temporum, & locorum, & rerum omnium claves haberet. quod enim aliud est munus clauium, quàm vt pro varia rerum opportunitate claudant, recludant? optima igitur clavis, quæ dierum, annorum, temporum seriem tam clare, & distincte explicat, vt omnem antiquitatem videatur referare, Chronologia est. optima clavis, quæ locorum situs, interualla, adspectus ita explanat, vt ad ea contemplanda non tam animum, quàm oculos admittat, Geographia est. optima clavis, quæ res gestas stylo ita recludit, vt personam, causam, locum, tempus, modum, instrumentum sua in narratione includat, & communi nomine appellatur, Historia est.

Sed quid Chronologiam, Geographiam, & Historiam tres esse claves autumo, cum hæc postrema tres præ se ferat sola? etenim, quæ primum res à priuatis hominibus gestas: deinde Regum, & Rerum publicarum exempla: postremo res sacras, & diuinas mortalibus recludit, huic quispiam adesse neget tres claves, quibus hi tres ordines rerum explicentur? ego, tantum abest, vt has abesse illi putem, vt aureas, & in aperiendo singulares existimem. viuendi rationem à sanctissimis, sapientissimisque viris à nostræ ætatis memoria remotissimè seruata inspeximus: caruissimus tam vtili magisterio, nisi prima nos clavis admisisset in hanc primam, & ingentem huius Reginæ porticum, in qua tamquam pulcherrimæ tabulæ optimo lumine constitutæ illustrium hominum res gestæ conspiciuntur. Rerum publicarum, & Imperiorum ætates singulas, ortum, progressum, ardorem, robustam maturitatem, senectam, occasum nemo iam, pœne ignorat: quis est tandem, qui sciret, nisi alteram porticum altera clavis mortalium generi patefaceret,

ostenderetque, quemadmodum dominandi libido, & vis in Assyriorum Regis Nini corde primū exorta, creuerit apud Medos, in Perside adoleuerit, viguerit apud Macedones & Græcos, inde ad Romanos iter flexerit, conualueritque apud illos validius, quàm apud ullam vnquam nationem, postremo ibi etiam decoxerit; ac sub varijs Principibus diuersarum gentium lacertos mouerit, nunc in Gallia, modò in Germania, & proximis retro lapsis temporibus apud Hispanos quodammodo deposita senectute refluuerit. perfacile enim, & iucundum est maximè, hac in porticu vna pœne oculorum conuersione præteritas ætates, simulq; res in illis gestas intueri. nam hic Ninum cernas magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmantem. illic videas Arbactum post occisum Sardanapalum Imperium ad Medos transferentem. verte te ad hanc partem. occurrit Cyrus, primum vitis Asiam obumbrantis augurio ad regnū euectus, dein feris expositus, & à cane femina mirabiliter seruatus, tum victor auitæ dominationis, ac Persicæ fundator, postremo à Tomyri Scytharum Regina, quibus eius filium occiderat, appetitus insidijs, captus interfectusque. verte te nunc ad alteram. intuere belli fulmen Alexandrum incredibili celeritate, Græcia perdomita, Orientem subiugare. perge modo lector, perge, Romanorum, aliarumque Rerumpublicarum exordia his intabulis diligenter expressa contemplare. nam me in altiore, diuinioremque porticum, in qua res à Deo conditæ, ac perfectæ cernuntur, tertia demum clauis intro mittit historia. scilicet illud nobis acumen ingenij, & sagacitas est, vt quò neque suis votis adspirare licuit ingeniosissimis philosophis, eò nos summa contenderemus facilitate,

facilitate, pari felicitate perueniremus. Plato, Aristoteles, excellentesq; alij viri diuinorum operum seriem prorsus ignorarunt; nos enimvero pro nostrorum ingeniorum præstantia molitionem, & initium orbis, dispositionem, & formam eiusdem, salutem illi diuinitus allatam, cæteraque reparationis nostræ arcana repente nouissemus? ò Ianitrix cælestis, ò narratrix rerum diuinarum neq; recludere, neque has fores adamantinas effringere suo ingenio quispiam potuisset, nisi tu clauem diuinam Moyfi concessisses, quibus & illas sibi, & vniuerso hominum generi liberaliter aperiret.

Intelligo multiplicem, fœcundamque esse harum clauium significationem. quamobrem Historia, cum priuati hominis vitam erudiat, non tam præceptis, quàm exemplis, Clauis Etica; cum patrem familias ad rectam domus administrationem informet, Clauis Oeconomica; cū Principem ad imperium, consulem ad Reipublicæ clauum regendum instituat, Clauis Politica haud incongruè potest nominari.

Nisi forte tres animi virtutes, quæ Historiarum lectione aperiuntur, harum numero clauium adumbrari quispiam vehementius contendat. recluditur enim memoria, dum antiquarum rerum narratio legitur, & in omnem vetustatem vltrò extenditur. recluditur intelligendi vis, dum factorum, dictorumque aliorum notitia comparatur; recluditur voluntas, & in amorem boni excitatur, cum in omni æuo recte agendi viuas leges sibi propositas intuetur.

Tam vero temporis triplex discrimen, etsi triplici vultu expressum diximus, quid tamen impedit, vt sub triplici clauē intelligamus? etenim quod tanquam incre-

dibile dici videtur, hoc in historia verissimum inuenitur, facultatem hanc, quæ vnicum tempus respiceret, aliorum etiam perfectissimam notitiâ adferre. ipsa enim rerum gestarum explicatio, quasi æmula æternitatis, quæ cum vna sit, minimeque diuisa, omnibus simul temporibus præsens existit; ita præteriti temporis res demonstrat, vt res præsentis, quæ aguntur, statum recludat, aperiatque rationem earum; quas imposterum agi, & omitti debere vero est proximum.

Eant modo equites imperatorij, glorientur, vt iisdem lubet, clauis aurea se à Cæsare donatos. nobiliores enim, ac longè ad omnem ingressum vtiliores sunt, quas historia clauis elargitur, quibus non aula vnus Imperatoris, sed totus orbis recluditur.

Verum clauibus adijcitur metiendi regula, varijs spatijs interpuncta; primum vt qui historias scribunt, intelligant veritati omnia commensuranda esse. ne vestigijs insistant Xenophontis, qui in sua Cyropedia non tam Cyri vitam absoluit, quàm optimi Principis imaginem effinxit. res ita scribantur, quemadmodum re vera gestæ sunt. non enim historicus, aut probabilibus coniecturis duci, vt oratores consueuere, aut veri debet similitudinem sequi, vt solent poetæ, verum simplicè, nudamque in omnibus veritatem. consentiat locus, modus congruat, non dissentiat tempus, actio minimè repugnet, operi persona respondeat, non excedat finis, cum rebus alijs seruent auxilia concordiam. quapropter maximè decet, vt qui res alienas literis prosequuntur, ab omni sint odio, & ab amore vacui. siquidem hæ duæ pestes sunt, quæ regulam veritatis obliquant, vt narratio quidem

quidem illustris, ac ornata, non tamen verè appellari possit historia. ita enim res minuunt, amplificantque pro arbitrio, vt factæ ab ipsis, non ab alijs factæ videantur.

Adiungitur deinde clauibus illam ob causam regula, ne putarent, qui historiam legunt, in sola lectione totius summam eruditionis sitam esse; sed illam tãquam actionum suarum mensuram semper adhiberent. cum enim è causarum similitudine effectuum similitudo nascatur, idcirco res præteritis, & à nostra memoria remotas legimus, vt ex illarum cognitione metiri nostras, & quas nunc agimus, & quas imposterum agendas præuidemus, alienis exemplis eruditi perdiscamus. hoc enim practicum est vitæ magisterium, quod historia proficitur.

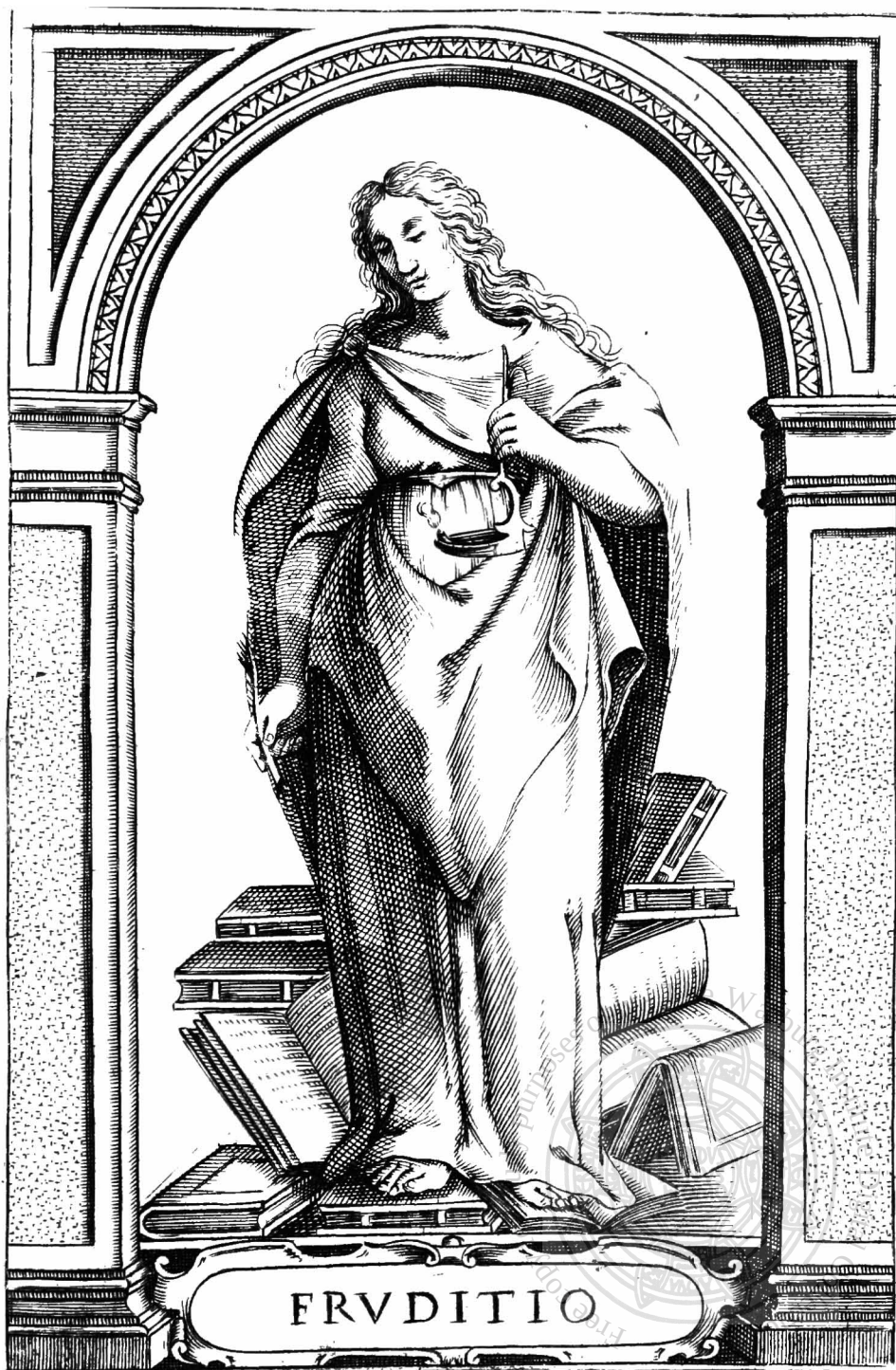
Quæ mediocri ornatu vestium contenta negligentiam quamdam diligentem, & diligentiam quamdam negligentem ostendit, qua se à suis parentibus ornari cupit. paris enim videtur peniculi, si aut nimio verborum, & sententiarum ornatu fuces; aut aspera, inculta, horrida, salebrosa oratione à rebus cognoscendis lectorem deterreas. qui enim res gestas literis mandat, ita vt nulla suauitate ad legendum alliciat, & otio abutitur intemperanter, & literis: qui vero easdem ita exornat, vt historia procax fœmina, non grauis matrona videatur, hic præterquam lasciuientis ingenij quod sibi notam acquirit, à legibus etiam honestissimis exornandæ veritatis discedit.

Quamobrem prima historiæ virtus, est veritas: altera, expositio: postrema, iudicium. veritas vt narretur res, quemadmodum gesta est, poscit: expositio desiderat, vt rerum naturæ genus orationis inferuiat: iudicij

munus est , vt ex omnibus deligatur argumentum dignum memoria , dignum luce , dignum vita .

Illud autem huiusmodi esse , nemo est qui dubitet ,
quod cum in se sit graue , cum legentium
vtilitate delectationem
admiscet .

.ANTIQVITATIS INGENIOSISSIMA SCRVTATRIX.

. RERVVM SAGAX VENATRIX ABDITARVM .

. MARMORVM FAX VETVSTISSIMORVM .

. LEGENDI AMICA, CVPIDIOR SCRIBENDI .

. COS INGENII , ET LIMA .

. OBSTETRIX ARTIS .

. NVTRIX IMITATIONIS .

. EXERCITATIONIS CORROBORATRIX.

. EXACVTRIX STYLI .

. INTERPRES AVCTORVM .

. LVMEN VOLVMINVM .

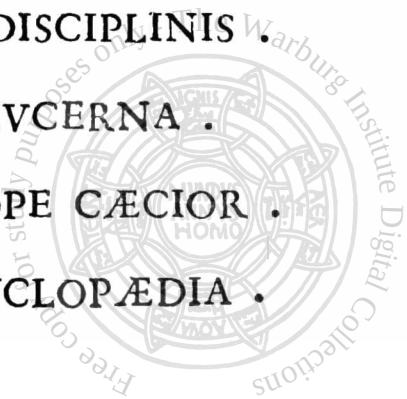
.ÆRARII LITERARII PRÆSES ERVDITIO .

. NI LIBERALIBVS DISCIPLINIS

. SVA PRÆIRET LVCERNA .

. EXCÆCATO CYCLOPE CÆCIOR .

. IPSA FORET ENCYCLOPÆDIA .

ERUDITIO.

EXTREMVM hunc etiam mihi laborem scribendi concede; Musarum, quæ in hac Bibliotheca Alexandrina residet, Apollo Præses, ut pauca eruditioni scribam, eruditioni, quæ sua licet modestia extremam huius loci sedem occupat, nulli tamen scientiarum, & artium aut suauitate, aut utilitate, aut etiam honestate secunda est. Quis enim est, qui nisi sit ita rudis, ut marmoreus, atque è faxo semisculptus, aut duro dolatus è robore, ac male complanatus videatur, suum eruditioni tributum laudis persoluendum neget? cum hæc ipsa sit, quæ legendi, scribendi, elucubrandi assiduo usu ad notitiam linguarum literarumque; omnium non obscuram, sed illustrem; reconditam in Musarum adytis, non è triuio petitam; non vulgarem, sed potius excellentem homines erudiat. Quod si vim ipsam verbi spectemus, quid est aliud erudire, quam è rudibus, læues; politos, ex impolitis animos efficere? qua in re marmorariæ, & metallicæ arti simillima eruditio est. quemadmodum enim hæc duæ artes ingeniosissimæ sunt ad venas lapidum, & metallorum indagandas; ubi detexerint, laboriosissimæ ad easdem fodiendas, & extrahendas; cum ad manus illæ peruenierint, solertissimæ ad illas purgandas, ac expoliendas: ita profectò dici non potest, quantum ingenij adhibeat
eruditio

eruditio in rerum pulcherrimarum inuestigatione; in explicatione quantum laboris; quantum in earundem laude, & ornamento solertiæ.

Vtrum enim vultis in tanta librorum varietate, & copia, eruditionem ingeniosam esse, an stupidam? laboriosam, dum calamo armatam exierit manû, an otiosam? solertem, lucernæ & elucubrationum amicissimam, an, verò pigram & desidem? Si stupidam, si otiosam, si pigram: ò eruditionis umbratilis splendor, decus vanum, inutilis gloria, ò Iusti lipsij eruditorum hominum facile Principis iniustè lapsos labores. O Angeli Politiani aliorumq; Criticorum inane studium. nullum enim legendo, scribendo nullum, nullum peruigilando fructum retulistis alium, quam vt in albo stupidorum, desidum, & otiosorum hominum scriberemini.

Sin vobis immensa quidem librorum multitudo, & discrimen, ingenium; calamus vero laborem; diligentiam autem in eruditione lucerna significet. O scientiarum ingeniosissima eruditio, quæ non vt aliæ vnâ, aut alteram auctorum classem peruolutas; sed omnes voluminum classes, & ordines præ manibus semper habes. ò laboriosissima facultatum, quæ nunquam à scribendo manum remoues. ò liberalium artium solertissima, quam non minus iuuat nocturnis chartis impalescere, quàm pudeat antelucanis vigilijs à fabris aliquando superari.

Et quidem qui ex omnibus instrumentorum ordinibus, quæ ad literarios labores necessaria sunt, prestantissima delegit, is planè naturam eruditionis introspectit. intellexit enim vir eruditissimus, & alta quadam mente præditus ab eo solum sperari, & haberi posse huius dignitatem nominis, cui multa, & accurata lectio
effect

esset amica; assidua scriptio familiaris; nocturna elucubratio domestica. Sunt enim ei homini, qui vere cupiat erudiri non multi libri, sed penè omnes legendi, ut ex omnibus deligat, quod opportunius suis tēporibus, & rebus existimat. Ut autem hoc sibi facilius omnes persuadeant, hac potissimum ratione contendo. Sic enim statuo eum locum inter nobilissimas artes eruditioni concedendum, quem inter sensus corporis philosophi tribuūt illi sensui, quem appellant communem. Ergo pascuntur oculi rerū pulcherrimarum adspectu; concentus, & harmonia incredibiliter aures delectant; palatum trahitur voluptate ciborum, suauitate odorum nares alliciuntur, tangendi vis, quā asperitatē refugit, tām sequitur corporum lenitatem. ex ijs tamen nullus est, qui alienum in regnum, ac dominationem irrumpat. sensus tantum communis, tanquam honorarius arbiter, & Iudex à natura constitutus, quæ singuli noscunt sensus, ea vnus omnia perfectissimè cognoscit, ac inter se discernit. Quid? sacrarum literarum oracula cælo demissa cupis intelligere? expositores illarum sanctissimi, doctissimiq; interpretes legendi. Excellere in illa seueriori Theologia ynum, & simplex votum est? Vacandum lectioni grauissimorum Theologorū. Legum perdiscendarū cupiditas inuasit? Nunquam è manu Iurisperitorum libri, nunquam codices deponendi. Amores in te suos philosophia vehementissimos excitauit? Audiendus Plato, & Aristoteli prebendę aures, cum omni philosophorum schola nocte pariter, ac die colloquendum. Deniq; singularū artium professores suos singuli habēt auctores, & libros, quos volutent, ac sequātur. Eruditio, quæ secreta ignoratione omni rerum omnium cumulatam notitiam amplectitur, nullum auctorum, ac

librorum

librorum genus ad sui perfectionem non desiderat.

Verum lectio, nisi scriptio accedat, si non omnino inutilis, certè non ita, quemadmodum sociata eruditionem amanti salutaris. An exemplis hominum eruditissimorū præsertim vero Plinij Secundi, quem ego a natura fabricatum puto ad suas ipsius diuitias ostentandas, non possumus demonstrare? Hunc accepimus studiosum adeò legendi fuisse, vt diceret nullum esse librum tam malum, vt non aliqua ex parte prodesset. Temporis vero ita parcum, ne dicam auarum, vt ferè semper, aut legeret, aut legentem audiret. cum semel Caium Plinium nepotem ambulanti inuenisset, sic eum allocutus fertur, poteras has horas non perdere? perire enim omne tēpus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. quod maius argumentum huius laudabilis avaritiæ? lectorem quidam ex amicis coegerat, vt iam lecta repeteret. Persensit vir sagacissimus, non idcirco retardatum lectorem, quia non intellexisset, atq; hac illum obiurgatione increpuit, intellexeras, inquit, cur ergo reuocabas? Decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus. Audi nihilominus, diligenterque perpende, quid nepos eius de illo scriptum reliquerit; liber legebatur, adnotabat, excerpebatq;. Nihil enim vnquam legit, quod non excerperet.

O exemplum imitatione dignissimum. Sunt enim libri velut agri, in quibus vernant verborum pulcherrimi flores, sententiarum optimæ fruges. Qui legunt, nihil autem excerpunt, ij Musarum hortos lustrant, nihil inde, aut parum exportant.

Quod si cum legendi exercitatione vsus scribēdi cōferas, hunc multò vtiliorem illa, & ad consequendam eruditionem longè securiorem reperias. lectione res ipsas
tanquam

tanquam feras in voluminum latibulis delitescentes persequimur, assequimur scriptione. lectio spectatores alienarum cogitationum: scriptio possessores, & dominos efficit. inquit lectio, scriptio acquirit. parat illa, hæc tuetur. illa metit, hæc colligit. illa ærarium memoriæ complet, hæc suorum characterum vinculis illigatas res inuentas tenet. vagatur illa: hæc sedet. exploratrix, & inuentrix lectio, scriptio victrix & conseruatrice. Deniq; sic opinor cum Pytagora Mundum hunc mercatum esse, in quo Dij suas artes singuli vendendas exposuere. Oratoriam Mercurius, Apollo vim Poeticam, Mars artem militarem, Pallas liberales disciplinas, Iuppiter regna. Ingreditur mercatum hunc Eruditio, & optimè conscia non auro, sed labore comparari hæc omnia, laboriosissimas secum ducit ancillas, lectionem, & scriptionem, quarum illa experitur, & probat merces, num bonæ sint, hæc verò emptas ab omni temporis iniuria diutissimè seruat. Atq; vt latinè iam loquar, non oratoriè; idem ego sic existimo in omnibus eruditissimis hominibus probari verū id, quod Caietanus illustrissimi ordinis clarissimū lumen de se ipso dictitabat, Calamus me fecit. calamus enim ingenium acuit, stylum fingit, iudicium perficit. calamo memoria fouetur, illustratur dispositio, actio omnis decoratur. quod equiti præsidium affert equus, quod gladius militi, quod pictori penicillus, id erudito homini præstat in arena literaria calamus.

Sed antelucanum tempus musis gratissimum esse, & studijs maximè opportunū audio ab omnibus prædicari. Plato enim, vbi primum lucere ceperit, iuventutem ad vigilias, & ad omnem vitæ, ac officij rationem erudiri precepit. suffragatur naturæ Genius, Aristoteles, qui

matutinæ

matutinæ vigiliæ curam ingenij viribus, tum acucendis, tum excitandis valde profuturam in suis Oeconomicis scriptû reliquit. Quid enim Demosthenes tam seriò doluisset, si quando antelucana opificum industria vinceretur, nisi tempus illud ex omnibus ad eruditionem accommodatissimum intellexisset? Videlicet Cleanthis, & Aristophanis lucernæ toto celebres orbe nominarentur: scilicet illa etiam Epicteti lucerna tanti æstimata, & vendita fuisset, si illud in causa non erat, vt cum ab huiusmodi hominibus plus olei quam vini consumptum studiosi recordarentur, excitarentur ad elucubrationem vt hanc suis operibus laudem acquirerent sapiunt lucernam.

Sed vos Iconum Symbolicarum expositiones, neque Solem, neque lucernam sapitis; mirer deinde, si non estis eruditus Lectoribus grati saporis? Auctoris ieiunii ieiunia ieiunæ refertis. Nescio enim quo pacto in hac quadragesima prodijstis è cerebro hominis multis, & varijs studiorum generibus distenti. Si sapitis, in eius sinum confugite, qui easdem Icones fabricauit. Tanto vindice nec Momum timeate.

F I N I S.

I N D E X

Liberalium Disciplinarum, quarum Icones Symbolicæ, hoc in libello explicantur.

DOCTRINA SYMBOLICA.

Omnium scientiarum, & artium
antiquissima. fol. 1.

Vtilissima ad omnium rerum ex-
plicationem.

Imitatrix diuinarum perfectionū.
Speculum elegans virtutum, &
scientiarum.

Vsitatissima, apud Aegyptios, &
Græcos.

Amicissima sensibus.

NUMERVS ipfarum à fine per-
fecto Religioſę vitę deſumptus.

SACRA SCRIPTURA.

Antiquissima. fol. 13.

Vtilissima.

Dignissima omnium.

Virgini ſpartanæ ſimillima.

Venere caſtior, & pulcrior.

Pallade ſapientior.

Veritatis & Mater, & Filia Impe-
ratrix omnium diſciplinarum.

Numinis Filia.

Per columbam adumbrata.

Beatitudinis referatrix. (riæ.

Cynosura nauigationis littera-
Documentorum ſalutarium di-
tiſſima officina.

Omnibus erudiēdis accomodata.

Emblematis rerum pulcherrima-
rum expreſſa.

Cœli omnium ſupremi.

Saturni.

Iouis.

Martis.

Solis.

Hesperij.

Mercurij.

Lunæ.

Ignis.

Aeris.

Oceani.

Terræ.

Rhedæ.

Aulæ.

SACRA THEOLOGIA. fol. 23.

Scripturæ ſacræ filia.

Discipula.

Serua.

Neceſſaria, cum diuinarum, tum
humanarum litterarum perfe-
ctioni.

Nauigationis ſacræ Cynosura.

Tabula.

Nauta.

Annona.

Magnes Cæleſtis.

Victoriæ Nauis, & illius Chriſto-
phori Columbi Viſatrix.

Rebellium ſcientiarum tanquam
ancillu-

ancillularum domitrix .
 Dux certior , tutior , facilior ad
 scientias comparandas .
 Regina cui præsto adfunt omnes
 liberales disciplinæ .
 Cælestis Imperij consiliaria .
 Hæresis , tamquam Hydræ debel-
 latrix .

LEX CANONICA. fol.35.

Soror legis ciuilis .
 Descriptio eiusdem .
 Ratio diuina fons omnium legū .
 Legis canonice tres fontes ius di-
 uinum, consuetudo, cōstitutio .
 Argumenta legis Canonice , cla-
 ues, & enses .
 Pontifices Canonum auctores .
 Clauis, & gladij comparatio .
 Clauis, & gladius Davidis legis
 canonice insignia .
 Clauium sacrarum admiranda .
 Gladiorum saerorū finis, ac vsus .
 Lex Canonica ad præmium faci-
 lis, ad pœnam difficilis .

LEX CIVILIS. fol.43.

Ciuitatum Architecta .
 Lanci, & luci persimilis .
 Personarum, rerum, locorum
 temporum sapientissima distri-
 butrix .
 Legum latores varij .
 Imperiorum, & omnium guber-
 nationum administra .

PHILOSOPHIA NATVR. fo.51.

Comparatur specui, puteo, Cer-
 bero, Feræ, Dianæ, Aquilæ.
 Naturæ fines omnes complectitur
 Inuentio, & disciplina geminæ
 quasi alæ .

Orbis quasi vnus vrbs censuram
 exercet .

Sigillo litterario, quod aperiri vix
 potest ab Aristotele obsignata .
 Diæteriorum scopus .
 Vtilitatis ipsius .

PHILOSOPHIA MORALIS: f.57

Diuinorum Beneficium præcellēs .
 Eticæ, OEconomice, Politicæ ma-
 ter .
 Gubernatrix omnium dignitatū .
 Sapientum senatus . de laudibus
 philosophiæ moralis .
 Socrati visa Numinis vitæ simil-
 lima .
 Platoni Regnorum Administra .
 Senecæ mater optimorum confi-
 liorum .
 Epicteto frenatrix, & moderatrix
 humanarum mentium .
 Plutarco Dea, Imperiorum elar-
 gitrix, morum norma, men-
 tium Regina .
 Multis, vitiorum expultrix .
 Alijs reseratrix fontium iuris .

MEDICINA. fol.65.

Origo illius . Inuentio . AEstima-
 tio, Vtilitas . Honos, Suau-
 itas, Causæ, effecta, similitu-
 dines exempla .
 Romæ nunc ciuis, modo exul .
 Adriano Cæsari, modo amica,
 modo inimica .
 Corporis humani structura admi-
 rabilis .
 Compendium orbis .
 Liberalitas naturæ in medicamē-
 torum procreatione .
 Aues medicorum magistræ .

Inuentores.

Vtilitas.

Corpus hominis horologio comparatum.

In compendium mittit artes omnes, quæ manibus exercentur.

ELOQVENTIA. fol.77.

Suæmet laudationis parens ingeniosa.

Dianæ, Ariadnæ, Floræ, Memnossinæ, Minernæ comparatur.

Genealogia eiusdem, Parens eloquentiæ Deus mater eiusdem Natura, obstetrix in alijs inuentio propria, in alijs alieni magisterij diligentia.

Nutrix, Exercitatio: Duces, Ars, & Imitatio: soror, Dialectica.

Comites, Poësis, & Historia.

Ancillæ, omnes artes reliquæ: Reginæ fœderatæ, Philosophia naturalis, & moralis.

Iuris prudentia, Mathematica, & Theologia.

Ministri, Aristoteles, & Tullius: Sponsus, Immortalis hominis animus.

Dos, virilis ornamentorū mūdus.

Partus, orationes variæ in triplici causarum genere.

Pulcrior Rachele.

Fœcundior Lia.

Regni ipsius amplitudo.

Vis immensa.

Accruis omnium pene facultatū.

Excitati ix affectuum.

Pulcritudo, Flores.

Caducæo Mercurij comparata.

Descriptio eiusdem.

Lauro comparata, & Soli.

Origo vtilitas, & effecta.

Amatrix decori.

Musarum Comes, & Administra.

Picturæ AEmulatrix.

Poetarum Aula.

Eiusdem Prodigia.

Authores præcipui.

Fines, Delectatio, & vtilitas.

Cycno, & Terræ collata.

ASTRONOMIA. fol.99.

Astronomi Icaro, & Promethæo similes.

Duæ nationes inter se contrariæ Astronomorum, & Astrolog.

Astronomia, & Astrologia cōparantur.

Vtilitas elegantia, & suauitas eiusdem.

Sphæra Archimedis, & Hispaniarum Regis.

Nestorei Scyphi descriptio.

GEOGRAPHIA. fol.102.

Munera ipsius.

Philosophi eiusdem studiosi.

Tabularum Geographicarum, & Globorum vtilitas.

Peregrinatio Geographiæ inuentrix.

MATHEMATICA. fol.111.

Principum exercitatio.

Duplicis Geometriæ, Arithmeticæ, Perspectiue, Mechanicæ,

Musicæ, Astronomia parens,

Vtilitates, & Prodigia.

ARCHI-

I N D E X.

ARCHITECTVRA. fol. 117.

artium eloquentiæ imitatrix.
Origo antiquissima à Deo.
Nobilissima, & amicissima Principibus.
Templi Alexandrini nōdum perfecti descriptio.

HISTORIA. fol. 127.

Lunæ, Dianæ, Proserpinæ collata.
Veritas ipsius anima, & vita.
Tres clauēs Chronologia, Geographia, & Historia sunt.

Eadem clauis Ethica OEconomica Politica.

Referatrix Memorix, voluntatis, & intelligentiæ.

Clauis Cæsarea nobilior.

ERVDITIO. fol. 135.

Imperitarum mentium excultrix
rudium dolatrix.

Sensui, quem appellant communē, comparata.

Lectionis, & Scriptionis filia.

Lucernæ Clēatis, & Aristophanis.

Ætas, ac Finis operis.

FINIS INDEX.

